

1984
VASARIS — FEBRUARY
Nr. 2

KARYS

KARYS

1984
Nr. 2 (1599)

Redaktorius — ZIGMAS RAULINAITIS; SKYRIAI: Karinės Žinios, Mokslas ir Technika, Spaudoje Pasižvalgius, Kronika. Administratorius — ALFONSAS SAMUŠIS.

Tremties Trimitas: Redaguoja — STEFA KAUNELIENĖ
Leidžia — L.K.V.S. RAMOVĖS NEW YORKO SKYRIUS

TURINYS

Ministeris Stasys Lozoraitis	viršelis
Bronius Nemickas — Stasiui Lozoraičiui, Lietuvos Diplomacijos Šefui, mirus	49
Plk. K. Širpa — Kalba, pasakyta Vasario 16 d. proga	51
A. Ž. — Lietuvos kunigaikščių antspaudai	54
Br. Krištopaitis — Hercogienė Cecilija	56
A. Kutka — Nepriklausomos Lietuvos Karo aviacijos lakūnų prisiminimai, nuotykių ir aukos	61
M. Tytuvenis — Lietuvos karininko keliai	65
TREMTIES TRIMITAS	73
66 metai	73
K. Prašmutas — Minint pavergtą Vilnių	74
J. Mikaila — Ginklų dirbtuvės Linkaičiuose	75
Šaulių kronika	78
KARINĖS ŽINIOS	87
Mokslas ir Technika	89
Mūsų spaudoje pasižvalgius	90
Kronika	92

ATSTOVAI:

Baltimore — K. Česonis, Chicago — K. Juškaitis, Cleveland — J. Citulis, Australlia — V. Šalkūnas

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

BOSTON, MA — S. J. Minkus
CHICAGO, IL — "Gifts International",
"Parama", Baly's Radio & Television
DETROIT, MI — V. Čižauskas (Šv.
Antano Parapijos Spaudos Kioskas),
V. Perminas
OMAHA, NB — Jonas Smailys
WATERBURY, CT — "Spauda"
WOODHAVEN, NY — "Romuva"

PLATINTOJAI

KANADOJE

TORONTO, ONT. — V.A. Aušrotas,
St. Prakapas.

SPAUSDINA

Franciscan Press,
341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207

V. VOKIETIJOJE

Juozas Nevulis, 6793 Bruchmuehlbach-
Miesau 2 Bahnhofstr. 11.

AUSTRALIJOJE

Albertas Žvirblis, 65 Walsgott St., North
Geelong, Vic. 3215
W. Paluk, 1 Brentnall Ave., Blair Athol
5084, SA
S. Pačėsa, 7/31 Valentine Street, Yagoona,
NSW, 2199

Prenumerata JAV-bėse ir užsienyje: metams U.S. \$17.00, pusmečiui U.S. 9.00, atskiro nr. U.S. \$2.00.

Pinigus siųsti šiuo adresu: KARYS 341 Highland Blvd., Brooklyn, NY 11207, USA

KARYS (ISSN 0022-9199) is published monthly except July and August by Lithuanian Veterans Assoc. RAMOVĖ
341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207. Subscription \$17.00 per year (single copy \$2.00). Second class postage paid
at Brooklyn, N.Y. POSTMASTER: Send Address changes to KARYS, 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207

Isteigtas Lietuvoje 1919 —
Nepriklausomybės kovų —
metais.

KARYS

Atgaivintas Jungtinėse
Amerikos Valstybėse 1950
metais.

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 2 (1599)

VASARIS — FEBRUARY

1984

STASIUI LOZORAIČIUI, LIETUVOS DIPLOMATIJOS ŠEFUI, MIRUS

BRONIUS NEMICKAS

Kalėdų džiaugsmą sudrumstė liūdna, šiurpu-
linga žinia. Ji sklido greitai, kaip žaibas, po visą
Lietuviją — Romoje, Lietuvos pasiuntinybėje prie
Vatikano, Kūčių dieną mirė Stasys Lozoraitis,
Lietuvos Diplomatinės Šešos.

Gimti jam buvo tekę 1898 metų rugsėjo 5 d.
Kaune. Jo tėvas Motiejus, vienas pagrindinių
"Varpo" steigėjų ir bendradarbių, pirmasis lietu-
vis advokatas, mirė jaunas. Sūnų Stasį, būsimąjį
Lietuvos užsienio reikalų ministrą ir Lietuvos
Diplomatijos šefą, paliko tik aštuonerių metų.
Tada jo rūpinimas ir auklėjimas gulė ant motinos
vienos pečių.

Stasys Lozoraitis mokėsi Kaune. Čia išėjęs
keturias klases ir dėl Pirmojo pasaulio karo įvykių
pasitraukęs į Rusiją, 1918 m. Voroneže baigė Mar-
tyno Yčo gimnaziją. Vėliau, 1923-1929 m. tarnau-
damas Lietuvos pasiuntinybėje Vokietijai, studi-
javo teisės mokslus Berlyno Friedrich-Wilhelms
universitete.

Grįžęs iš Rusijos, jis nuo 1918 m. lapkričio 26 d.
(vadinasi, vos tik ėmus steigti nepriklausomas
Lietuvos įstaigas) tarnybą pradėjo Vidaus reika-
lų ministerijoje, bet maždaug po pusmečio perėjo
į Ministerių kabinetą — iš pradžių kanceliarijos
viršininku, o 1921 m. pabaigoje tapo reikalų ve-
dėju. Diplomatinė tarnyba įstojo 1923 m. balan-
dyje ir buvo paskirtas į Berlyno pasiuntinybę.
Ten jis išbuvo ligi 1929 m. pabaigos ir pasiekė
pasiuntinybės patarėjo laipsnį. Toms pačioms
pareigoms 1929 m. gruodyje perkeltas į Vatikano
pasiuntinybę, o nuo 1931 m. gegužio ten pat
skiriamas Charge d'Affair. Nuo 1932 m. rugsėjo
mėn. atkeliamas į centro įstaigą ir paskiria-
mas Politikos departamento direktorium. Po 1934
m. birželio 7 d. bandyto sukilimo, pertvarkant
Ministerių kabinetą, pasitraukus Dovui Zauniui, jis

tampa Lietuvos Užsienio reikalų ministru ir
šias pareigas eina ligi 1938 m. gruodžio 5 d. —
vadinasi, puspenktų metų vadovauja Lietuvos už-
sienio politikai. Po to įgalioto ministro ir ne-
paprasto pasiuntinio titulu dirbo Užsienio reikalų
ministerijoje, kol nuo 1939 m. vasario 15 d. buvo
paskirtas pasiuntiniu į Romą, prie Kvirinalo.

Lietuvos santykiams su Sovietų Sąjunga vis la-
biau įsitempiančiam ir dėl jos kariuomenės įgulų
Lietuvos teritorijoje esimo su netikėto užpuolimo
ištiktami skaitantis, Stasys Lozoraitis 1940 m. birže-
lio 2 d. buvo paskirtas Diplomatinės Šešos užsie-
niuose likusių diplomatų veiklai derinti, jei Lietuvą
ištiktų tokia katastrofa. Šią naštą jis nešė ligi
pat savo mirties — daugiau kaip keturiasdešimt
trejus metus.

Velionis Lozoraitis savo išmintį ir energiją,
galima sakyti, visą gyvastį — nuo ankstyvos jau-
nystės ligi grabo lentos — pašventė atskūrusios
Lietuvos diplomatinės. Užsienio reikalų ministro
pareigybė — tai pati pakiliausia, o Diplomatinės
šešos visiškai išimtinė, istorijoje turbūt nesikarto-
janti. Jos abi Stasiui Lozoraičiui buvo patikėtos
sunkiomis Lietuvos valstybės ir lietuvių tautos
valandomis: užsienio reikalų ministro — Lietuvos
užsienio politinei padangei naukiantis, santykiams
su didžiais kaimynais iš pagrindų keičiantis
ir aštrėjant, o diplomatinės šešos — Sovietų Są-
jungos agresijos pačiose išvakarėse.

Atskūrusios Lietuvos pirmojo dešimtmečio
užsienio politika formavosi silpnų didžiųjų kaimy-
nų — Sovietinės Rusijos, vėliau virtusios Sovietų
Sąjunga, ir Vokietijos — sąlygomis. Ir viena, ir an-
tra, pačios būdamos silpnos ir priešiškos Lenkijai,
nenorėjo, kad ji įsigalėtų Rytų Europoje, savęs
palenkusi Lietuvą, Latviją, Estiją ir Suomiją.
Net Vilniaus ginčo status quo šių didžiųjų kaimy-

nų, nežiūrint jų ano meto draugingumo. Lietuvai, buvo palaikomas, kad jis kliudytų minėtų keturių valstybių sandraugai. Tačiau Stasiui Lozoraičiui tapus užsienio reikalų ministru, Lietuvos santykiai su dviem didžiaisiais kaimynais — Vokietija ir Rusija — buvo iš pagrindų pasikeitę. Su Vokietija, prasidėję nesuspėjimai dėl Klaipėdos krašto, vis aštrėjo, ypač į valdžią atėjus nacionalsocialistams ir Beckui su Ribbentropu 1934 m. pasirašius Lenkijos-Vokietijos nepuolimo paktą. Rusija, spaudžiama savo vidaus sunkumų ir Kinijos, taip pat ėmė jieškoti draugystės su Lenkija, ir jau nuo 1927 m. jų santykiai ėmė taisyti. Pagaliau 1932 m. Litvinovas su Becku pasirašė Sovietų Sąjungos ir Lenkijos nepuolimo paktą. Žodžiu sakant, Lenkijos santykiai su Sovietų Sąjunga ir Vokietija labai pasitaisė, nepaprastai apsunkindami Lietuvos politinį būvį — jai stojosi trys priešiški kaimynai: Lenkija, Vokietija ir Sovietų Sąjunga.

Gilios įžvalgos naujasis užsienio reikalų ministeris siūlė kitonišką užsienio politikos linkmę, būtent: keisti priešišką laikyseną Lenkijos atžvilgiu, jieškant kompromisinio Vilniaus ginčo sprendimo, nes nebūsiąs įmanomas atlaikyti visų trijų didžiųjų kaimynų spaudimas. Tačiau penkiolikos metų antilenkiška politika, kuri neabejotinai buvo reikalinga, įrėžė taip galias vėžes, kuriomis ėjo visas Lietuvos politinis ir net kultūrinis gyvenimas, kad trūko laiko, įstangos ir visuomenės pritarimo kita linkme jį pakreipti ir lenkų užsispyrimą įveikti. Todėl Vilniaus ginčą sprendė ne kompromisas, bet Lenkijos padiktuotas ultimatas. Lietuvos užsienio reikalų politikos vairuotojas Stasys Lozoraitis, kaip užsienio politikos nesėkmių atvejais įprasta, atsistatydino. Tačiau Respublikos prezidentas jo atsistatydinimo nepriėmė.

Stasys Lozoraitis, tapęs užsienio reikalų ministru Lietuvai sunkiu metu (esant bloguose santykiuose su savo didžiaisiais kaimynais), ieškojo draugų ir pasparties Vakaruose, stiprino Pabaltijos valstybių bendradarbiavimą, bandė surasti modus vivendi su Lenkija, gynė Lietuvos teises santykiuose su nacionalsocialistine Vokietija. Jis buvo vienas pradininkų ir pasirašė 1934 m. Pabaltijos Santarvės sutartį. Ženevoje 1935 m. tarėsi su Lenkijos užsienio reikalų ministru Becku. Tačiau iš tų pasitarimų nieko neišėjo, nes Lenkijos su Sovietų Sąjunga ir Vokietija pasirašytieji nepuolimo paktai nors ir neilgam labai sustiprino jos poziciją ir deja be reikalo pertempė Becko ambiciją.

Primestą Savitarpinės pagalbos sutartimi (1939 m. spalio 10 d.) Lietuvon įvedus sovietų karines įgulas, teko skaitytis su labai staigia okupa-

cija, nespėjant nei prezidentui, nei vyriausybei pasitraukti, ir todėl susirūpinta, kad ištikus tokiai nelėmybei, kas nors derintų užsieniuose likusių diplomatų veiklą. Respublikos prezidentas Antanas Smetona buvo numatęs vieną jų parinkti lyg ir vyresniuoju, visų diplomatų veiklos derintoju. Savo sumanymą 1940 m. gegužės gale, išdėstęs užsienio reikalų ministru Jozui Urbšui, prašė jį papagalvoti apie kandidatą to vyresniojo postui. Po kelių dienų Urbšys siūlė pasiuntinį Prancūzijoje Petrą Klimą ar pasiuntinį Šveicarijoje dr. Jurgį Šaulį, senus bei patyrusius diplomatus ir didžiai nuopelningus Lietuvai vyrus, bet prezidentas iškelė ir Stasį Lozoraitį, naująjį Lietuvos pasiuntinį prie Kvirinalo, nurodydamas ir jo kvalifikacijas šiai pareigybei: nenutolęs nuo gyvybinių Lietuvos reikalų, nes uoseniai iš jo išvykęs, žymiai jaunesnis už kitus kandidatus, gerų diplomato ypatybių ir jau patyręs politikas (kelerius metus buvęs užsienio reikalų ministru), geros tarptautinės politikos nuotokos. Užsienio reikalų ministeris Jozas Urbšys prezidento sanprotavimams pritarė ir, jo pavestas, 1940 m. birželio 2 d. mūsų atstovams pasiuntė tokio turinio telegramą: "Jei čia mus ištiktų katastrofa, užsieniuose likusios mūsų diplomatijos šefu laikykite Lozoraitį. Pirmuoju pavaduotoju — Klimą, antruoju, — Šaulį.

Gauna Berlynas, Roma, Paryžius, Londonas, Vašingtonas, Stockholmas.

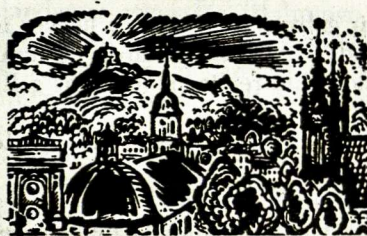
Urbšys." Tad tokiomis aplinkybėmis ir tokiu pagrindu Stasys Lozoraitis tapo Lietuvos Diplomati-
jos šefu.

Sovietų Sąjungai 1940 m. birželyje Lietuvą okupavus, pasiuntiniai, diplomatijos šefo koordinuojami, įteikė protesto notas vyriausybėms, prie kurių jie akredituoti, reikalaudami nepripažinti okupacijos. Tuo pagrindu visa eilė laisvojo pasaulio valstybių ir dabar de jure tebe pripažįsta Lietuvos valstybę ir diplomatinę atstovybę. Ne tikai diplomatų veiklos koordinavimas, bet ir pats administravimas buvo diplomatijos šefo veikmuo, slėgęs jo pečius. Stasys Lozoraitis ir diplomatijos šefo pareigybėje susidūrė su didžiuliais kliuvimais, kuriuos sprendė patys savieji. Kolegų pasiuntinių vienų permelyg didelis savarankiškumas, kitų gal profesinis pavydulys kartais sunkindavo jo darbą. Bet didžiausias kliuvinys buvo — tai jo ir kairiųjų VLIKą sudarančių partijų pažiūrų priešprieša į valstybės testinumą. Be to, vadinamieji Kybartų aktai,* kuriais taip pat bandyta gelbėti valstybės testinumą, dar labiau "gadino kraują" prezidentiniam režimui priešiškomis partijoms ir tapo jų kovos skatuliu su Lietuvos Diplomati-
jos

(Nukelta į 91 psl.)

Vasario 16-tosios proga

(Plk. K. Škirpos kalba, pasakyta Washingtonė, 1978 m. vasario 19 d., minint Lietuvos valstybės atkūrimo 60 metų sukaktį).

Iš metų į metus mes minime 16-ąją Vasario. Tą dieną prieš 60 metų lietuvių tautos vadovai, apsijungę Lietuvos Taryboje, paskelbė Lietuvos valstybinės nepriklausomybės atkūrimą.

Kaizerinė Vokietija tą Lietuvos teisę buvo pripažinusi, tačiau ir toliau laikė kraštą užgniauztą okupacinėmis replėmis, kol karo Vakaruose nepralošė ir buvo priversta vokiečių militarines jėgas atitraukti iš Rytuose užimtų kraštų, taigi ir iš Lietuvos. Deja, paskui jas slinko į Vakarus rusų raudonosios armijos masės, nešdamos Lietuvai naują slavų invazijos pavojų.

Dėl nusidelsusios vokiečių okupacijos, gynimosi pajėgų iš anksto paruošti nebuvo įmanoma, o viltis prisiprašyti kitų, toliau Lietuvos buvusių valstybių, karinės pagalbos liko tik tuščia iliuzija,

Raudonosios armijos daliniams jau braunantis į mūsų kraštą ir artėjant net sostinės Vilniaus link, nebebuvo likę kitos išeities, kaip griebtis desperatiškų pasipriešinimo priemonių: ryžtis sukelti tautą revoliuciniam pasipriešinimui rusams-užpuolikams, kaip kam buvo įmanoma, ir šaukti ryžtinguosius jos vyrus atsiskubinti savanoriais į tada vos tepradėtus formuoti Lietuvos kariuomenės branduolius.

Jūsų prelegentui buvo pavesta skubiai sudaryti ginkluotą branduolį pačiai Lietuvos sostinei. Į maždaug savaitę laiko mums buvo pavykę sutraukti apie 500 savanorių, deja, be ginklų: teturėjome vos apie 50 šautuvų, kelioliką revolverių, du lengvuosius ir vieną sunkųjį kulkasvaidį, kiek daugiau rankinių granatų. Entuziastingai veikdami, buvome pagavę momentą iškelti istoriniame Gedimino pilies bokšte Lietuvos valstybinę vėliavą, kaip kovojančios už savo politinį išsilaisvinimą tautos simbolį.

Deja, nors ir labai skubėjome susiorganizuoti, bet apginti Vilniaus nuo rusų raudonosios armijos įsibrovimo dar negalėjome dėl stokos ginklų ir šaudmenų. Būtų buvę beviltsiška ir neprotinga mesti beginklius savanorius į kovą prieš keleriopai skaitlingesnę ir pilnai apsiginklavusį priešą, užpuoliką. Todėl 1918 m. sausio 5 d. teko iš Vilniaus pasitraukti per Lentvarį į Kauną, į kur

prieš kelias dienas jau buvo pasitraukusi ir Krašto Vyriausybė.

Tuo metu Kaune dar nebuvo suspėta sudaryti nė panašaus karinio branduolėlio, kaip mums Vilniuje. Be to, mieste jau švaistėsi iš Maskvos atsiųsti bolševikiniai komisarai. Jie organizavo Kauno padugnius prieš Lietuvą, mums pasitikusius šūviais iš pasalų, kai žygiavome kolonoje iš gelžkelio stoties į miesto centrą. Vilniaus savanoriams tat buvo lemta laikinai tapti kertine uola Kauno vidaus saugumui ir besikuriančios valdžios atrama.

Faktiškai ir Kaunas jau buvo rusų raudonosios armijos masių supamas iš rytų ir šiaurės. Kad užtikrinus sąlygas ginkluotų pajėgų suorganizavimui ir laimėti tam reikalingą laiką, ano meto Lietuvos vyriausybei buvo pavykę palenkti Berlyną, kad susilaikytų nuo tolimesnio vokiečių kariuomenės atitraukimo ir perleistų mums ginklų ir aprangos Lietuvos pajėgoms sudaryti. Tik dėka šiai Vokietijos, karą kad ir pralaimėjusios, konkrečiai šiai talkai anuo Lietuvai lėtingu laiku, mums pavyko — kad ir labai pavėluotai — suorganizuoti Lietuvos kariuomenę ir jos sudėtomis kraujo aukomis išgelbėti Tėvynę-Lituvą nuo rusų invazijos po 1-jo Pasaulinio karo.

Savaime kyla klausimai:

1. Kokių galima pasemti pamokų iš anų nepamirštamų laikų?

2. Ar mokėjome jomis pasinaudoti kada — po 22 metų laisvo valstybinio gyvenimo — Lietuvos valstybingumui vėl kilo mirtinas pavojus?

Į pirmąjį klausimą prašosi šie atsakymai:

1. Valstybės suverenumui atkurti neužtenka politikos vadovų kolektyvo valstybinės nepriklausomybės deklaravimo, kaip tas kolektyvas bebūtų pasivadinęs ir kaip autoritetingas jis bebūtų, bet tenka už tokį idealą kietai pakovoti, bei sudėti kraujo aukų.

2. Kad tokią kovą laimėjus, mažai tautai būtina užsitikrinti sau kurio pajėgesnio kaimyno realios talkos apsigynimui nuo tų, kurie siekia kraštą paglemžti.

3. Kad toliau nuo Lietuvos esančių valsty-

bių, nors ir galingų, skelbiamais laisvės ir išlaisvinimo pažadais pasikliauti labai netikra, nes lemiančiu momentu realios iš jų talkos galima ir nesulaukti.

Į antrąjį klausimą tenka su apgailestavimu konstatuoti:

1. Kad 2-jo Pasaulinio karo išvakarėse deklaruotas Lietuvos neutralumas nebuvo jokia reali priemonė jos valstybinei egzistencijai išsaugoti, o tik surišo rankas Lietuvos diplomatijai siekti Vokietijos, kaip tada pajėgiausio kaimyno, pagalbos apsidrausti nuo pavojaus iš bolševikinės Sovietų Sąjungos.

2. Kad susilaikymu nuo maršo į Vilnių kai išryškėjo, jog Lenkija atitraukė savo okupacines jėgas iš Vilniaus krašto, palikdama jį be reikiamos išorinės apsaugos nuo įsiveržimo į jį vokiečių arba rusų — buvo padaryta fatalinė klaida. Jos pasėkoje ano meto Lietuvos vadovybė pati sužlugdė sau galimumą pasinaudoti Vokietijos pagalba apsisaugojimui nuo pavojaus iš Sovietų Rusijos pusės ir suteikė Maskvai sąlygas užkergti Lietuvai rusų garnizonus, taigi uždėti kilpą ant kaklo Lietuvos valstybinei nepriklausomybei.

3. Kad buvo tokia pat fatalinė klaida ir nusikaltimas laiku neparengus Lietuvos karinių pajėgų kovos veiksmams ir nepravedus ginkluoto pasipriešinimo rusams-užpuolikams 1940 metais kai buvo susilaukta Maskvos akiplėšiško ultimatumo, ir

4. Jog buvo taip pat klaida, kad paskutinioji A. Merkio Vyriausybė — pravedus nors simbolišką pasipriešinimą, arba nors formališkai užprotestavus prieš Sovietų įvykdytą agresiją — nepasitraukė drauge su Respublikos Prezidentu a.a. A. Smetona į užsienį ginti Lietuvos valstybingumą politiniai-diplomatinėmis priemonėmis, kaip Lietuvos diplomatija buvo Kaunui iš anksto patarusi.

Kada Lietuvos valstybingumas jau buvo minėtų klaidų pasėkoje susižlugdęs, pakartotino Lietuvos atkūrimo ėmėsi ne kas kitas, o buvę Lietuvos nepriklausomybės kovotojai, pirmoje eilėje Lietuvos kariuomenės kūrėjai-savanoriai. Jiems į talką atskubo patriotiškasis lietuvių jaunimas, kuris buvo išsiugdęs per nepriklausomybės laikotarpį kariuomenės kūrėjų-savanorių tautinio idealizmo dvasioje. Panašiai kaip ir 1918-1919 metais, jam buvo aišku, jog be pasiaukavimo ir kraujo aukų valstybinė nepriklausomybė neatgaunama.

Po konspiratyvinės organizacijos — Lietuvių Aktyvistų Fronto — vėliava iš anksto pasiruošęs, tas jaunimas išnaudojo rusų vokiečių ginkluoto mūsų žemėje susikovimo proga praveisti 1941 m. birželio 23 d. tautos sukilimą ir jį laimėjo. Tuo

heroizmo aktu Lietuva tapo išjunga iš Sovietų Sąjungos, o naujos tautinės Krašto Vyriausybės paskelbimu buvo atkurtas Lietuvos valstybinio suverenumo vykdymo organas vieton bolševikinio prieš 1940 metais fiziškai sunaikintos A. Merkio Vyriausybės.

Pagal Lietuvos Konstitucijos nuostatą, „valstybės suverenumas priklauso Tautai“. Todėl jos, kaip valstybės tikrojo suvereno, kraujo auka pastatytos Krašto Vyriausybės mandato kvestijonuoti negali jokia svetima valstybė, ne vien Lietuvai drauginė, bet ir jai priešiška Sovietų Sąjunga. Tuo labiau, kad kalbamoji Vyriausybė buvo ne tik paskelbta, bet ir išsilaikė krašto priešakyje, kol kito Lietuvos okupanto nebuvo arbitrariškai nušalinta nuo krašto valdymo. Tas faktas, kad ji buvo hitlerinio Reicho nušalinta, nepanaikina jos teisinio buvimo, nes okupanto, juo labiau karą pralaimėjusio — padarytiems arbitrariniams aktams teisinės galios neteikima.

Būtų buvę loginga ir praktiškos politikos vykdymo požiūriu buvo privalu bazuotis sakytos Vyriausybės tolimesniu teisiniu buvimu, o ne mestis į netikrą kelią. Tenka labai apgailestauti, kad VLIK-as, susidaręs Lietuvoje rezistavimui nacių okupacijai, buvo nuėjęs klystkeliu: vieton pradėjus savo veiklą pareiškimu protesto dėl Lietuvos Laikinosios Vyriausybės nušalinimo ir nepaliaujamu reikalavimu, kad būtų jai perleistas krašto valdymas, savo 1944 m. vasario 16 dienos deklaracija užsiangažavo sudaryti kažkokią kitą Lietuvos Vyriausybę, negalėdamas numatyti ar kada besusilauks sąlygų bei galės tą savo įsipareigojimą tesėti.

Kuomet Vyriausybės klausimu VLIK-as jau buvo šitaip susipainiojęs, bet į karo galą dar atsikūrė užsienyje, sakyto uzurpacinio įsipareigojimo realizavimas jam jau iš viso buvo nebeįmanomas. Kadangi, be to, grįžimas į bazavimąsi Lietuvos Sukilimine Vyriausybe buvo — dėl nesutarimo tuo klausimu tarp VLIKo partijų — irgi susikludęs, tai taip ir likome iki šiol be egzilinės Vyriausybės, kaip teisiniai kompetetingo organo manifestuoti užsienyje Lietuvos valstybingumą bei ginti Lietuvos suverenumą santykiuose su kitomis valstybėmis ir tarptautiniuose forumuose.

Tuo tarpu, kaip ir 1919 metais, vėl kyla reikalas siekti Vakarų kaimynų talkos. Nors bendros sienos su Votietija nebeturime, bet lieka su jaja interesų bendrumas. Neabejoju, jog šią padėtį geriausiai sektųsi išnaudoti Lietuvos gyvybiniam reikalui, jei operuotume jos Sukiliminės Vyriausybės titulu. Juk Birželio sukilimas nebuvo joks nedraugingumo aktas vokiečių tautai, bet priešingai — jai tik drauginas, nors ir suvedęs į konfliktą

su ano meto Vokietijos hitlerine vadovybe. Juo labiau, kad pats JAV-bių Prezidentas Jimmy Carter dar visai neseniai buvo viešai pareiškęs, jog laiko Vokietiją pajėgiausiu NATO nariu ir pačiu geriausiu JAV-bių sąjungininku. Su ja ir mums būtų prasminga turėti artimesnius santykius.

Džiugu buvo iš ELT-os skelbimo spaudai patirti, jog paskutinis VLIK-o seimas, įvykęs pereinamais metais gruodžio 3-4 dienomis St. Peterburge, Floridoje, priėmė nutarimą, kuriuo įpareigoja VLIK-o vadovybę "susišiekti su Lietuvos Diplomatine Tarnyba, stengiantis išsiaiškinti, susitarti ir imtis atitinkamų veiksmų Lietuvos valstybiniam testinimui sustiprinti bei siekti jo pilnaties atkūrimo". Be Lietuvos vyriausybės toksai tikslas egziliuje nepasiekiamas.

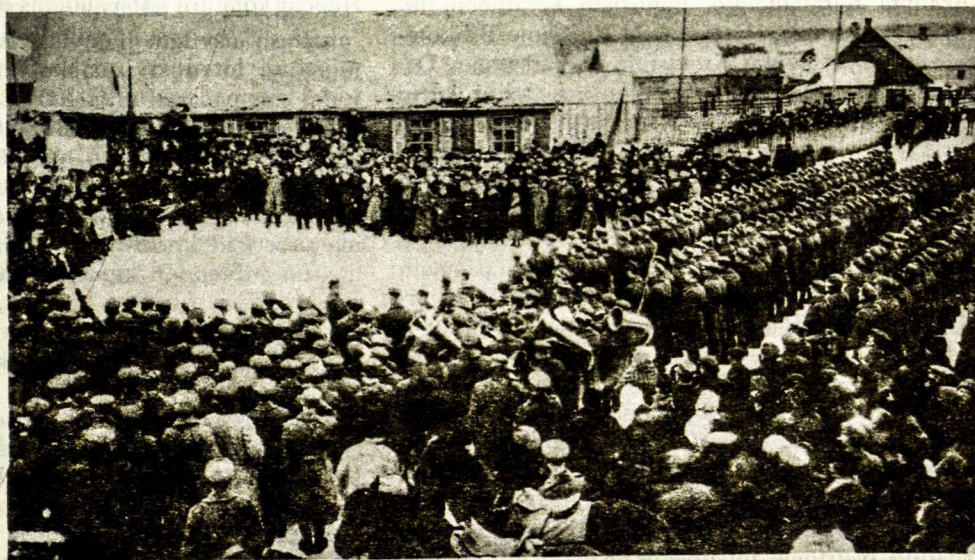
Tikėkime, kad tie, kurie įpareigoti tą svarbų VLIK-o seimo nutarimą vykdyti, nepristigs politinio blaivumo ir nenueis kurti egzilinės Lietuvos Vyriausybės klystkeliumi bei koku dirbtinu būdu, pavyzdžiui kad ir pagal taip vadinamus, Kybartų Aktus. Juos pats Lietuvos Respublikos Prezidentas a.a. A. Smetona buvo teisingai pavadinęs "fikcija". Ją mūsų valstybingumas jau buvo kartą prieš 30 metų apkompromituotas ne tik pačios lietuvių visuomenės akyse, bet ir prieš kitų kraštų vyriausybes. Būtų nesąmonė imtis to nenusidavusio, arba panašaus kokio kito eksperimento, kuomet tebeturime teisiškai išsilaičiusią 1941 metų Lietuvos Sukiliminę Vyriausybę, pastatytą lietuvių tautos kraujo auka. Būna tik užpildyti dabar vakuojančius postus jos Ministerių Taryboje.

Sveikindamas visus šio iškilmingo minėjimo dalyvius su Lietuvos nepriklausomybės deklaravimu prieš 60 metų, savo pareiškimą baigsiu Lietuvos dainiaus momentui giliai prasmingais žodžiais, kuriais Vilniaus lietuvių visuomenė susirinkusi 1918 metų gale erdvioje miesto teatro salėje kokio tai vaidinimo proga, pasitiko Lietuvos karinių pajėgų formavimo paskelbimą. Man tada teko eiti sostinės Karo Komendanto pareigas. Kai, pertraukdamas vaidinimą, viešai iš scenos paraginau visus vyrus stoti savanoriais į ką tik mano pradėtą organizuoti Vilniaus Komendantūros ginkluotą dalinį sostinei ginti ir dainininkė Nežabitauskaitė po himno staiga dar užtraukė iš balkono "Jau Slavai Sukilo", salę perpildžiusi publika pritarė tvirtais balsais ir pakilusia nuotaka sudainuodama:

"Petys gi į petį, na vyrai, kas gali, sustoję į darbą už mylimą šalį, prikalkime Lietuvą mūsų!"

Visi, kam rūpi Lietuvos laisvinimo sėkmingumas, neabejoju, pageidauja, kad kalbamas VLIK-o seimo nutarimas susilauktų greito įvykdymo, kuriuo būtų pašalinta priežastis per ilgai nusidelsusio nesuspriatimo tarp VLIK-o ir Lietuvos Sukiliminės Vyriausybės. Tai būtų pats gražiausias Lietuvos valstybinės nepriklausomybės deklaravimo pagerbimas, nutiestų kelią sėkmingesnei kovai Lietuvai išlaisvinti iš dabartinės neteisėtos sovietų okupacijos ir pakartotinai atkurti jos valstybinį suverenumą.

Telaimina Viešpats Dievas Lietuvą laisvei atgauti!..

1920 m.
Vasario 16
Dienos šventė
Alytuje

LIETUVOS KUNIGAİKŠČIŲ ANTSPAUDAI

A.Ž.

Antspaudai pradėta vartoti nuo to laiko, kai valstybėms besitvarkant, tekdavo tarptautiniuose santykiuose ir valstybės viduje išdavinėti įvairius dokumentus. Antspaudai atstodavo parašus ir dėl to dažniausiai priklausė vienam asmeniui ir turėdavo jo asmenybę patvirtinančius ženklus. (Liet. Encikl., I t.)

Lietuvoje antspaudai žinomi nuo XIII a.; pradžioje buvo vartojami tik didž. kunigaikščio, ar jo šeimos narių. Tačiau, nuo XV a. antspaudus vartojo ir bajorai. Be rusų ar lotynų kalbos įrašo, antspaude yra asmeniški ženklai iš kryžių, strėlių, ar mėnulių ir kt. Vėliau atsirado pėsčio ar raito kunigaikščio atvaizdas. Pėsčio atvaizdas tapo Trakų srities ženklu, o raito — Vytis, tapo Vilniaus ir visos Lietuvos ženklu. (Liet. Encikl., I).

Tie lietuvių kunigaikščių antspaudai iš viduramžių laikų yra sfragistikos mokslo medžiaga, kuri deja yra labai išmėtyta ir sunkiai prieinama. Senieji lietuvių archyvai yra žuvę, tai tuos antspaudus galima rasti tik svetimųjų archyvuose, išmėtytuose beveik po visą Europą: Lenkijoje, Vokietijoje ir sunkiausiai prieinami tai Sov. Rusijoje. Nevisi tie archyvai yra pilnai ištirti, todėl ateityje reikia tikėtis vis naujų atradimų.

Daug tyrimams reikalingos medžiagos buvo sukaupta Karaliaučiuje, buvusiam kryžiuočių archyve ir Petrapilio-Leningrado Viešojoje Bibliotekoje, taip pat lenkų Krokuvoje ir Varšuvoje. Dalis tų archyvų žuvo karų liepsnose. Kai kurių antspaudų originalai neišliko, tačiau yra likę jų aprašymai, arba net piešiniai. Vienas iš senųjų sfragistikos entuziastų, lenkas W. Kielisinskis, yra palikęs meniškai raižytų antspaudų piešinių - ofortų. Jis pirmas nupiešė eilę lietuviškų antspaudų, išdėstė juos lentelėmis, kuriomis pasinaudojo kitas lenkų istorikas, Adomas Titas Dzialisinskis (1797 - 1861), išleisdamas lietuvių statutą ir vokietis Vossbergas. Po jų tyrinėjimais užsiėmė garsusis lenkų heraldikas ir sfragistas F.K. Piekosinskis (1844 - 1906). Savo veikaluose jis patiekė žinių ir apie eilę iki tol nežinomų lietuviškų antspaudų. Ypatingas jo nuopelnas yra tas, kad jis kaikiuriuos antspaudus liepė galvanizacijos būdu padengti ir tokiu būdu gavęs duplikatus ir jų daug išdalino įvairiems muziejams. Tų, jo atlietų ant-

spaudų tarpe yra ir tokių, kurių originalai laikui bėgant žuvo.

Prieš II Pas. karą senosios Lietuvos sfragistikos tyrinėjimai buvo vėl atgiję lenkuose. Pasižymėjo toki tyrinėtojai kaip W. Semkovičius, K. Socharievičius ir B. Barvinskis. Buvo gan smulkiai ištirti Vytauto Didžiojo antspaudai, eilės jo brolių ir pusbrolių. Ta tema darbavosi ir vienas iš vėlesniųjų lenkų sfragistų, M. Gumovskis. Toliau pasinaudosime jo patiekta medžiaga paskelbta Ateneum Wilenskie žurnale, 1930 m.

Viena priežastis apsunkina lietuviškų antspaudų tyrinėjimus, tai kad iki mūsų laikų daugumos jų teišliko vos po vieną egzempliorių. Dalis jų yra žinomi tik iš aprašymų. Jų aprašymai randami senų dokumentų išrašuose (transumptuose), arba užrašuose darytuose XVI a. lenkų karūnos archyvo tvarkytojo Jono Zamoiskio (1542-1605).

M. Gumovskiui pavyko iš įvairių šaltinių surankioti žinių apie 81 antspaudą, priklaususį 51 asmeniui. Minėtame žurnale jis pateikė 47 antspaudų pavyzdžius, o kitų bent emblemas ar įrašus.

Tyrinėtojų krito į akis tai, kad tų antspaudų išmatavimai yra maži, daug mažesni, pav. už lenkų Piastų kunigaikščių antspaudų ir Vakarų Europos. Savo išmatavimais jie yra artimesni kryžiuočių komturų antspaudams ir kitų jų pareigūnų.

Įrašo atžvilgiu lietuviški antspaudai yra dviejų rūšių, lotynų ir rusiškų raidžių. Lotyniškieji įrašai yra padaryti arba XIV a. didžiosiomis (majuskula), arba XV a. mažosiomis (minuskula). Beveik visi antspaudai su herbais turi rusiškus įrašus, kai antspaudai su Vyčiu, arba kunigaikščio figūra, turi lotyniškus įrašus. Tas aiškina ma tuo, kad herbinius antspaudus turėjo daugiausia valdantieji kunigaikščiai, kurie buvo daugiau veikiami rusiškos kultūros, kai antspaudai su raitelio ar pėsčio atvaizdu priklausė kunigaikščiams, kurie susidūrė su kryžiuočių ar lenkų kultūra.

Lietuviškuose heraldiniuose antspauduose matomos tik asmeniškos ne paveldėtos, ar giminės emblemos. Jos mažai ką bendra turi su panašia Rusijos heraldika. Nepriklauso jė nei lenkų šlėktų heraldikai.

Lietuviškų antspaudų figūrų tarpe yra kuni-

Mindaugo majestotinis antspaudas

gaikščio, pėsčio ar raito, arba sėdinčio soste, šv. Jurgio, arba arkangelo Mykolo figūra, kartais kentauro ar liūto vaizdas. Puikiausi antspaudai yra vadinami majestotiniaisi. Jame kunigaikštis sėdi soste, tuo pabrėžiama didžiojo kunigaikščio valdžia. Tokius antspaudus turėjo Mindaugas, Gediminas, Vytautas, Švitrigaila ir Žigimantas. Antspaudai su pėsčiu kariu yra žinomi tik Kėtučio, Vytauto ir Sudimanto. Antspaudai su raiteliu yra skaitlingesni ir jie yra būdingi Lietuvai. Tie karių figūrų antspaudai vėliau virto žemietijų herbais: pėsčias — Trakų ir raitelis Vilniaus ir visos Lietuvos. Vytis kaip žemietijos herbas matomas nuo 1401 m. Vytauto antspaude, o kaip visos Lietuvos herbas jau nuo 1386 m. Jogailos herbe. (Antspaudų pavyzdžiuose M. Gumovskis, dėl spaustuvės ženklų ribotumo, vartojo gotiškoms raidėms lotyniškas, o kirilicai — graždanką).

MINDAUGAS

Dokumentuose ir istoriniuose šaltiniuose rašomas Mindowe (1219 - 1263). Gimimo tikroji data nežinoma. 1219 m. pirmą kartą Mindaugo vardas minimas sutartyje su Volinija. Suvienytos Lietuvos valstybės valdovas po Ringaudo ir Živinūdo. Apsikrikštijo ir 1253 m. buvo karūnuotas Lietuvos karaliumi. Buvo nužudytas Daumanto ir

Treniotos 1263 m. Yra žinomi toki jo antspaudai.:

Majestotinis (karališkasis) antspaudas, apie 90 mm skersmenio. Jame karalius pavaizduotas sėdintis soste, su karūna ant galvos, su skeptru ir orba rankose. Antspaudo dugnas su grotelėmis ir kryžiukais, apvade aplinkui įrašas, tačiau neįskaitomai apgadintas. Spėjama galėjo būti:

MINDOWE DEI GRACIA REX LITOWIE

Toks antspaudas, išspaus tas geltoname vaške, tik nuplėštu įrašu, kaboj o ant melsvos virvelės prie 1255 m. dokumento Karaliaučiaus archyve. Tas dokumentas tai dovanojimo aktas, kuriuo Mindaugas dovan oja žemės kryžiuočių ordinui. To akto yra du nuorašai, kurių kiekvienas aprašo tą antspaudą, tik paduoda skirtingą pavadinį įrašą. 1392 m. nuoraše rašoma

MYNDOWE DEI GRA REX LETTWIE,

o 1393 m. nuoraše:

MYNDOWE DEI GRA REX LITOWIE

Kuris iš tų įrašų yra teisingas nežinome. Be abejo, toks majestotinis antspaudas kaboj o ir prie kitų aktų, kurie dabar žinomi tik iš nuorašų. Pav. majestotinis antspaudas turėjo būti pridėtas prie 1257 m. dar gražiai išsilaikiusio dokumento su raudono šilko virvele, nes tokį antspaudą aprašo 1325 m. transumptas. Taip pat turėjo kaboti ir prie 1260 m. dokumento, nes jo 1393 m. nuorašas duoda tokį antspaudo įrašą:

MYNDOWE DEI GRACIA REX LETTOWIE

Nežiūrint turimų šiokių tokių žinių apie Mindaugo antspaudus, vis tik istorikai kritikai laiko tą majestotinį antspaudą kryžiuočių padirbtą esant. Yra net tvirtinama, kad tas vienintėlis žinomas išlikęs Mindaugo antspaudas dėl to ir turi nuplėštą įrašą, nes tai nėra lietuviškas, bet koks nors kito karaliaus antspaudas, gal vengrų Andriaus II, ar švedų Magnuso. Tenka pripažinti, kad savo kompozicija ir piešiniu Mindaugo antspaudas iš tiesų yra artimas tų karalių antspaudams, tačiau jis nėra toks pat. Tokiu būdu Mindaugo majestotinio antspaudo tikrumas lieka dar vis neišspręstas.

Lenkų tyrinėtojas Danilovičius dar primena vieną Mindaugo 1252 m. dokumentą, kuriuo Mindaugas užrašė įvairias žemes ordinui. Prie to dokumento, ant raudonos virvelės kabojęs, dabar jau nuplėštas antspaudas. Tame dokumente irgi įrašytas Mindaugo titulas: "Mindaugas iš Dievo malonės Lietuvos karalius.", tačiau 1252 metai yra prieškarūnaciniai metai, todėl galima daleisti, kad prie to dokumento kaboj o kitoks antspaudas, ne majestotinis. Tačiau ir tas antspaudas, manoma, galėjo būti kryžiuočių falsifikatas.

HERZOGIENĖ CECILIJA

BR. KRISTOPAITIS

Sulaukus brandaus amžiaus, atsipalaidavus nuo visų įsipareigojimų lieka daug laiko prabėgusių dienų apmąstymams. Dažnai mintimis žengiu jaunystės vingiuotais takais, dar kartą išgyvendamas josios vargus bei džiaugsmus. Šiandieną mintyse regėjau, kai išsprūdusi iš mano praeitės sandėlių, tyliai man pro šalį praslinko, puošniame baltame apdare, gražuolė “Herzogenė Cecilija”. Ji tolimos praeitės prisiminų gražuolė, kuri mane nukelia į nesikartojančius išgyvenimus. Vakarų pasaulis po šiai dienai neužmiršta tolimos didingos praeitės. Jo spaudoje dažnai užtinkama apie buvusius nuostabius, vieniems romantiškus, kitiems šiurpą keliančius išgyvenimus. Mes lietuviai šioje srityje buvę dideli ignorantai, tad nors dabar turėtume trumpai susipažinti kuo Vakarų kaimynai didžiavosi ir didžiujasi. Pirmiausiai, šiai pažinčiai, KARIO skaitytojams pristatau Herzogenę Ceciliją. Šis kilmingas vardas tik retam lietuviui girdėtas. Herzogenės vardas kildintinas iš senosios Vakarų kariaunos, kaip ir mūsų kariai kildintini iš mūsų riterių-vyčių kovojusių su amžinai mus puolusiais priešais. Manau, tinkamiausia vieta herzogienei savo grožyje pasireikšti būtų šio žurnalo puslapiuose.

Norint arčiau su ja susipažinti, pirmiausiai skaitome josios metriką. Pagal North German Lloydą norą ji išvydo pasaulį 1902 m. (esame vienmečiai). Tuometinės Mecklenburgo herzogienės Cecilijos, (viliau ištekėjusi už paskutiniojo kaiserio Vilhelmo II vyresniojo sūnaus, tapo Vokietijos kronprincesė) jos pagerbimui ir jos sutikimu buvo suteiktas vardas “Herzogin Cecilie” laivui. Tuo būdu, 4 stiebų barka tapo “Herzogin Cecilie”. Burlaivis priešakiniais stiebiais su rėjomis, o paskutiniu be jų, vadinasi barka. “Herzogienės” statyba buvo viena iš brangiausiųjų. Tuometinių didžiųjų burlaivių kapitonų gyvenamos patalpos būdavo turtingai ir puošniai įrengiamos,

Taip pat ir Basanavičiaus 1913 m. aprašytas Mindaugo antspaudas, Gumovskio yra laikomas XVIII a. dirbinys, nes to antspaudo įrašas nieko nesako apie Mindaugą. Pagal Gumovskį tai net ne antspaudas, bet kažkoks knygyrų muštinis.

(*Bus daugiau*)

o “Herzogienės” įrengimai pralenkė visų kitų. Be patalpų įgulai, dar buvo įrengtos ir gyvenamos patalpos 60-čiai vokiečių laivyno kadetų apmokymui. “Herzogienės” pakrovimo galia buvo 4350 tonų. Australijos kviečių pakraudavo 52,514 maišų. “Herzogenė” baltųjų sparnų-burių turėjo 35, viso 45,000 kv. pėdų ploto. “Herzogienės” ilgis buvo 393 pėdos, stiebų aukštis 180 pėdų. Savo greičiu ji pirmavo visų burlaivių šeimoje.

Būdama North German Lloyd žinioje, ji daugiausiai plaukiojo tarp Hamburgo ir Pietų Amerikos. Iš Hamburgo vežė anglis, koksą ir kitus Europos produktus į Pietų Ameriką. Iš Čilės — nitratus karo pramonei ir iš Peru — guaną, trąšas į Hamburgą. Bebūnant Čilėje, “Herzogienė” užklupo Pirmasis Pasaulinis karas. Iš Hamburgo atėjo įsakymas likti Čilėje ir laukti didžiųjų valstybių grumtynių išdavų. Vokietijai pralaimėjus karą, ji buvo apkrauta sunkiomis reparacijomis, padarytiems nugalėtojų nuostoliams padengti. Vokiečių visi laivai, turintieji virš 1400 bruto tonų talpos buvo nusavinti tiems nuostoliams padengti. Tarp jų pateko ir “Herzogin Cecilie”.

Laikė karo nemažai burlaivių buvo nuskindinta ir jų statyba smuko. Po karo, vis didėjančios garlaivių tonažas ir greitis stūmė burlaivius iš jūrų. Dauguma burlaivių savininkų perėjo į garlaivius, ar likvidavo savo nuosavybes. Gavę reparacijoms burlaivius jų jau dažniausiai nebeleido į jūras. Vienus jų pavertė sandėliais uoste, kitus pasiuntė tiesiog į geležies laužą, ar kitur nukreipė. Garlaiviai, dėl komercinių sumetimų, nesiveržė Australijos javų derliaus pervežimui į kitus kontinentus, tad tarpukaryje burlaiviams buvo vienintelė sritis, kur varžovų nekliudomi galėjo tęsti savo gdynės užbaigą. Pasirodantieji, tačiau vis retėjantieji jūrose burlaiviai džiugino žiūrovo akį, primindami buvusią jūrų romantiką ir pasitarvimus, kuriant žmonijos gerovę.

Stebint tolstantį už horizonto burlaivių juntama, kad galutinai atsisveikinama su didžiųjų burlaivių era. Liūdint ir susigyvenant su šia mintimi, staigiai, it meteoras, švystelėja šiaurinėje Baltijos jūros srityje, Ūlando saloje, vikingų palikuo- nis Gustavas Eriksonas pratęsdamas burlaivių gdynę iki 1939 m. II Pasaulinio karo pradžios. Tarpukaryje atsiradus didelei burlaivių pasiūlai, Eriksonas glaudė juos vieną po kito, po savo sparnu. 1921 m. jo įgaliotinis, važinėdamas po Vakarų Europą, užtinka Ostendėje, suglaudusią sparnus, berymančią “Herzogin Cecilie”. Įgaliotinis apžiūrėjęs ją, buvo sužavėtas ir patarė Eriksonui būtinai nupirkti. Nors ilgokai buvo derėtasi, bet pavyko labai pigiai nupirkti. Sumokėta

Mariehamno Jūrininkystės Muziejaus nuosavybė

tiktai 20,000 dol. Gustavas Eriksonas pamatęs ją buvo sužavėtas ir pamilo kaip savo dukrą. „Herzogin Cecilie“ tapo Eriksono laivyno vėliavnešė. Pertvarkęs krovinio patalpas, sulig savo pagaidavimų, paleido ją plaukioti tarp Europos ir Australijos.

Nuo 1921 m. tarp burlaivių išsivystė lenktyniavimo paprotys: kuris trumpiausiu laiku pasieks Queenstowną Irlandijoje, ar Falmouth Anglijoje, pietinius jų uostus. Pasiekę tuos uostus randa orderį, kuriame Europos uoste turės atiduoti krovinį. Burlaivis, pasiekęs trumpiausiu laiku Europą, skelbiamas lenktynių laimėtoju. Mažiau, kai 100 dienų trukusi kelionė buvo laikoma labai gera. Vidutiniai trukdavo apie 120 dienų. Nevykusi atveju užsitęsdavo 150 ir daugiau dienų. 1927 m., tuomet buvus penkiems lietuviams laive „Olivebank“, kelionė iš Australijos užsitęsė net 167 dienas.

1936 m. balandžio 24 d. „Herzogienė“, laimėdama 4-tas lenktynes, atplaukė iš Port Victoria Australijos į Falmouth Angliją per 86 dienas. Džiaugėsi kapitonas su visa įgula ir to burlaivio gerbėjai sausumoje. Ten gavė orderį plaukti į Anglijos uostą Ipswich išsikrauti kviečius. Netrukus ir išplaukė. Nakties metu laivas įplaukė į Anglijos krantą. Įvyksta gražuolės didžioji tragedija. Ne tik Eriksonas, bet ir anglų visuomenė bei

visa Europa išgyveno tą žinią. Eriksonas, talkininkaujant anglams, dėjo visas galimas pastangas gelbėti laivą, bet be pasekmių ir jūrų vilkikų jis buvo jau tempiamas į artimiausią uostą. Kilusi didžiulė audra išmetė laivą į Anglijos pakrančių uolas, kur liūdnei baigėsi „Herzogienės“ dalia. Eriksonas, kiek galėjo prieiti, nuėmė prabangiasias ir naudotinas dalis ir išsiuntė jas į Marienhamną. Vienas dalis panaudojo kitiems laivams, kitas, prabangiasias, istoriniai vertingas dalis pavedė Marienhamno Jūrininkystės Muziejui, kur muziejaus lankytojai ir šiandien gėrisi „Herzogienės“ įrengimais. Dėl įvykusios nelaimės buvo visaip spėliojama ir ieškoma jos priežasčių. Tarp kelių tokių, viena neatnestina prielaida yra, kad įgula Falmouthe sužinojusi, kad laimėjo 4-tas lenktynes, ar kartais nepersmarkiai jas apvaikščiojo.

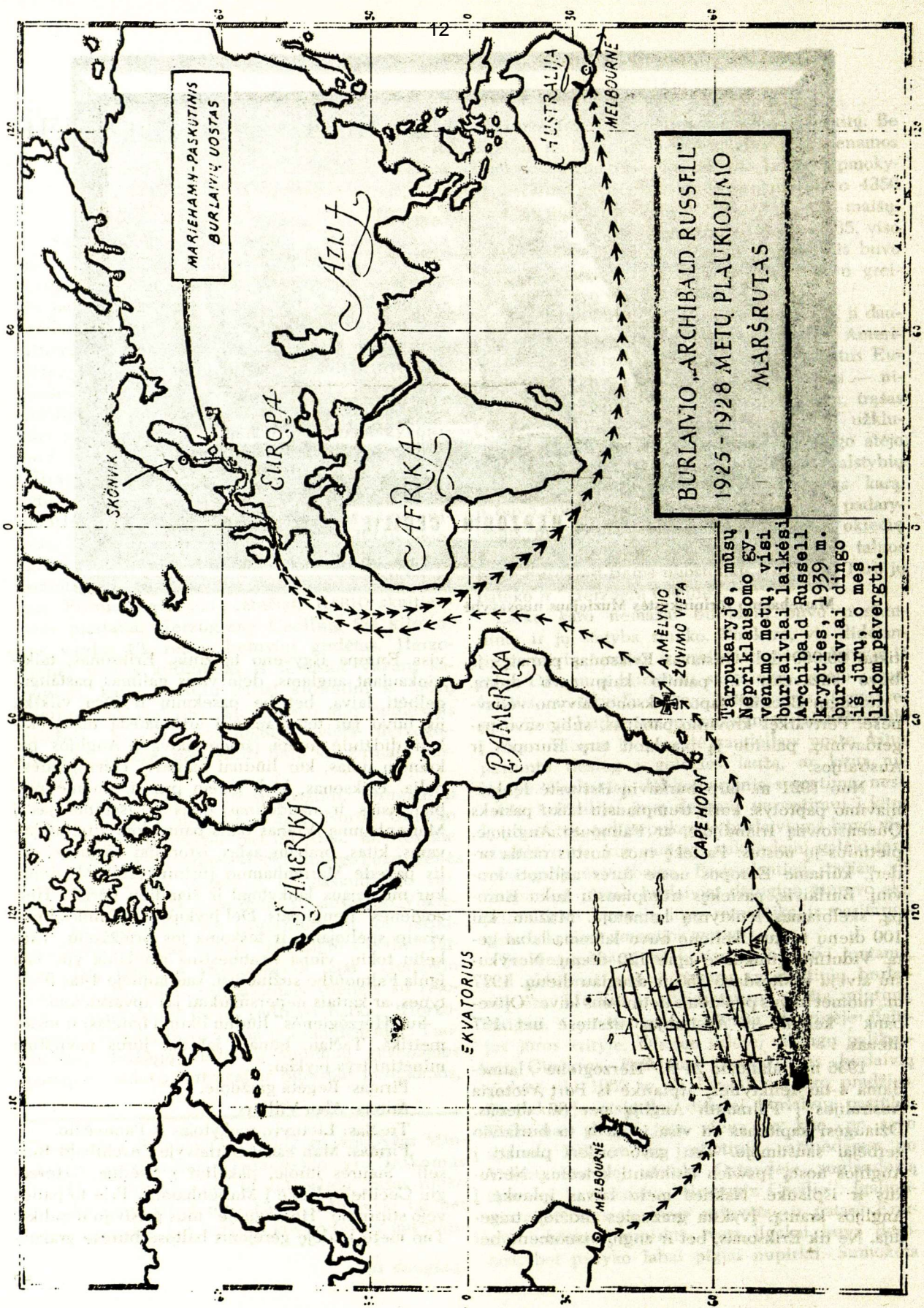
Su „Herzogienės“ liūdnu likimu baigiasi ir josios metrika. Tačiau, būnant jai dar jūros paviršiuje minėtini trys įvykiai:

Pirmas: Regėta gražuolė.

Antras: Alan Villiers

Trečias: Lietuvis, mokytojas iš Panevėžio.

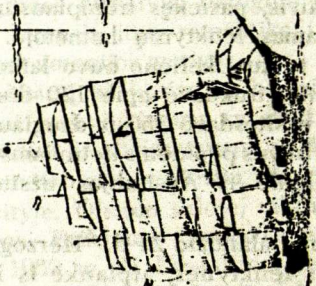
Pirmas. Man esant burlaivyje „Archibald Russell“ Šiaurės jūroje, pakeliui į Švediją, „Herzogin Cecilie“ plaukė į Marienhamną. Prie to paties vėjo stiprumo „Herzogienė“ mus prisivijo ir paliko. Tuo metu budėję gėrėjoms baltose būrėse gražu-

MARIENHAM - PASKUTINIS
BURLAIVIŲ UOSTAS

BURLAVIO „ARCHIBALD RUSSELL“
1925 - 1928 METŲ PLAUKIOJIMO
MARŠRUTAS

Tarpukaryje, mūsų
Nepriklausomo gy-
venimo metų, visi
burlaiviai laikėsi
Archibald Russell
krypties, 1939 m.
burlaiviai dingo
iš jūrų, o mes
likom pavergti.

EKVATORIUS

A. MĖLYNIO
ŽUVIMO VIETA

CAPE HORN

MELBOURNE

MELBOURNE

EUROPA

AFRIKA

AZIJ

P. AMERIKA

S. AMERIKA

AUSTRALIJA

SACŪVIK

lę šauniai mus lenkiančią, nors abiejų laivų statyba nesiskyrė. Ji likosi mano mintyse ir po šiai dienai Regėta Gražuole.

Antras. Mano bendraamžis, Alan Villiers, buvo gimęs Melbuorne. Mokyklos suole sėdėdamas, diena iš dienos stebėjo prieš save kabojusį rytinio Pacifiko ir Australijos krantų tyrinėtojo kpt. Cooko paveikslą, kuris ne tik Didž. Britanijai, bet ir visai žmonijai buvo daug pasitarnavęs. Kpt. Cook žvilgsnis žavėjo ir įtaigojančiai kvietė jaunuolį plaukti sparnuotais, vėjo gainiojamais burlaiviais ir gėrėtis vandenynuose visatos didybe.

Tuo pačiu metu lankiau Raguvos mokyklą ir sėdėdamas josios suole, diena iš dienos prieš save regėjau caro Nikalojaus II ir carienės paveikslus, kurie man neteikė jokios paskatos gyvenime. Mano ūkininkai tėvai ugdė manys didingos mūsų praeities ir gimtosios žemės meilę. Alan Villiers savo vaikystę leido didžiųjų vandenų supamame Melbuorne. Mano tėviškėje prasidedanti Alantė, Nevėžio itakas, mums vaikams tik pavasarį teikė progos atlikti didįjį plaukiojimą pilvais, braižant savo bambas į vikšvas. Vasarą jai išdžiūvus, ir to džiaugsmo neturėjom. Mano jaunystės gilusis okeanas tebuvo tėvų šulinys, į kurį, tėvams nematant, galėjau daugiau žvilgtelėti. Neturėdamas laivo, įleidau į jį gražią varlytę paplaukioti. Vandens administracijos, atseit savo tėvų, buvau atitinkamai nubaustas, o varlytė nušuoliavo kiemu.

1927 - 1928 m. man esant Melbuorne, tarp kitų ir Alanas lankėsi burlaivyje "Archibald Russell". Iš tų laikų geriausiai atmintini liko laipiojusieji stiebais du jaunuoliai ir viena mergaitė, Daisy, vienintėliai pasiekę stiebų viršų. Nulipusius sveikinome. Pokalbyje Alanas pasakojo, kad jau yra plaukiojęs laivu "Lawhill" ir dabar rengiasi plaukti "Herzogin Cecilie" laivu.

1928 m. Alan Villiers pateko į "Herzogin Cecilie" jausdamas didelę meilę burlaiviams, bei jūrai ir turėdamas didelius įgimtus rašytojo gabumus. Praleisdamas gyvenimo dalį beplaukiodamas burlaiviais ir plačiai besireikšdamas spaudoje, jis ėmėsi įgyvendinti savo troškimus, ne tik būti burlaivio savininku, bet jam vadovaujant nugalėti Cape Horną.

Savo santaupomis jis nusipirko nedidelį danų mokomą burlaivį "George Stage". Suteikęs jam jūrų klasiko rašytojo vardą "Joseph Conrad", plaukia į Angliją pasiruošti kelionei aplink pasaulį. Sudaręs įgulą iš įvairių tautybių jūreivių ir su keliais kadetais jis pasiekė New Yorką. Iš New Yorko, pakeliui lankėsi Brazilijoje ir Pietų Afrikoj. Pasiekęs Australiją su didelėmis ovacijomis jis buvo sutiktas Sydnejuje ir jo gimtajame Melbuorne.

Jis brandino savyje slaptą mintį, gal kuri nors australų organizacija perimtų burlaivį jaunimo apmokymui. Deja, jo viltis neišsipildė. Piniginių sunkumų spaudžiamas, jis skubiai išplaukė atgal į New Yorką. Pakeliui užsuko į Tahitį. Iš ten išplaukęs laimingai nugalėjo Cape Horną ir New Yorką laimingai pasiekė per 109 dienas. Tačiau jį slėgė skolos. Alan Villiers ėmė dairytis kaip nors parduoti savo "Joseph Conradą". Laimė šypstelėjo. Sutiko turtuolį, kuris nupirko burlaivį ir taip liko padengtos skolos. 1957 m. antra ir paskutinė jo vadovaujama kelionė buvo su "Mayflower II", atplaukiant iš Plymouth, Anglijoje, į USA. Burlaivis "Mayflower II" buvo tikra kopija "Mayflower", kuriuo Anglijos piligrimai 1620 m. atplaukė į Amerikos krantus, įsteigdami pirmąją piligrimų koloniją. Alan Villiers su tuo burlaiviu baigė savo jūrinius užsimojimus. Protarpiais, dar kartais kaip keleivis, jis vykdavo džiaugtis ir gėrėtis amžinai nuostabia jūra.

Mes, lietuviai, tapę laisvi, ir Klaipėdos uostui prisiglaudus prie tėvynės, tik iš reikalo, skubėjome jūron, ruošdami savo tautinį laivyną. Nebuvo laiko ieškoti nuotykių ir kitokių jūrose išgyvenimų, bet sunkiai dirbti, vargti ir siekti kuo greičiau įsijungti į jūrinių valstybių tarpą.

Allan Villiers, išplaukęs į negrįžtamą amžinybę, paliko skaitančiai visuomenei daugybę parašytų knygų apie išgyvenimus jūrose ir ypač meilę burlaiviams. Jis lieka šalia jūrų klasiko Josepho Conrado neužmirštas skaitytojams.

Mes, lietuviai, trumpai buvę nepriklausomi, dar trumpiau džiaugėmės jūromis. Nespėjome sukurti nuosavų jūrinių tradicijų, kai raudonas rusas užgrobė mūsų laisvę. Sunaikino mūsų tautos darytą pažangą, kad neliktų pėdsakų mus buvus laisvais. Laimė, nespėjus praeitį laiko dulkėmis užnešti, pasirodžiusi knyga "Jūrų Keliais" trumpai suglaustai bylos mūsų palikuonims, kad mūsų Trispalvė linksmi šnarėjo su jūrų vėjais laisvoje jūroje.

Trečias: Lietuvis mokytojas iš Panevėžio.

Helge Heikkinen savo knygoje "Kelionė apie Cape Horną laivu Herzogin Cecilie" rašo: 1929 m. burlaivis "Herzogin Cecilie" Mariehamne buvo ruošiamas kelionei į Australiją. Burlaivio vadovybė sudaryta iš vietinių kvalifikuotų jūrininkų. Įgula tarptautinė: 14 suomių, 5 švedai, 2 norvegai, 1 vokiečiai ir vienas lietuvis, Jonas Tuschis, mokytojas iš Panevėžio. Jis neturėjo jokio patyrimo jūroje. Pirmą kartą susipažino su jūra atvykdamas iš Lietuvos į Marienhamną. Buvo kresnas, gražiai nugaugęs, sugyvenamo būdo jaunuolis.

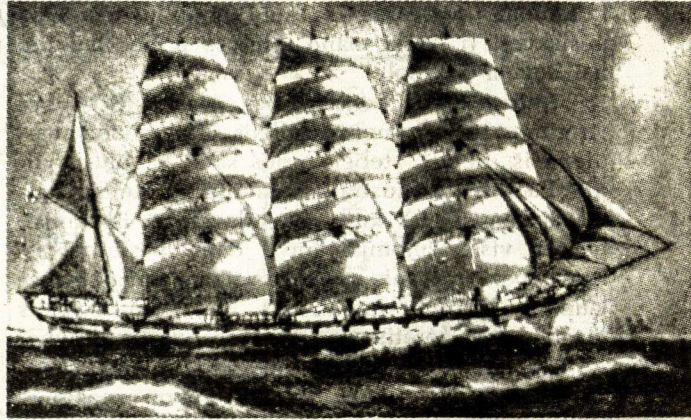
Sudaryta įgulą, Stockholmą pasiekusi laivu,

vyko traukiniu į Norvegijos fjordus, kur "Herzogienė" laukė atvykstančiųjų. Ten bebūnant džiaugsmingai apvaikščiota Skandinavijos Vidurvasario Nakties šventė. (mūsiškai — Joninės). Daug šokta dainuota ir linksmintasi. Knygos autorius, žiūrovų nuostabai, užlipo į patį stiebo viršų ir jo viršuje atsisėdo. Lipti į viršų buvo lengviau, bet atgal lipo su didele rizika. Šiaip taip pasiekęs pirmas pakopas, laimingai nusileido į denį su visai naujo kostiumo smarkiai suplėšytomis kelnėmis. Jonas metė žinovo žvilgsnį į jo nelaimę. Pasirodo, Jonas buvo siuvėjo sūnus, ir kitą dieną nukentėjusios kelnės vėl buvo kaip naujos, be jokių praėjusios dienos įvykio žymių.

1929 m. liepos 30 d. "Herzogienė" trijų jūrų vilkikų buvo išvilktą į atvirą jūrą ir lietuviui Jonui prasivėrė platus ir nuostabus pasaulis. Knygos puslapiuos užtinkame net 20 kartų minint tą Joną, ar Joną lietuvi. Jonas noriai ir sąžiningai ėjo jam pavestas pareigas. Vienas tvirtai nauuagęs suomis iš Ekenaes jautė Jonui kaž kokią panieką, ar net neapykantą. Gal patyčios, kad jis, be jokio patyrimo, atsirado burlaivyje. Įplaukus į šiltas malonias grįžračių dienas, suomis iš Ekenaes išprovokuoja Joną į denį. Abiem užsimovus bokso pirštines, ir daugumai vyrų stebint, suomis kerta Jonui vieną po kito sunkius smūgius, o jis vis tyliai ir ramiai juos priima. Staiga, Jonas kerta suomiui į smakrą ir tas krinta denyje, anot įgulos, it paskerstas veršis. Jonui keliamos ovacijos. Suomis sunkiai pakilęs nugūrinio į savo patalpas. Jonas įgijo jam prideramą vietą įguloje. Vėliau sužinota, kad Jonas Lietuvoje yra buvęs lengvojo svorio bokso meisteris.

Pirmą kartą perplaukusius Ekvatorių sutiko jūrų valdovas Neptūnas su žmona ir su visa savo dvaro svita. Tarp kitų, ir Jonas buvo krikštijamas, įvairiai tepamas, mediniu skustuvu skutamas ir maudomas. Atlikus krikšto apeigas, išduodami Ekvatoriaus perplaukimo pažymėjimai su Neptūno parašu. Laivo ūkvedis suruošė priėmimą Neptūnui, jo dvarui ir įgulai. Vaišino kava, pyragaičiais, konjaku ir kt. Vėliau, gramfonui aidint buvo šokta ir dainuota. Jonas, turėdamas gerą balsą, padainavo vieną ariją iš Aidos operos lietuvių kalba ir Stenka Razin rusiškai. Esant Indijos vandenyne Jonas buvo pradžiugintas. Norvegijoje gautas siuntinys iš Lietuvos, bet kapitono pamirštas, tik dabar buvo įteiktas jam. Siuntinyje Jonas rado avies kailinius, kurie toje vietoje ir tuo metu buvo labai reikalingi. Be to, jame buvo tabokos ir kitų Lietuvos gėrybių.

Esant Melbuorne, kartą vidunaktyje įgula grįžusi iš miesto buvo labai alkana, ir nieko netu-

"Archibald Russell" raizo plačiuosius vandenynus

rėjo valgomo. Burtų keliu Jonui ir kitam teko brautis į miegančio kapitono patalpas ieškoti valgio. Nepastebėti abu laimingai grįžo: Jonas su pilna kepture kiaušinių, o antrasis didžiule dešra nešinas. Prie kavos visų buvo sočiai pavalgyta.

1930 m. rugsėjo mėn. Jonas plaukė antrą kartę iš Marienhamno į Australiją. Lapkričio 7 dieną, jau esant grįžračiuose, Joną ištiko didelė nelaimė. Nuleidžiant burę virš atdaros krovinio patalpos, Jonas čiupo už burės, tačiau tuo akimirksniu, laivas staigiai ir smarkiai kryptelėjo į vieną šoną. Nespėjęs pagauti burės, Jonas krito į krovinio patalpą. Bekrisdamas, net kelis kartus apsisvertė ore ir atsitrenkė į apačioje esančius balasto akmenis. Kritimo aukštis buvo apie 20 pėdų. Nelaimingas lietuvis vos tik girdimai dejavo. Skubiai iškeltas į viršų, jis buvo patalpintas atskiroje kajutėje. Apžiūrėjus, buvo nustatyta dešinio šono trys sulaužyti šonkauliai. Visą naktį prie jo vienas iš įgulos budėjo. Tik rytą Jonas atgavo sąmonę. Dienos metu jis buvo perkeltas į savo lovą. 1930 m. gruodžio 12 dieną "Herzogienė" įplaukė į Australijos uostą Port Linkoln. Daktaras apžiūrėjęs Joną, rado šonkaulius suaugusius. Kitų negeroivių neradus, leido jam pradėti dirbti.

1931 m. grįžus iš Australijos į Cardiffą, anglų uoste iškraunant kviečius, keitėsi įgula. Senoji lipo iš laivo ir į jų vietą rinkosi, vienas po kito, naujoji. Kiekvienas nuo laivo nulipęs keliavo savais keliais. Knygos autorius apsisprendė vykti į Roterdamą ir ten susiradus garlaivį juo paplaukioti. Jonas prisijungė prie jo ir abu, atidėję jūrų mokyklą vėlesniam laikui, iškeliaavo į Olandiją garlaivio ieškoti. Tuo metų siautė pasaulinė krizė. Daugumas laivų buvo pririšti ir daugybė jūrininkų be darbo slankiojo pauostyje. Laikui bėgant abudu atsirado sunkioje būklėje.

NEPRIKLAUSOMOS LIETUVOS KARO AVIACIJOS LAKŪNŲ PRISIMINIMAI NUOTYKIAI IR AUKOS

(Pradžia KARIO 1 Nr.)

A. KUTKA

Sesers paskatintas, L. Paseckas 1919 m. pradžioje išvyko į Lietuvos kariuomenę; vėliau, tais pačiais metais persikėlė į Lietuvos karo aviaciją ir išgyveno nuotykį, kurio metu jam lūžo koja. Apie tai yra aprašyta 1977 m. "Kario" 6 nr. Todėl aš savo rašiny to nebekartosiu. Bet jo antrąjį nuotykį patiekiu.

1919 m. prie Jiezno buvo paimtas rusų lėktuvas Sopwith (anglų firmos) atgabentas į Kauną ir patalpintas angare, kuriame ilgai ir stovėjo; 1928 m. rugsėjo 21 d. L. Paseckas buvo paskirtas lėktuvo Sopwith išbandymui. Kpt. L. Pseckui su žvalgu ltn. Šimkum pakilus į orą apie 200 metrų ir beskrendant variklis sprogo ir užsidegė. Planiruojant žemyn link aerodromo, ugnis ir dūmai krito ant piloto L. Pesecko, nes jis sėdėjo priekinėje sėdynėje ir apdegino jam rankas. Nebegalėdamas ilgiau išsilaikyti sėdynėje, jis išlipo ant sparno ir kartu skridusiam ltn. Šimkui liepė lipti ant kito sparno, ir taip balansuodami priartėjo prie žemės. Lėktuvas sparnu užkliudė tvirtovės pylimą (netoli aerodromo) ir nukrito. Ltn. Šimkus buvo nusvies-tas apie 10 m. nuo lėktuvo. Kpt. Peseckas liko po apsvirtusiu degančiu lėktuvu. Policijos mokyklos

raiteliai, kurie buvo netoliese, pribėgę ištraukė kpt. Pesecką iš po degančio lėktuvo. Ir taip likimas lėmė jiems išsigelbėti iš beviltiškos ir šurpios padėties. Pilotui kpt. Peseckui buvo smarkiai apdegusios rankos. Smarkiai pritrenktas, jis išgulėjo ligoninėje devynias savaites. Tai gal vienintelis įvykis aviacijos istorijoje, kuris buvo plačiai aprašytas ne tik Lietuvos, bet ir užsienio spaudoje. JAV prezidentas Hooveris net atsiuntė asmenišką sveikinimo laišką kpt. Paseckui. Lietuvos prezidento aktu L. Peseckas buvo pakeltas į majoro laipsnį. Parašiotų Lietuvos karo aviacija tuo metu dar neturėjo..

L. Peseckas tarnaudamas Lietuvos karo aviacijoje vėliau buvo pakeltas į pulkininko leitenanto laipsnį. Paleistas į atsarga, tremtinio keliais atvyko į Ameriką ir 1976 m. mirė. K. Šimkus 1940 m. liepos m. 2 d. sovietų buvo paleistas į atsargą majoro laipsniu. Jis emigravo į Australiją ir apsigyveno Melbourne, o 1968 m. birželio 10 d., sulaukęs 62 m. amžiaus mirė. Šimkus išskraidė ore apie 1,800 valandų ir skraidė įvairaus tipo lėktuvais žvalgo pareigose, patyrė visokių pavojingų išgyvenimų, 10 lėktuvo avarių, tačiau suma-

Ilgai beieškant, Jonas gavo jungmano darbą jugoslavų laive "Sveti Vlah" ir išplaukė į Rio de Janeiro. Tuo ir baigėsi šaunaus lietuvio šaunioje "Herzogienėje" nuotykingas gyvenimas. Jo draugas Heikkinen, likęs vienas, skubiai grįžo į Cardiffą, ir suradęs "Herzogienę", džiaugėsi vėl įsijungęs į įgulos tarpą.

1936 m. autorius H. Heikkinen, jau būdamas škunos "Prisessa" kapitonu, pripuolamai atsiradęs Anglijos uoste, netoli "Herzogienės" žlugimo vietos, nuvyko jos aplankyti. Iš aukštosios uolos jis stebėjo "Herzogin Cecilie" griaučius. Tiek daug buvo joje praleista ir šurpių ir malonių valandų. Jo širdis neramiai blaškėsi, it artimo asmens netekus. Pačioj savo amžiaus jaunystėje "Herzogienė" pasišalino nuo jūrų paviršiaus, nors dar ilgai ji galėjo stebinti jūrų ir burlaivių gerbėjus savo grožiu ir sugebėjimais. Apsisukęs, tyliai ir susimąstęs, jis grįžo atgal, bet dar ilgai jo ausyse skambėjo neramaus vėjo Requiem "Herzo-

gin Cecilie" bangų skalaujamiems griaučiams.

Priedui, trumpai: 1928 M. "Herzogienei" atplaukus į Angliją, ji buvo apgulta reporterių, žurnalistų. Iškilo aikštėn, kad viena australė mokytoja susizavėjusi burlaiviais, ypač "Herzogiene" nusprendė, trūko plyšo, patekti zuikiu — stowaway į ją. Slaptai ir laimingai įlipusi į laivą, po trijų dienų atviroje jūroje, ji pasirodė. Kapitonas labai siuto, bet su laiku jis ir visi kiti apsiraminė su ta nenorėta keleive. Tuo laiku tai buvo didelė sensacija, daug buvo rašyta, kad moteris išdrįso leistis į tokią rizikingą avantiūrą.

Baigęs šiuos nusidavimus burlaivyje "Herzogin Cecilie", užverčiu praeities lapą, kuris gyvenime nebeprisikartos.

Naudotasi:

1. Nuosava patirtimi.
2. Longitude, — švedų jūrų žurnalais.
3. Helge Heikkinen knyga, Kelionė aplink Cape Horn su "Herzogin Cecilie".

niai veikdamas išliko gyvas.

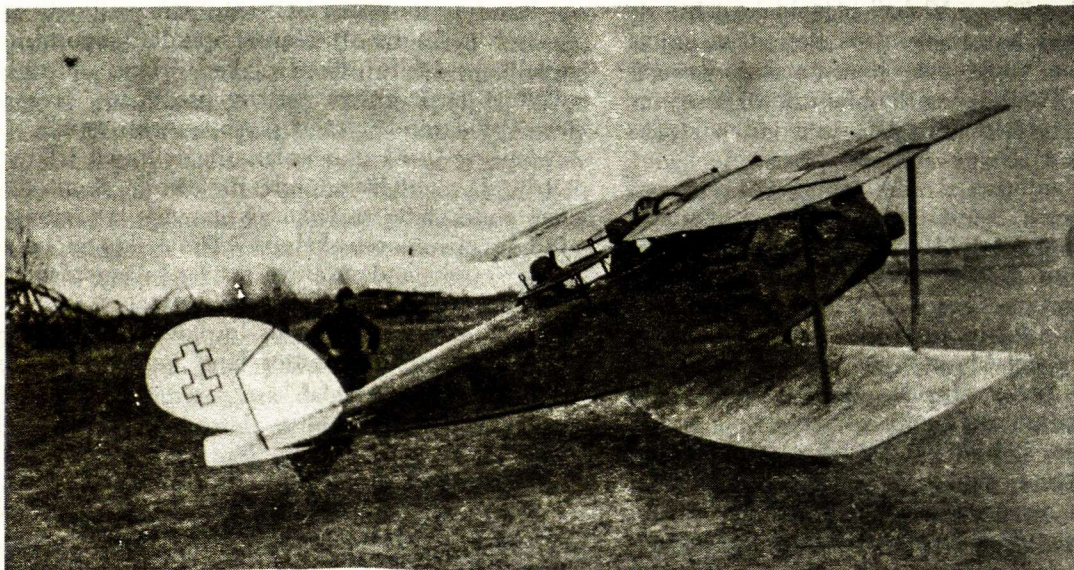
Parašius, kaip lakūno saugumo priemonė, lėktuvams buvo pritaikytas jau prieš pat I Pasaulinį karą. Pirmasis iššoko iš lėktuvo su parašiu amerikietis Berri 1912 m. Tačiau per visą Pirmąjį Pasaulinį karą daugumos šalių dalyvaujančių kare lakūnai skraidė be parašiutų. Mat buvo galvojama, kad parašius paveiks lakūno moralę — vietoje stojęs į kovą, jis šoks lauk. Šiandien tūkstančiai lakūnų yra dėkingi parašius už savo gyvybes. Parašius nauda išryškėjo per II Pasaulinį karą ne vien kaip karo lakūno saugumo priemonė, bet ir atliekant įvairias desantinės operacijas.

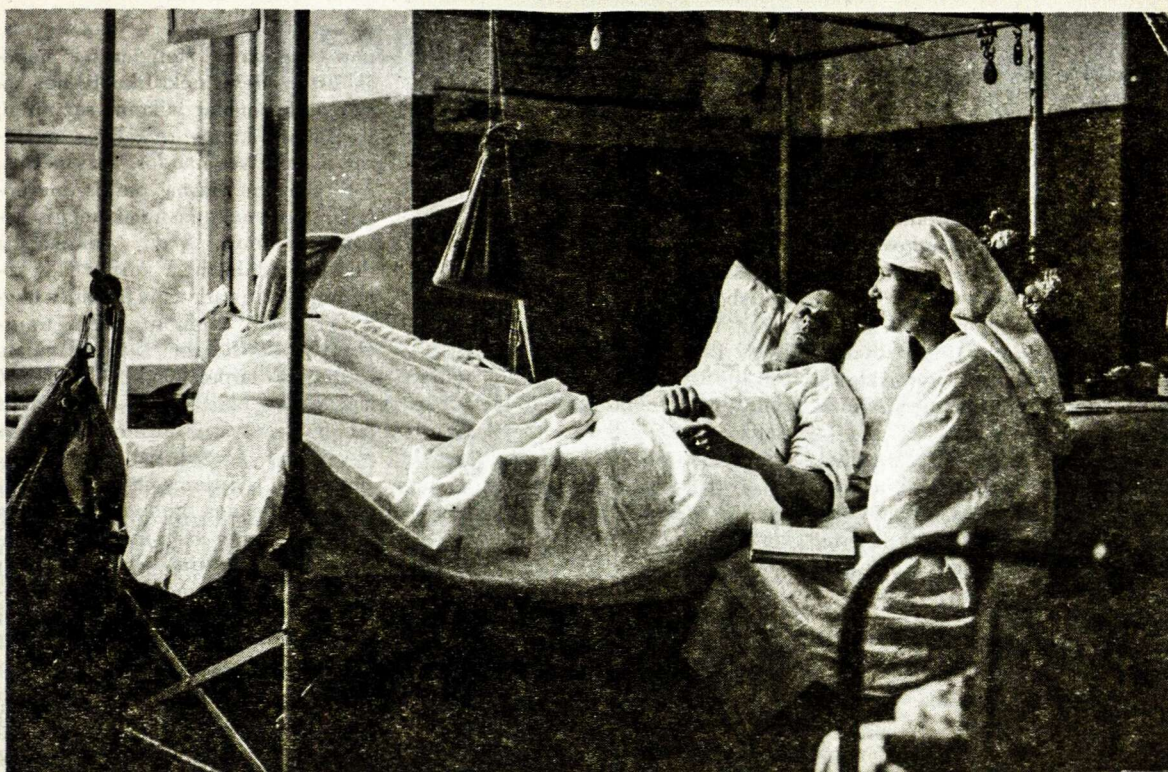
Lietuvos aviacijoje parašius buvo pradėtas vartoti 1928 m. Pirmasis iššoko iš lėktuvo su parašiu 1928 m. karo av. kpt. Vladas Morkus Kauno aerodrome. Lietuvoje iki 1934 m. daugiausia šuolių įvykdė av. kpt. Martinkus. Jo šokimai su parašiu buvo bandomieji, arba parodomieji per aviacijos šventes. Įvykdė ir pirmą laisvo kritimo šuolį parašiu Lietuvoje, t.y., krisdavo keleta šimtų metrų neatidaręs parašius ir tik artėjant prie žemės atidarydavo parašius. Martinkus emigravo į Braziliją ir 1974 m. rugpiūčio 9 d. Rio de Janeiro mieste, Brazilijoje, mirė sulaukęs 73 metų amžiaus. Plačiau apie jį yra aprašyta "Kary" 1976 m. nr. 4.

Antrasis parašius megėjas buvo kpt. Romualdas Marcinkus. Jis tarnavo karo aviacijos mokykloje adjutanto pareigose, skraidė ir atlikdavo aviacines užduotis kaip žvalgas. Jis buvo plačiai

žinomas kaip vienas iš geriausių Lietuvos futbolistų, vadovavo LFLS komandai ir Lietuvos futbolo rinktinei. Aviacijos švenčių metu jis šokdavo iš didelių aukščių ir parašius atidarydavo tik netoli žemės. Jis buvo sporto mėgėjas. Keleta metų prieš II Pasaulinį karą Lietuvos karo aviacijoje buvo įvesta sportinė mankšta privaloma karininkams iki kapitono laipsnio imtinai. Aukštesnių laipsnių karininkai kas norėjo galėjo dalyvauti, bet nebuvo privaloma. Mankšta buvo vykdoma 2 kartus per savaitę, po 1 valandą. Vadovauti buvo pavesta kpt. R. Marcinkui. Dėl susidėjusių aplinkybių kpt. Marcinkus pasitraukė iš aviacijos ir po kurio laiko išvyko į Prancūziją. Kilus II Pasauliniam karui kpt. Marcinkus įstojo į prancūzų karo aviaciją. Prancūzams kapituliuavus prieš vokiečius, jis pateko į Š. Afriką, o iš ten į Angliją, kur įstojo savanoriu į Anglijos karo aviaciją. Po apmokymo skraidė eskadrilėje. Dienos metu puolant vokiečių karo laivų vilkstinę, 1942 m. vasario 12 d. lėktuvas, kuriuo Marcinkus skrido buvo numuštas ir jis pateko į garsiąją Štammlager Luft 3 aviatorių belaisvių stovyklą. Toje stovykloje aviatoriai belaisviai buvo išsikasę slaptą požeminį tunelį, kuriuo 80 av. karininkų, jų tarpe ir R. Marcinkus, bandė pabėgti į laisvę. Deja, visi, išskyrus tik keturis, anksčiau ar vėliau buvo sugauti, pagal E. Jasiūno patiektus įvairius iš knygos "The Great Escape". Kadangi R. Marcinkus neblogo mokėjo vokiečių kalbą jam buvo pasisekė pasiekti net Dancigo ar Rytprusių apylinkes, kur viename miške jis buvo sugautas ir sušaudytas. Iš viso, tada

Lietuvos Karo aviacijos lėktuvas 1920 metais

Kpt. Stanaitis Karo ligoninėje po avarijos, prižiūrimas gail. sesers p. Gustaitienės

buvo sušaudyta 50 pabėgusių lakūnų.

Man teko skaityti viename žurnale, kad Hitleris, sužinojęs apie lakūnų pabėgimą, davęs įsakymą sušaudyti visus sugautus lakūnus, bet stovyklos komendantas šiek tiek sušvelninęs tą žiaurų įsakymą: išrikiavęs pabėgusius lakūnus ir tik kas antras iš eilės buvęs sušaudytas. Į sušaudytųjų skaičių patekęs ir R. Marcinkus.

Skristi rikiuotėje reikia įgudimo ir praktikos. 2-oje eskadrilėje treniruotės metu, skrendant rikiuotėje lėktuvais S. V. A., įvyko katastrofa. Skrendant rikiuotėje reikia prisilaikyti tam tikrų atstumų tarp lėktuvų į aukštį į šalį ir į užpakalį ir priekyje skrendančio lėktuvo, ir dar turi lygiuotis su iš šono skrendančiu lėktuvu. Prisimenu, buvo paaiškinta, jei matai kad jau artėji į priekyje skrendantį lėktuvą tai reikia pasukti į šalį ir po to vėl grįžti į rikiuotę. Pilotas kpt. Stanaitis su žvalgu ltn. Kovu buvo pasukęs į šalį ir grįžo į rikiuotę; tuo laiku rikiuotėje skrendantieji lėktuvai darė posūkį į tą pačią pusę iš kurios grįžo į rikiuotę kpt. Stanaitis, ir jo valdomas lėktuvas užlėkė ant kito lėktuvo, kuriuo skrido pilotas puskarininkas Mažonas ir

žvalgas ltn. Tumelis; propeleris nukirto lėktuvui uodegą ir lėktuvas su nukirsta uodega taip smarkiai vertėsi, kad leitenantas Tumelis buvo išmestas ore su atplėštais prisirišimo diržais ir nukrito žemėn, o psk. Mažonas su nebevaldomu lėktuvu taip pat nukrito žemėn ir abu užsimušė. Tuo laiku parašūtų dar nebuvo. Kpt. Stanaitis ir ltn. Kovas, su sulaužytu propeleriu ir nebeveikiančiu motoru nusileido žemėn ir abu išliko gyvi. Pilotui kpt. Stanaičiui po to buvo nebeleista skraidyti.

Po ilgesnės praktikos skraidymas rikiuotėje pasidaro normalus. Lietuvoje, per aviacijos šventes, trys skraidymo apmokymo instruktoriai: kpt. Rimas, viršila Garunkštis ir puskarininkas Vintis skrisdavo rikiuotėje net susirišę virvutėmis, darydavo kai kurias figūras ir nebuvo atsitikimo kad virvutės būtų buvę nutrauktos. Jie net praskrisdavo pro publiką apverstais lėktuvais, t.y., ratais į viršų. Glaudį rikiuotė karo metu reikalinga geresniam apsigynimui nuo priešo naikintuvų. Antrojo Pasaulinio karo metu bombonešius skrendančius rikiuotėje lydėdavo savi naikintuvai, kad apsaugotų bombonešius nuo priešo naikintuvų.

(Bus daugiau)

KARIUOMENĖS REIKŠMĖ SOVIETŲ SAJUNGOJE

B.B.

Kiekvienoje valstybėje, krašto saugumui yra laikomos ginkluotos jėgos, dažnai skirtingų savitumo, priklausomai nuo krašto valdymo sistemos. 1982 m. gruodžio mėn. 26 d. dienraštyje "Star-Ledger" tilpo sovietų istoriko R. Medvedevo pareiškimas apie kariuomenės reikšmę Sovietų Sąjungoje.

1953 metais kariuomenės pagelba N. Kruščevas pašalino ir nuteisė ilgametį J. Stalino slaptos policijos viršininką L.P. Berią, nušalino jo artimus rėmėjus, krašto saugumą ir vidaus reikalų tvarkymą pilna prasme perėmė partija. Kaip priešingumas, 1982 m. gynybos ministeris F. Ustinovas, atsiradus kariuomenėje nepasitenkinimams L. I. Brežnevo veda ma politika ir vadovavimu, rėmė KGB viršininką Y. A. Andropovą ir tų pačių metų gruodžio m. L. Brežnevi mirus D.F. Ustinovo šešėlyje (Ustinovas pirmasis pasiūlė) Y. V. Andropovas užėmė komunistų partijos generalinio sekretoriaus vietą. Paminėti atsitikimai rodo, kad tarpe anų institucijų buvęs antagonizmas įgijo skirtingą formą — ginkluotos jėgos sovietų Sąjungoje užėmė ir politinį vaidmenį (yra panašumų ir kituose kraštuose: — 1956 metais Vengrijoje kariuomenė sugniužo; 1968 metais Čekoslovakijoje kariuomenė neišėjo iš kareivinių; 1981 metais Lenkijoje kariuomenė perėmė savo rankosna valdžią, uždrausdama unijų politinę veiklą ir politinį pasipriešinimą; 1965-67 metais Kinijoje kariuomenė padėjo likviduoti aukštesnius partijos pareigūnus ir raudonąją apsaugos gvardiją). Žvelgiant atgal — 1924 metais, po Lenino mirties, Stalinas šalininkų padedamas nustūmė Trockį nuo kariuomenės vadovybės, tuo būdu likvidavo priešininką, kuris norėjo paveržti iš Stalino valdžią; 1926 m. Stalino draugas Vorosilovas, užėmęs gynybos sekretoriaus vietą, padėjo Stalinui pasiimti visą valdžią, tačiau iki 1953 m. tarp politinių institucijų su jų vadais ir slaptos policijos viršininko L.

Beria ir kariuomenės buvo didelis plyšys iki tais metais Kruščevas, panaudojęs dvi tankų divizijas (kurios ir šiuo metu tebelaikomos parengtyje Maskvos priemiesčiuose), areštavo ir nuteisė Berią, išvengdamas MVD dalinių pasipriešinimo, kurie tuo metu saugojo Kremlį. 1957 metais Kruščevas išvengė stalinistų perversmo, nes gynybos ministeris G. K. Žukovas jį rėmė ir vėliau jam padėjo įsitvirtinti. 1964 m. spalio mėn. Kruščevui atostogaujant prie Juodųjų jūrų, politbiuras nenumatyta buvo susaukęs posėdį be Kruščevo žinios; gynybos ministeris marš. Malinovskis Kruščevą įspėjo, kuris laiku grįžęs jam nepalankią padėtį sutvarkė savo naudai. 1969 m. dėka marš. Grečko, Kruščevas išsilaukė prieš M.A. Suslovo, Šelepino ir K. Mazurovo trejukę; Suslovui mirus, jo vieton Brežnevas norėjo paskirti K. Černenką, tačiau gynybos ministeris Ustinovas užprotestavo, saugumo viršininku pasiūlydamas Andropovą, kurį politbiuras ir patvirtino. Tas pats Ustinovas, 1982 m. gruodžio m., po Brežnevo mirties, pirmas pasiūlė Andropovą į partijos sekretoriaus vietą.

Nuo 1970 metų pradėjus didinti Sovietų Sąjungos ginkluotas jėgas, kariuomenės įtaka sovietų socialiniame ir politiniame gyvenime pradėjo daugiau reikštis. Svarbu paminėti, kad įvairių laipsnių kariuomenės vadovybėn įeina visų visuomenės klasių atstovai, kurie karinėje tarnyboje yra brangiai apmokami ir geriausiai materialiniai aprūpinami su visomis privilegijomis, atsitarnavusieji gauna geras pensijas. Visi vadai praeina aukštus karinius ir pagelbinius mokslus, pritaikytus atatinamom užimamom vietom. Tačiau jie atlieka sunkų kariuomenės karinio apmokymo ir patriotinio paruošimo darbą, kiekvienais metais praleisdami per kariuomenės eiles po 2 milijonus jaunų sovietinių piliečių. Pastovi profesionalų kadru grupė, sovietinėje visuomenėje sudaro atskirą kastą, net ir jų vaikai privilegijuojami stojant į karo mokyklas. Ši kasta laikoma lojalija komunistų partijai ir jos ideologijai, dauguma jų yra partijos nariai, todėl ir turi įtakos į politinį gyvenimą. Pasitaikiusios aukštesnių karių korupcijos, sauvaliavimai ar kokie

nors skandalai stengiamasi nepaskleisti ar viešai nekritikuoti, nes kariai profesionalai laikomi sąžiningi, pasišventę krašto reikalams nežūrint asmeniškous naudos. Pažymėtina, kad tam tikra prasme pratija toleruoja kariuomenėje pasireiškiančius nepasitenkinimus, pav. smunkančia drausme, didėjančia korupcija, ekonomine krize gamyboje ir žemės ūkyje, produktų trūkumu, bloga transporto — susisiekimo sistema ir pan. Karininkų tarpe vyrauja nuomonė, kad su kariniais reikalais turi būti tampriai rišamas ir krašto ekonominis gyvenimas. Jie taip pat nepritarė L. Brežnevui skiriami jo neužtarnautiems kariniams nuopelnams, kaip pav. Brežnevas karo metu buvo kariuomenėje politinis darbuotojas ir buvo gavęs tris žyvenus, bet jam nepripažino suteikto karinio laipsnio ir aukštų karinių žyvenų, kuriuos turėjo tik marš. Žukovas.

Karinės doktrinos tampriai rišasi su krašto pramonės ir žemės ūkio sritimis todėl ir jų veiksmas yra karinėje kontrolėje, kuri taip pat turi įtakos ir užsienių politikai. Kariuomenė turi didelės įtakos į sovietų piliečių auklėjimą, švietimą ir politinį nusistatymą, gautą trijų metų karinėje tarnyboje. Kariuomenės įtaka labiausiai išryškėja valdžios krizės atvejais, kai kariuomenės vadovybė savo prisidėjimu tampa įvykio derintoja.

Šiuo metu karininkų įtaka Sovietų Sąjungos politikoje yra sumažėjus, nes krašto problemas yra ideologijoje, ekonomijoje ir vidaus politikoje, nors užsienių politikoje tebėra vyraujanti; pav. Afganistano okupacija sovietų kariams profesionalams yra priimtina — beveik visi karininkai Afganistano okupacinėse jėgose yra savanoriai, nes karas yra jų profesija, ten jie tikisi užsitarnauti garbės ir avansavimo tarnyboje. Jie nenori karo su J.A.V. tačiau dėl kurių nors priežasčių kilus konfliktui eity pabandyti laimės, tuo labiau žinodami, kad sovietai pirmąją strateginiais ginklais, nors ir nori, kad jie būtų ribojami iki tam tikro laipsnio, nes gerai žino branduolinių ginklų naikinimo galią ir pasekmes, baigia Roy Medvedev.

LIETUVOS KARININKO KELIAI

MARIUS TYTUVENIS

III. GRĮŽIMAS

(Pradžia KARIO 1983 m. 6 Nr.)

Sudiev, Vokietija

Grenzwald. Pasienio miškas. Taip vadinasi ta vieta, kur mes trys gyvename. Sunku pasakyti ar mes gyvename. Apie gyvenimą mes visiškai užmiršom. Šiandieną dar gyvename, o kas bus rytoj, kas gali atspėti. Atsakymo dar nėra. Studijuoju žemėlapi. Netoli nuo mūsų gyvenamos sodybos teka Jotijos upelis, kuris įteka į Šešupę. Nakties metu jis rodys mums kelią į Lietuvą. Apsivelku vokiečių muitininko uniforma, užsidedu ant pečių šautuvą ir patruliuoju pagal sieną. Ieškau vietos kur geriau pereiti. Dienos metu rusų pusėje nesimato jokios gyvybės ženklų, tik tolumoje stūkso sodybos, nuo mūsų apie 1 kilometro atstume. Ten jie dienos metu tūno, tačiau nakties metu visur pilna slapukų postų. Nakties metu rusų pusėje atgyja gyvenimas ir patruliai saugo kiekvieną žemės pėdą. Tyrinėju žemėlapi, tyrinėju vietas, kur pradėti pirmą žingsnį žengti per sieną, kaip pereiti 800 metrų mirties zoną, 10 kilometrų I zoną ir likusias kitas. Ką veiksiu sutikęs bolševiką mirties zonoje, 10 km zonoje ir pagaliau, gilumoje. Kiekvieną žingsnį, kiekvieną susidūrimą ir netikėtumą reikia iš anksto apgalvoti ir apsispręsti kaip elgtis. Pigiai savo galvos palydėti nenorėčiau. Abu mano draugai dėl to sau galvų nevalgina — jie sutiks su mano nustatytu planu. Tad aš vienas suku galvą. Nusistatau sekantį planą: sienos perėjimui pasirinkti tamsią, lietingą ir vėjuotą naktį. Eiti per atvirus laukus, vengiant krūmų ir sodybų (negi styros ruskelis per lietuvių grynai lauke — lįs į krūmus, arba glaussis prie trobos).

800 metrų zonoje susidūrę su sovietų sargybiniais paleisim ugnį ir trauksimės atgal į Vokietiją. Laimingai perėjus mirties zoną, 10 km zonoje vengti susišaudymų su sargybiniais, tik nesant kitos išeities panaudoti pistoletus.

Taip per visą savaitę, nuo tyto ligi vakaro nagrinėjame kiekvieną žingsnį, kurį teks Lietuvoje žengti. Galų gale, atrodo, kad viskas aptarta, galima būtų pradėti žygiuoti, tik laukiame palankios oro.

Viena tokia naktis atrodė mums palanki. Kalendarius rodė balandžio 28 d. Apie 10 val. judame artyn sienos ir atvykstame į išeities punktą. Spau-

džiame rankas. Palinki mums sėkmės. Užtaisome pistoletus, perimame juos į dešines rankas ir tyliai, lyg žvėreliai leidžiamės į slėniuką. Už 50 metrų sieną. Vaga pamažu šliaužiame prie sienos. Pridėjus ausį prie žemės klausau. Tylu. Jokio garso negirdėti, tik vėjas ir lietus. "Pirmyn" — timplieliu Juozą už skverno.

Visi trys peršliaužiame išartą aštuonių metrų ruožą. Po kojomis Lietuvos žemė primirkusi lietaus. Kojos klimpsta brendant per arimus. Pranas eina kairėje, Juozas dešinėje. Prisilenkę prie žemės atsargiai slenkame pirmyn, 50, 100, 200 metrų. Prigulu prie žemės. Draugai seka kiekvieną mano judesį ir daro tą patį. Prigulęs klausau minutę, dvi, tris... nieko nesigirdi, išskyrus savo paties kvėpavimą ir širdies plakimą. Vėl pirmyn! Pranas seka kairę, Juozas dešinę pusę. Įbedęs akis priekin ieškau tolumoje stūkšančio miško kontūrų. Tik nepaklysti ir nenukrypti nuo pasirinktos krypties! Dešinė ranka gnaužia pistoleto rankeną, pirštas ant gaiduko.

Staiga, prigulu. Dešinėje pusėje, poros šimtų žingsnių atstume, kas tai juda. Gulim ir stebim. Sargybos postas!... Įbedę akis norim perskrointi nakties tamsą. Sunku suvokti kuria kryptimi jie eina. Atrodo jie pamažu tolsta, eina šviesos link. Laukiame kol jie dingsta tamsumoje, tada pakylame ir slenkame pirmyn į nakties tamsą, į nežinią... Lietus lyja dideliais, retais lašais, vėjas dūksta. Kaktą plauja lietus ir prakaitas, širdyje nyku ir juoda, juoda, kaip ši naktis, tik ranka kartas nuo karto stipriau suspaudžia pistoletą. Širdis plazda krūtinėje vis smarkiau ir nei vėjas, nei lietaus krintantys lašai nepajėgia nuslopinti jos stūkėjimo garso.

Mirties zona jau liko užpakalyje. Mus gaubia tamsios nakties tyla, kuri nejaukiai veikia į žmogų. Nervai įsitempę iki kraštutinumo. Einu atkišęs pistoletą priekin ir laikiu kas sekundę susidūrimo su sargyba. Akys įbėtos priekin stengiasi praplėsti nakties tamsą, tačiau veltui. Tamsu, nors akin durk. Vėjas ir lietus plaka veidus...

Pagaliam, prieiname upelį. Jo turime laikytis ir jis turi mus išvesti net į Nemuną. Tikrinu su kompasu. Kompasas rodo 30 laipsnių šiaurės vakarų kryptį, o mes turėtume eiti 70 laipsnių šiaurės

rytų kryptimi. Nukrypome. Nukrypome 130 laipsnių, arba, tiksliau sakant, einame beveik atgal Vokietijon. Suku galvą ir negaliu išspręsti tos mįslės, kokiū būdu galėjo upelis taip daug pakrypti. Besukant man galvą, staiga ant kalnelio suloja šuo ir skalindamas ir ardydamas nakties tylą, vejasi mus. Bėgame. Tačiau šuo dar pasiūčiau vejasi ir loja. Nieko negalvodamas puolu upelin, draugai paskui mane. Laimė, upelis negilus, vanduo tesiekia iki krūtinės. Pamažu kapstomės į antrą pusę. Šuo sulojė ant kranto, bet nemėgino šokti į šaltą vandenį neturėdamas noro išsimaudyti. Mes išsikapstome iš upelio ir leidžiamės kiek tik jėgos neša, kad tik tas šuo greičiau nutiltų ir neprišauktų rusų sargybinių. Bėgame. Bet ar galima tai pavadinti bėgimu, kai batai pilni vandens, rūbai permirkę ir kojos klimpsta į arimą kone iki kelių. Bėgame tol, kol pritrūkstame kvapo.

Šuns lojimas silpnėja ir kur tai toli nutyla. Virstu ant arimo ir bandau atgauti kvapą. Pamažu nusiramina besidaužanti širdis, tačiau šlapie drabužiai labai nemaloniai kutena kūną. Nusitraukiama batus nuo kojų, išpilame vandenį. Bandome išgręžti varvančius drabužius, tačiau nelabai tas sekasi. Permirkę drabužiai tapo sunkūs, kaip švino pirpildyti. Sunkus ėjimas ir toliau: kojos klimpsta į arimus ir batą galima tik jėga ištraukti iš purvo. Šlapios kojines raukšlėjasi ir pradeda trinti kojas. Ir tos kojos jau nebe tokios judrios. Jos irgi sunkios, lyg iš molio. Jau trys valandos kaip einame. Mėginame, kiek galima, sukti daugiau dešinien ir atgauti prarastą kryptį, tačiau sekasi sunkiai. Pagal žemėlapi turėtume dešinėje pusėje atsiremti į mišką, tačiau ten jo nėra. Pasiduodame akiai kompasui ir einame 70 laipsnių į šiaurės rytus. Pranas nenori su manim sutikti. Jis nori sukti į kairę pusę, aš į dešinę. Eina kartu murėdamas. Kuo toliau, tuo man tas jo murėjimas tampa įkyresnis. Sustoju ir klausiu:

— Sakyk, kuo labiau turiu tikėti? Tavim, ar kompasu?

— Aš nenoriu nieko apie kompasą žinoti, — jis atsako. — Man atrodo, kad mes turime sukti į kairę. Dešinien aš daugiau nebesuksiu ir neisiu, — užbaigia jis.

— Daryk, kaip pačiam patinka, — sakau. — Aš, tačiau, pasitikiu kompasu ir nenukrypsiu nei vieno žingsnio nuo šios krypties, — jam atsakau.

— Gerai, aš toliau neisiu, — sako jis. — Lįsiu kur į krūmus, pamiegosiu kol išauš, o paskui, dienos metu eisiu toliau, — sako jis man.

— Gaila, Pranai, kad tu manimi nepasitiki ir, kad nori nuo mūsų atsiskirti. Priversti tave eiti su mumis aš negaliu. Tokiu būdu, jei kas nelemto

pačiam atsitiktų, tai nekaltink manęs. Pats pasirenki.

Juozas sėdi tylus ant žemės į mūsų pokalbį nesikišdamas.

— Juozai, ką pats manai daryti? — klausiu jį.

— Na, aš linkęs pasitikėti daugiau kompasu. Eisiu kartu, — atsako man Juozas.

Abu spaudžiame Pranui ranką ir skiriamės. Sunku skirtis ir palikti draugą vieną nakties ir miško globai, tačiau jo įtikinti man nepavyksta. Einame su Juozu tylūs, paniurę, kiekvienas paskendęs savo mintyse. Einame nosies tiesumu per arimus, griovius, pelkes, krūmus ir pakriaušes. Slenkame labai pamažu, sunkiai vilkdami kojas iki vėl atsiduriame prie upelio. Iš kur jis dabar čia, tas upelis? Pagal žemėlapi turėjo būti tik vienas Jotijos upelis, bet mes jį jau senai perėjom. Iš kur dabar atsirado antras? Stengiuosi prisiminti žemėlapi vaizdą. Staiga dingt galvon: o gal į Jotijos upelį įteka koks intakas? Ilgai svarstau ir surandu mūsų nukrypimo priežastį. Nagrinėdamas žemėlapi neatkreipiau dėmesio, kad iš kairės pusės į Jotiją įteka intakas. Išėina, pirmą kartą atsiradome prie intako ir todėl pasukom net 130 laipsnių į kairę. Tikrovėje tik dabar priėjome Jotijos upelį. Einame pagal upelį ir visą laiką seku kryptį. Kompasas rodo tą pačią 70 laipsnių, šiaurės rytų kryptį. Pagaliau galime eiti drąsiai — niekur nenuklysim. Stumiamės valanda po valandos vingiuoto upelio krantu. Krantas apaugęs krūmais, išraižytas grioviais ir kalvelėmis. Skinamės pamažu per krūmus, brendame per griovius ir ropojame slidžiais skardžiais nenorėdami iš akie pamesti upelio. Pailsime valandą ir einame toliau. Rytuose pradeda švisti. Priešaušryje galima išskirti krūmus, kelmus ir griovius. Ėjimas darosi lengvesnis, tačiau mes dar toli nuo savo tikslo. Nakties klaidžiojimai suėdė daug laiko. Sukame į kairę; greitai turėtume atsidurti prie Nemuno. Reikėtų jį pasiekti dar prieš išauštant. Išaušus eiti per laukus būtų pavojinga, o Nemuno šlaitais būtų saugiau.

Netrukus pasiekiamė Nemuną ir pamažu traukiam palei jį. Tolumoje matosi bažnyčios bokštas — pirmas Lietuvos miestelis, kurį mes po pusės metų vėl išvystame. Dar labai anksti. Turime keleta valandų palaukti kol pradės žmonės judėti, tada galėsime ir mes kartu su jais eiti. Susirangome po tankiom eglaitėm, tačiau ilgai sėdėti neįmanoma, — nes nuo šlapių drabužių tuoj ima krėsti drebulys. Šokinėjame abu kaip kiškiai tarp eglaičių norėdami apšilti, o sąnariai tokie pavargę ir sunkūs.

Vingiuotais tėviškės keliais

Apie 8 val. einame į vieškelį ir keliaujame toliau. Sutinkame pirmus žmones — moteris miške

sodina eglaičių diegus. Pasisveikiname, persime-
tame keliais žodžiais. Nerūpi jos mums, tačiau kal-
bindami žiūrime į už 500 metrų esantį dvarą per
kurį eina kelias. Iš tolo matyti, kad ten pilna rusų.
Aplenkti jį būtų tolimas kelias, be to, dienos metu
slankioti pakrūmiai yra pavojinga. Einame gana
ramiai ir neskubėdami tiesiog į dvarą. Kalbamės
garsiai ką pirsime turguje. Šiandien žmonės kaip
tik traukia į turgų, matyt, turgaus diena. Širdis
smarkiai plaka einant pro šalį stovinčio ruso ka-
reivio, tačiau nuduodu kiek galima ramų ir sveikinu
jį:

— Zdrastvuite!

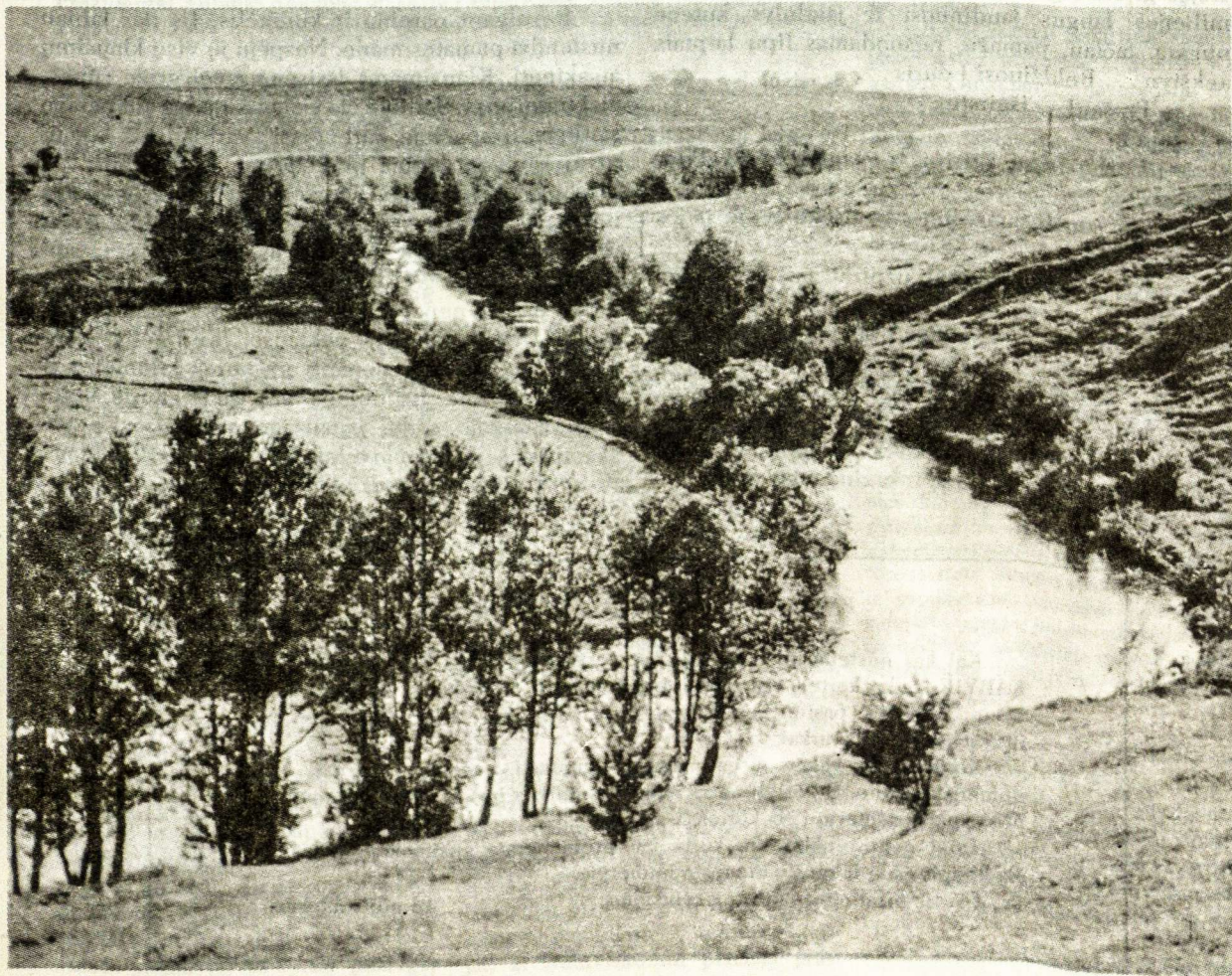
— Zdrastvuite, — atsako bolševikėlis.

Pamažu einame mudu toliau, tačiau viduje taip
darosi neramu, kad norėtūsi bėgti kaip pašėlus, kad
tik greičiau ir toliau nuo to bolševiko. Einame ir
žingsnis po žingsnio laukiame, kad išgirsime iš už-

pakalio: “Stoj!” Tačiau sargybinis nekreipia į mus
visiškai jokio dėmesio. Jis nejaučia kas per paukš-
čiai pro jį praėjo. Jo ir mūsų laimė, kad jis ne-
jaučia. Priešingu atveju ir jam ir mums būtų
liūdna. Pistoletų veltui nerodytume . . .

Prieiname Nemuno keltą. Būrys bobelių su
kašėmis laukia kada atplauks keltas. Jų tarpe ir vie-
nas kitas vyras. Niekas nekreipia į mus jokio dė-
mesio ir mes niekuo nesidomaujame. Atplaukia val-
tis. Susėdame ir keliamės per Nemuną. Antrame
valties gale sėdi žydelis ir įbedęs akis žiūri į
mane. Man darosi nejauku — tą žydelį aš gerai pa-
žįstu, su juo mokiausi kartu gimnazijoje. Ne-
žinau ko jis taip spokso į mane, manau, aš da-
bar sunkiai atpažįstamas. Barzda ir akiniai mane,
juk, pakeitė taip, kad galėčiau atsistoti prieš savo
tėvą ir tas manęs nepažintų. Aha, žinau ko jis į mane
taip spokso — aš labai panašus į žydą. Todėl,

Šešupės vingiai

matyt, žydėlis ir įdomaujasi manimi — iš kur tas nepažįstamas tautietis atsiradęs būtų. Reikės jo pasisaugoti lipant iš valtės, kad kartais žydiškai neužkalbintų.

Išlipam iš valtės ir sukam į priešingą pusę, kad su žydeliu nesusitiktume. Einame į miestelį, paspaudžiam vienas kitam rankas ir atsiveikiname. Drauge abiem slankioti būtų pavojinga. Einu per miestelį ir noromis-nenoromis pradėdu raišuoti, nes batas taip nutrynė koją, kad ir norėdamas negaliu eiti kaip reikia. Reikia užėiti pas gimines ir truputį užkąsti ir pailsėti. Tačiau einant pro jų namus apima nemaloni savijauta. Jų namo pirmas aukštas dekoruotas gražiomis ir brangiomis iškabomis: “Kompartijos Būstinė”, “Milicija” ir “Komjaunimo Būstinė.” Jie patys, matyt, gyvena antrame aukšte. Praeinu vieną kartą pro šalį nedrįsdamas užėiti. Galvoju, gal gausiu kur arbatinėje ar restorane užkąsti, tačiau niekur nieko nesurandu, o valgyti norėtuši. Be to, jau ir kojos nebeklauso. Pavaikščiojęs grįžtu atgal ir einu pas gimines. Einant pro milicijos langus jaudinuosi ir jaudulys kutena nugarą, tačiau, pamažu, raišuodamas lipu laiptais aukštyn... Beldžiuosi į duris...

— Prašau! — išgirstu.

Įeinu.

— Garbė Jezui Kristui, — pagarbinu sveikindamasis.

— Ant amžių amžinųjų, — atsako Renė ir jos mama.

— Norėjau pas kunigėlį užpirkti mišeles, — sakau joms.

— Kunigėlio nėra. Išėjęs į kleboniją. Pareis tik už poros valandų. Užeikite už poros valandų.

Man darėsi jau pikta, kad manęs nepažįsta, tačiau vedu tą kvailą pokalbį toliau, kad galėčiau apsidrausti, ar nėra viduje kokio svetimo žmogaus. Atrodo nėra. Pakeičiu toną ir erzindamas prabylu:

— Negražu, kad savo giminės nenorit pažinti. Esu Marijonas...

Nusiimu akinius ir kepurę. Ir nenorėdamas turiu juoktis pamatęs Renės ir jos mamos veido išraišką. Abi nustebusios, išsigandusios, apstulbusios neranda žodžio. Nenori jos tikėti. Žiūri į mane, kaip į iš numirusių prisikėlusį ir neatgauna žado. Mane dabar jau atpažino iš balso, tačiau negali niekaip susigaudyti, kaip aš čia atsiradau. Juk aš jau senai pabėgęs į Vokietiją, o dabar, štai, stoviu gyvas ir sveikas prieš jas. Negaliu aš jų įtikinti, kad grįžau iš Vokietijos. Pareina ir tėvukas. Jam pasiūlau užsirūkyti cigaretę. Tėvukas varto tarp pirštų cigaretę, žiūri į mane, žiūri į cigaretę. “Juno” deutsche cigarette — skaito užrašą. Dabar jau jie tiki, kad aš iš Vokietijos sugrįžau, kai tėvukas užsirūko vokišką cigaretę. Mano skilvys pradėjo reikšti savo pretenzijų. Skubiai kepama kiaušiniene. Po 6 mėnesių vėl valgau lietuvišką kiaušiniene su kumpiu ir lašiniai. Vien dėl šio skanumyno apsimokėjo eiti per sieną...

Bevalgant pareina ir kunigėlis. Jis dar labiau nustemba pamatęs mane. Nespėju jų visų klausimų atsakinėti. Klausimams išsisėmus vėl grįžo rūpesčiai ir nerimas. Sėdime čia visi viršuje lyg ant parako statinės, o apačioje darbuojasi svarbiausios komunistų įstaigos. Mama pradeda jau nuogastauti. Aš raminu, sakydamas, kad nėra ko bijoti — jiems nei galvon neateis, kad atsirastų toks akiplėša ir drįstu dienos metu taip arti jų svečiuotis. Su kunigėliu sukamė galvas kur man dabar pailsėti, nes toliau aš jau nenorėčiau eiti, esu per daug pavargęs ir kojos visiškai neklauso. Kunigėlis siūlo nueiti pas dėdę, gyvenantį už poros kilometrų ir ten pernaktuoti. Jis nueina pas dėdę, kuris netoliese įstaigoje dirba ir su juo susitaria. Jis paskambsins savo žmonai telefonu ir pasakys, kad mane priimtų. Jis pats pareis tik 5 val. (Bus daugiau)

PAAIŠKINIMAS PRENUMERATORIAMS

Kai kas nustebo, o kai kurie net nepatenkinti, kai priešpaskutiniame KARYJE rado kortelę su voku prenumeratai apmokėti. Administracijai rašo: “Neseniai pasiunčiau čekį, o dabar vėl prašote... Kokia ten pas jus sąskaita ir tvarka?”

Korteles su vokais prenumeratas apmokėti visiems į tą patį “K.” numerį įdedame. O kortelės apačioje yra smulkus įrašas: “Jei jau sumokėta, nekreipkite dėmesio į šią kortelę”.

Taigi nenustebkite tie, kurie jau prenumeratą apsimokėję, tokią pačią kortelę radę ir sausio mėnesio numeryje.

Čia tik priminimas nesumokėjusiems.

Administratorius

Prezidentas Antanas Smetona atvyksta į Jubiliejinę Tautinę skaučių stovyklą Pažaislyje 1938 m. Šiais metais sausio 9 d. suėjo 40 metų nuo jo mirties.

PETRO JURGĖLOS “LIETUVIŠKOJI SKAUTIJA”

Nesenstančio veikalo priminimas

Petras Jurgėla, g. 1901.IX.30 d. JAV-ėse, yra vienas tų garbingųjų svetimame krašte gimusių lietuvių, kurio savajai tėvų žemei nuopelnai išskeltini aukštai ir kurie šventųjų ugnių liepsnose vaidilučių globoje nedings. Gyvenimo eiga jį, kaip ir kiekvieną mūsų, pasišauks tolimon kelionėn į Anapus, bet Šiapus paliks neužželstantieji jo nuopelnų takai, keleliai ir vingiai.

Petras Jurgėla yra lietuviškosios skautijos įkūrėjas, tatai pradėjęs net Lietuvos okupacijos laiku, jei neklystu, 1917 metų rugpiūčio mėnesį, Rusijoje, lietuvių būrelyje Voroneže. Atvykęs į Vilnių 1918 m. lapkričio 1 d. įsteigė lietuvių skaučių ir skautų skiltį, tuo įžiebęs Lietuvoje skautybės ugnelę.

P. Jurgėla yra Neprikl. Lietuvos kariuomenės kūrėjas-savanoris, į ją savo noru įstojo 1919 m., vėliau kapitonas, kaip matome “Kario” nr. 4, 1983 m. minint Klaipėdos krašto atvadavimą New Yorke.

Kaip žinome, dabar Lietuva vėl okupuota, bet lietuviškoji skautija plačiai ir puikiai veikia visame laisvame pasaulyje, išskyrus pavergtą

Lietuvą, kur nei iš tolo neleidžiama užsiminti apie skautus.

Tarp daugybės kitų Petro Jurgėlos nuopelnų, būtina priminti jo dideles pastangas talkinant Dariui ir Girėnui jų tada dar tik numatytam skridimui per Atlanto vandenyną iš New York į laikinąją Lietuvos sostinę Kauną. Jis buvo to skridimo garsinimo, propagandos vedėju.

Neabejotinai, jis metų metais atdžiai, kantriai lesinėjo, rinko medžiagą apie lietuviškus skautus. Sukaupė labai daug ir vertingos medžiagos, ją sklandžiai, atsargiai sudėstė, susiskirstė ir surašė. Surado daugybę vertingų nuotraukų, joms parūpino užrašus. Viską suredėgavus, Lietuvos Skautų Sąjunga 1975 metais išleido Brooklyne, N.Y., spausdino Pranciškonų spaustuvė. Iliustravo Paulius Jurkus. Knyga turi 824 psl. Paskelbtas ir stropus vardynas, tai sudarė Ona Saulaitienė. Ačiū visiems šio atžymėtinos knygos talkininkams.

Lietuviškoji skautija turi keturias pagrindines dalis, daug skyrelių. Vien dalių, skyrių ir skyrelių išvardinimas užimtų nemažą vietos, tai ką besakyti apie nors paviršutinį aptarimą! Knygoje yra daugybės asmenų paminėjimai, jų talka skautijai, ar lietuviškumui plačiaja pras-

me. Yra ir apie užsieniečius skautus, bendravusius su lietuviais, apie berniukus ir mergaites, jaunučius skautukus ir studentus bei akademikus. Apie stovyklavimus, skautų kursus ne tik Lietuvoje, bet ir užsieniuose, JAV-ėse, Pietų Amerikoje, Latvijoje, pavergtame Vilniaus krašte (seniau), ir kitur. Matome lietuvių pogrindžio vadų. Skaitome veiklių kariškių pavardes, talkinusių skautams. Skautai — lietuviai partizanai. Ir t.t. Net skautai Hong Kong'e.

Skautai raitininkai, ugniagesiai. Lietuvių skautiškoji spauda, literatūra. Tautinės stovyklos. Skautai tautinio meno ugdytojai, literatūros kūrėjai, redaktoriai, spaudos bendradarbiai, mokslininkai, siejantieji Lietuvą su jūra, kuriantieji karinį laivyną, dainuojantieji, Lietuviškos Enciklopedijos, kitų raštų talkininkai. Ir t.t.

Lietuviai skautai išskirtinai sugeba pasireikšti svetimuose kraštuose. Pagrįbiai saugodami, puoselėdami lietuviškumą, jie nepaprastai pagarsina lietuvių tautos vardą. Pasiskaitykime gabalėlį apie tarptautinį skautų sąskrydį, įvykusį 1933 metais Vengrijoje, tenai dalyvavo iš Lietuvos atvykę 35 skautai:

“Mūsų skautai, kaip lietuviai, patyrė visų kitataučių pagarbą dėl to, kad Juozas Žukauskas-Šarkis iškilo pasauliniu bokso meistru, o Darius ir Girėnas, nugalėję Atlantą, tragiškai žuvo. Mūsiškiai greit išmoko vengrų himną, jį giedojo vengriškai ir tuo nustebino vengrų visuomenę. Kitų tautų skautus ir stovyklos lankytojų minias labai sudomino tautiniais lietuvių muzikos prietaisais — ragais, skudučiais ir daudytėmis. Keliant ir nuleidžiant Lietuvos vėliavą, bokšte ragais trimituodavo. Vengrų spauda straisniais ir nuotraukomis vaizdavo lietuvių pastovyklės įrangas, puošmenis ir mūsiškių pasirodymus, nesigailėjo pagyrų ir reiškė susižavėjimą lietuviškos skautybės aparais. Lietuvos vardas buvo gražiai linksnuojamas ir keliamas į tokią aukštumą, kad net senų imperijų skautai pasigedo pirmavimo. (Psl. 288).

Panašiai skautai pasirodydavo ir pasirodo kitose tarptautinėse stovyklose. Visos lietuvių šeimos turėtų savo jaunimą leisti į lietuviškus (ne užsieniškus!) skautus nuo pat mažens.

Algirdas Gustaitis

DĖL S.R. "KARINĖS TARNYBOS
BOLŠEVIKMETY"
STRAIPSNIO PATIKSLINIMAS —
PAPILDYMAS
VAIDOTĖNAS

Straipsnis rašytas, pasirašiusio "S.R." tilpo 1982 m. "Karyje" Nr. Nr. 8, 9, 10 ir 1983 m. Nr. Nr. 1, 2.

Autorius "S.R." gerai, kad rašo savo atsiminimus apie karinę tarnybą bolševikmetų. Juk tai nesena praeities istorija. Bet, rašančiam nereikėtų perdėtai persistengti įveliant per daug fantazijos. Prisiminimai yra vertingi, jei aprašoma įvykiai taip, kaip buvo, be išpūstų pagražinimų.

Aš, ilgoką laiką tarnavęs 8 p. K.K. Vaidoto pulke, pergyvenęs pulko likvidaciją ir buvęs I-mos kp. Gruzdžiuose aerodromo darbuose, noriu kai kurias straipsnio vietas patikslinti — papildyti.

1982 m. "Kary" Nr. 8, S.R. rašo: "Maždaug po savaitės visas 8-tas pulkas, su pulko vėliava priekyje ir su orkestru išsirikiavome pulko rajone ir buvome nuvesti į Šiaulių miesto turgavietę (prie Sukilėlių kalnelio). Pulkui turgavietėje išsirikiavus, po trumpų ceremonijų, nepriklausomos Lietuvos pulko vėliava buvo perduota Šiaulių miesto komunistų partijai. Pulkui buvo įteikta nauja, raudona komunistiška vėliava. Su ja grįžome atgal į kareivines".

Netiesa. Turgavietėje buvo mitingas. Į mitingą buvo vedamas ne vienas 8 p. pulko I batalionas, (II bn. buvo Varniuose) į mitingą vedė visus Šiaulių įguloje esančius kariuomenės dalinius. 8 p. pulko I bn. buvo vedamas be pulko vėliavos, nes jau pulko vėliavos nebeturėjome.

Bolševikams okupavus Lietuvą, ant rytojaus tuoj pat buvo paliuosuotas 8 p. K.K. Vaidoto pulko vadas plk. A. Butkūnas (miręs). Jį pakeitė plk. ltn. Ž. Pulkas buvo perduotas be įprastų perdavimo ceremonijų, bet tik pravedant pulkui dienos įsakyme. Neprisimenu tiksliai, ar tame pačiame dienos įsakyme, ar ant rytojaus, buvo parašyta, kad pakeičiamas pulkui pavadinimas, atimant pulko šefo "Kauno Kunigaikščio Vaidoto" vardą, paliekant tik 8 p. pulkas. Berods tame pat pulko įsa-

kyje, buvo parašyta, kad komandiruojamas pulko štabo psk. V. nuvežti pulko vėliavą į Karo Muziejų.

Aukščiau minėtame turgavietėje mitinge, be įgulos kariuomenės dalinių, buvo suvesti ir įmonių darbininkai. Ant specialiai padarytos estrados, lipo įvairūs kalbėtojai. Iš 8 p. pulko kalbėjo vienas karininkas kurio kalba buvo santūri, trys liktiniai, du iš pulko štabo ir vienas iš ryšių kp., vienas kariūnas asp. rusiška pavarde ir keletas eilinių, vienas iš jų žydų tautybės. Iš aviacijos kalbėjo vienas karininkas ir vienas puskarininkis — lakūnai. Keletas Šiaulių valstybės teatro artistų ir nemažai civilių, kurių tarpe apskuręs, vaizduojantis mažą žemę ūkininką irgi kalbėjo. Jokių ceremonijų pulko vėliavos atidavimo ir raudonos gavimo nebuvo, nes pulkas vėliavos jau nebeturėjo. Gal straipsnio autorius laiko vėliavomis raudonos medžiagos plakatus su komunistiniais šūkiomis? Jūs buvo priruošę nelietuvių tautybės kareiviai, kurie eidami šalia nerikiuotėje, įbrukdavo nuėinant ir pareinant iš mitingo rikiuotėje einantiems kareiviams, kurie jus nešė nenoriai; numesdavo, arba grąžindavo įtekėjams.

Toliau, autorius rašo, apie pulko I-mos kuopos atsiradimą Gruzdžių miestelyje mitinge ir kuopos I būrio pasilikimą aerodromo darbams, apsigyvenant Žemės Ūkio mokykloje.

Nevisai taip; papildant, buvo šitaip: Apie rugsėjo vidurį (datos neprisimenu), pulkui gyvenant Joniškio miesto gimnazijos patalpose (Gubernijos-Šiaulių kareivinės, rusams užėjus, po trumpo laiko buvo užleistas rusams), esant parengtyje vykti į Vilnių įsijungimui į teritorinį korpusą, ir tuo pačiu likviduotis, pulko I-ma kuopa, vadovaujama kpt. G., pakeitęs karininkus ir likt. puskarininkius, papildyta kareiviais, gavo įsakymą vykti į Gruzdžių miestelį aerodromo darbams. Atžygiavus į Gruzdžius, miestelyje buvo mitingas, kuriame turėjome dalyvauti. Buvo sakomos trafaretinės kalbos. Iš kariuomenės kalbėjo vienas leitenantas, likt. puskarininkis, keletas eilinių ir civilių. Po mitingo ne I būrys pasiliko, kaip rašo autorius, S.R., bet visa kuopa ir apsigyvenome Žemės Ūkio mokykloje.

Toliau, autorius rašo apie rusų politruko atsiradimą trečios dienos vakare. Tikrumoje ne trečią dieną, bet gerokai po mėnesio laiko. Tas laikas atrodo buvo kada teritorinis korpusas buvo jungiamas į rusiško maisto davinį. Atvažiavo aviacijos uniformoje rusas politrukas ir vakare, susėdus kareiviams pamokai, pradėjo klausinėti kareivių apie gaunamą maistą (per vertėją, politinį vadovą, eilinį V.). Paklausinėjęs pradėjo aiškinti rusišką maisto davinį, kokį ateityje kareiviai jei norės galės gauti. Davinyje, kurį politrukas prižadėjo, buvo numatyta vištienos, kompoto ir kitokių skanumynų. Atrodo, jis aiškino apie aviacijos lakūnų davinį. Kareiviams patiko toks prižadėtas davinys. Užklausus kareivių vertėjui (pol. vad. V.) ar norėtų tokio maisto, kokį čia politrukas aiškino? Visi sutiko pareikšdami, kad nori rusiško maisto. Aviacijos uniforma dėvėjęs politrukas jokių politinių išvedžiojimų nedarė. Paaškinęs apie maisto davinį, vėl išvažiavo iš kur atvažiavęs. Politiniai švietė, po kelių dienų atvažiavęs kuopai skirtas rusas pėstininkas politrukas.

Autorius S.R. nutyli, kokios buvo pasekmės maistą pakeitus. Buvo šitaip. Ant rytojaus, maisto tiekėjas su vertėju, sunkvežimiu išvyko į Raseinius parvežti rusiško maisto davinio. Visų nustebimui, parvežė ne vištienos ir kompoto, bet sausos džiovintos žuvies. Vietoj sviesto, riebalų "konbenžir" vadinamų ir rusų virėją instruktorių keletai dienų, pamokyti kuopos virėją varti iš gautų produktų. Iš pradžių kareiviai nelabai valgė rusišką patiekalo, nes būdami daugumoje iš netolimų apylinkių, turėdavo savo savo sandukuose iš namų. Keletą dienų kareiviai tylėjo. Kai kurie, patyliai pradėjo priekaištauti patys sau, sakydami: "Kaž norėjome, tą ir gavome". Trečios dienos vakare, po vakarinio patikrinimo, sukomandavus kuopininkui giedoti "internacionalą", visa kuopa tylėjo (matomai buvo susitarę). Susidarė nekokia situacija, nes jau kuopoje buvo ką tik atvykęs rusas politrukas. Kuopoj buvo akordeonistas. Kuopininkas įsakė atsinešti akordeoną ir atgroti internacionalą. Prieš išsivaikščiojant, kuopininkas paklausė vieno žydų

SOLŽENITSYNO KALBA JAPONAMS

B.B.

Pirmoje 1983 m. pusėje Aleksandras Solženitsynas buvo nuvykęs į Japoniją ir Tokio mieste pasakė kalbą. Amerikos didžioji spauda jos „nepastebėjo“ ir dėl jos neatsiliepė.

Tik po prez. Reagano apsilankymo Japonijoje, kur jis tarėsi ne vien gerbūvio ir prekybos reikalais, aiškėja ir A. Solženitsyno kelionės tikslas: paraginti japonus ginkluotis prieš bendrą priešą. Jo kalbos tema buvo „Trys svarbiausi momentai Japonijos moderniojoje istorijoje.“ Jis turėjo omenyje tris dramatiškus įvykius japonų gyvenime paskutinių 130 metų bėgyje:

Japonijos prievartinį įjungimą į pasaulinę prekybą ir santykius su Vakarais, įvykusį prieš 130 metų;

Japonijos dalyvavimą II Pas. kare, virstant agresorium;

ir — Pralaimėjusios Japonijos 1946 m. atsisakymą nuo karo kaip politinio įrankio, ir visiškas nusiginklavimas.

Toliau seka ištraukos iš jo ilgokos

kalbos, nusakančios jos turinį.

Po 1930 m. ekspansijos ir II Pas. karo meto užkariavimų, Japonija didžiavosi savo kariniu pajėgumu. Šiandiena suprantame, kad tai buvo didelė klaida. Po 1945 m. tragiškų įvykių Hirošimoje ir Nagasaki, bene vienintelė pasaulyje valstybė, Japonija įrašė savo konstitucijon nesiginkluoti ir nenaudoti karo sprendžiant tarptautinius klausimus.

XX amžius suvulgarino ir nustumė žmoniškumą, mintyją; pagal valstybių valdymosi terminus — „kapitalizmas“, „demokratija“, „socializmas“, „komunizmas“, sprendžiama apie visus valstybėje gyvenančius žmones, pametant žmogaus gyvenimo gilesnę prasmę, skirtingą gyvenimo lygį, išsismokslinimą, drausmę, darbo etiką ir kt.

Yra tragiška, kad šiandieniniame gyvenime negalima pasikliauti vien ekonominiu gerbūviu, todėl ir japonai savo dabartiniame ekonominiame klestėjime yra beginkliai prieš paver-

gimo pavojų iš išorės. Virš trijų dešimtmečių japonai gyvenę J.A.V. ginkluotoje priedangoje, pastaruoju laiku, dėl amerikiečių dvasinio ir krašto vidaus gyvenimo ryškių susilpnėjimų ir nepajėgumo išlaikyti prisiimtų atsakomybių (pav. Vietnamas, Iranas, Nikaragua, El Salvadoras, Kuba), kai mažos pacifistų grupės pačių amerikiečių tarpe veda kraštą prie didelės grėsmės, japonų būklė labai pasikeitė.

Iki šiol dar niekas pasaulyje neatšiekė pastovumo susidėjęs su komunistais, arba išdavęs kaimynus komunistinei įtakai — tokie reiškiniai tik padidina komunistų agresyvinius užmojus; bet koks kompromisas su komunistais veda į nelaimę.

Trečdalis pasaulio valstybių turi komunistinį režimą, kuris yra jėga iki šiol pasauliui dar nevisai pažįstama. Klystama manant, kad Rusijoje ar kur kitur su laiku komunizmas susilpnės ir savaime sugrius, arba pasikeis į „geresnę“ formą; net ir japonai to tikėdamiesi milijoninėmis paskolomis remia komunistus klaidingai vildamiesi, kad tuo būdu sušvelnins sovietų atsinešimą japonų atžvilgiu. Primintina, kad

tautybės kareivio: „Kodėl negiedojai?“ Jis atsakė: „Tegul būna toks maistas, kaip prie Smetonos buvo, aš giedosiu“. Daugiau vakarinio patikrinimo laike internacionalo negiedojome.

Antrą kart važiuojant maisto produktų parsivežti į Raseinius, važiuavo ir kareivių išrinktas atstovas įsitikinti ar tikrai toks maistas gaunamas. Bet gavo tokį pat maistą, kaip ir pirmą kartą.

Didžiausią fantaziją autorius sukūrė iš vėlinių vakare būrio ėjimo, jam vadovaujant, į bažnyčią Gruzdziuose ir kokios buvusios iš to pasekmės. Neva po dvejų dienų atvykęs net iš Vilniaus rusų generolas jo (autorius) ir kareivių ėjusių į bažnyčią tardyti. Kambaryje, tardymo metu buvę mok. kuopos vadas kpt. Sauka. Po tardymo generolas liepęs jam išeiti. Jis žiūrėdamas į generolą, žvilgterėjęs į kapitoną, kuris su šypsena pažvelgęs į jį ir galvos linktelėjimu leidęs pasišalinti.

Buvo taip: Vieno sekmadienio pa-

vakary (greičiausiai Visų Šventų vakare) išsirikiavo iš kuopos apie būrį kareivių (ne visi ėjo) ir vienas iš skyrininkų vadovaujant išžygiavo į bažnyčią. Juos nusekė šaligatviu kuopos politrukas eil. V. ir buvęs politrukas psk. T. Už trumpo laiko, tokioje pat tvarkoje jie grįžo, ir tuo viskas pasibaigė. Niekas iš kareivių eiti į bažnyčią nėsiprašė ir niekas eiti nedraudė, net kuopos politrukas nestabdė. Kuopoje, sekmadienį nedirbo dieną iš viršininkų buvo tik vienas karininkas ir liktinis. Liuosi nuo tarnybos karininkai ir liktiniai išvykdavo į Šiaulius praleisti dienos savo šeimose. Ant rytojaus kuopos vadas sužinojęs apie įvykį, visai nereagavo. Ruso politruko dar nebuvo. Buvo keletas rusų šoferių, bet jie gyveno atskirai ir į mūsų vidaus reikalus nesikišo. Autorius, matyti, žinojo vieno karininko, kpt. Saukos, pavardę ir ją panaudojo. Tuo laikais Sauka buvo majoro laipsnyje (miręs Sibire) ir buvo ne mokomos kuopos, bet 8 p. pulko I bā-

taliono vadu ir su likusiu batalionu buvo išvykęs į Vilnių. Jokio tariamo rusų generolo tardymo Gruzdziuose nebuvo, nors kuopoje aš buvau visą Gruzdziuose kuopos buvimo laiką iki išvažiuojant į Vilnių.

Tolimesni autoriaus S.R. atsiminimai, sugebėjimai vadovauti taktiniuose ir tankinės rikiotės užsiėmimuose, pakylant, net iki bataliono pasižymėjusio kario, man nežinomi. Aš buvau atvažiuavęs į Vilnių, perkeltas į kitą pulką. Nelabai aiški autoriaus karinės tarnybos pabaiga. Nežinia už ką net voke gavęs 100 rublių (algos nebuvo mokamos vokuose). Toliau, nematyto autoriui aukštesnio laipsnio politruko buvo pakeltas su dviem kitais (otličnyje boicy) kareiviais, net iki viršilos (staršina) laipsnio ir paleistas į atsargą. Bet ir viršilos laipsny būdamas, vykdamas į namus, prie traikinio pasisveikino ne majorą, bet kapitoną Sauką. Kad ir pakeltas į aukščiausią kareivių laipsnį, karininkų laipsnių nežinojo. □

IŠVEŽTŲJŲ KARIŲ SĄRAŠAS 1940 - 1941 M. LAIKOTARPYJE PAPILDYMAI IR PATAISYMAI

V. Perminas, Detroit, rado šiuos neaiškumus:

480. Pečiūra Vytautas, gim. 1908 m., kpt., Priešlėktuvinėje Rinktinėje buvo prožektorių kuopos vadas iki bolševikų atėjimo, po to dingo. Leidinyje "Vytautas Pačiūra, Parodos Katalogas", kurį išleido Lietuvos Dailės Muziejus, Vilniuje 1978 m., yra rašoma: 1931 - 1933 m. V. Pečiūra mokėsi Kauno karo mokykloje. Baigęs tarnavo Lietuvos kariuomenėje, o vėliau — Raudonojoje armijoje.

1943 m. V. Pečiūra skiriamas dirbti į lietuviškus ansamblius prie 16-sios divizijos... Nuo 1944 m. — meno ansamblių direktorius... Nuo 1948 m. — TSKP narys... Dabar Pečiūra dailininkas - tapytojas.

539. Rimas Kazys, gim. 1910 m., lttn. KARIO 9 Nr. Karo Mokyklos XV laidos 50 metų sukakties nuotraukoje (viršelyje) yra Rimas Kazys. Gal yra du tuo pačiu vardu ir laipsniu?

nuo 1848 metų "komunistų manifestu", iki šių dienų po pasaulį pasklidusių jo pasekėjų, niekas nepasikeitė. Bandoma aiškinti, kad senoji idėja pasikeitė — gal daugelis norėtų ją pakeisti, tačiau stipriuose marksizmo formuluotuose rėmuose to negali padaryti. Socializmas yra sistema į kurią lengva įeiti, bet reikia ypatingų priemonių ir pastangų, kad iš jos išėiti. Socialistiniai kraštai ir šiandieną neatsisako remti komunistinio teroro: — švedai remia dabartinį Vietnamą, prancūzai Nikaragą, Willy Brandt suardė galimybę suvienyti Vokietiją, tuo sugriaudamas pusiausvyrą Europoje, japonų socialistai neparėmė lenkų darbininkų judėjimo.

Apsisaugoti nuo komunistinės įtakos yra reikalinga vidinė tautos stiprybė. Kitados paskelbtas nusingklavimas Japoniją privedė prie šiandieninio mirtino pavojaus — ekonominis stiprumas japonams saugumo negarantuoja, jų neapsaugos demokratinė Amerika, nei komunistinė Kinija, net ir galvojant, kad komunistinė Kinija yra "geresnė" už komunistinę Rusiją. Rodomas švelnumas iki pasiekiamas pajėgumas agresijai, tokia yra sovietų politika ir prieš II Pas. karą ir po jo, centrinėje ir Vakarų Europoje: kiniečių genocidas Tibete, Indonezijoje, kiniečių armijos šiaurinėje Korėjoje, parama komunistams Tailandė, Malaysijoje, Peru ir kt. Mao-Tse-tung pareiškė, kad jei nuo branduolinio karo žūtų pusė žmonijos, tai dar vistiek liktų kiniečių, kurie valdytų likusį pasaulį; arba Deng-Xiapong žodžiais — pasaulinis karas padėtų išspręsti daugelį problemų.

Šiuometinėje Kinijoje yra daug kiniečių "perauklėtų" komunistinėje

dvasioje, o jų vyriausybė yra beataidairinė ir be moralės, kaip ir kituose komunistiniuose kraštuose; prieauglis "tebeauklejamas" koncentracijos stovyklose kaip ir sovietinėje Rusijoje. Japonai turėtų suprasti kiniečius, bet skirtingai atsinešti į Kinijos vyriausybę — parama Pakinui yra pagelba didesnei kiniečių priespaudai. Kiniečių vyriausybė nuo 1964 metų pritaria rusų okupacijai šiaurinių Japonijos salų. Bandyamas atrasti dabartinėje Kinijoje sąjungininką, būtų pradžia Japonijos kapituliacijos; prisiminkim kaip Stalinas lengvai sulaužė neutralumo sutartį su Japonija. Japonija imponuoja išteklius ir gaminius, o Kinija gaminių rinka. Atrodo, lyg ir natūralu Kiniją turėti kaip priedangą prieš sovietų grėsmę, tačiau tai būtų užtikrintas kelias į Japonijos pražūtį.

Pasitikėti totalitarine komunistine valdžia būtų užsimerkimas prieš pražūtingą pavojų, kaip tai padarė Vakarų valstybės 1941-45 metais, kurių pasitikėjimas privedė prie dabartinio beviltiškumo.

1946 metų japonų garbingas nusingklavimo mostas buvo negailėstinga to laiko realybė, nes japonai buvo agresoriai; japonai to būtų neišgyvenę, jei nebūtų karo pradėję, tačiau 40 metų bėgyje karo liepsnos siautėjo visame žemės rutulyje ir tas gaisras ir dabar, kiekvienu metu, gali pasiekti Japonijos krantus. Todėl jau dabar reikia pasiruošti, kad apsisaugojus nuo mirtino pavojaus, nežiūrint kad tai reikėtų daryti ekonominio gerbūvio sąskaiton, nes saugumas yra neįkainuojama vertybė. Japonai turėtų paremti nukentėjusius kaimynus kaip Kiniją, Vietnamą, Laosą, Kambodiją siekiant net pietų Korėją, Thailandą, Malaysiją ir

Singapurą. Jei kitados japonai galėjo tuos kraštus užkariauti, tai dabar galėtų turėti moralinę pareigą ir pajėgumą juos paremti. Jei japonai, atrodo, ir neturi grėta sąjungininkų, tai jų yra keturiose kontinentuose komunistų priespaudoje esančiose tautose ir jei japonai tą realybę suprastų, galėtų priartėti prie didelio įvykio Japonijos istorijoje.

Negyvenę komunistinėje santvarkoje sunkiai gali suvokti kiniečių, rusų, kubiečių užnuodytą, klastingą pasibaisėtinai suvaržytą gyvenimą ir bejėgiškumą išsivaduoti iš po valdančios komunistinės letenos. Tegul japonai nemano, kad Pekino ir Maskvos vyriausybės yra tautinės ir kad jų agresyvumas yra rusiškas; rusų tauta — rusai yra japonų sąjungininkai. Gal būt, 1904 metų rusų-japonų karas, ar 1945 m., Stalino užpuolimas šiandien tebesuprantamas kaip rusų — japonų tautiniai konfliktai, tačiau šiame laike komunizmo aki-vaizdoje Tolimų Rytų trys kaimyninės tautos artimiausioje ateityje turi būti taikingoje sąjungoje. Kol tai įvyks, japonai privalo tvirtai atsistoti ant savo kojų ir būti tvirtais, neturėti iliuzijų Maskvos ir Pekino atžvilgiu — nei milijoninėmis paskolomis, nei prekybinėmis sutartimis ar politiniais manevrais iš komunistinių vyriausybių draugiškumo negalima tikėtis...

"Aš esu ypač susirūpinęs, kad japonai nepadarėtų klaidos, manydami, kad sovietai ir Pekino vyriausybė yra tautiniai režimai, o kad rusų agresija yra "rusiška". Rusijos žmones reikia laikyti Japonijos sąjungininkais."

(Pasinaudota *National Review*,
Dec. 9, 1983.)

Redaguoja —
S. Kaunellenė
531 W. Grand Blvd.
Detroit, Mich. 48216

TREM TIES TRIMITAS

66 METAI

PRANAS DAINA — BANAS

SODYBOS

Š. m. vasario šešioliktą dieną suėjo 66 metai nuo Lietuvos Nepriklausomybės Akto paskelbimo. Iš tų 66 metų pirmieji treji buvo kovų metai. Kovų su kaimynais, kurie norėjo sumindyti vos tik prasikalusį daigelį, norėjo prisijungti Lietuvos žemes. Sekantieji penki ar šeši metai — valstybinio brendimo, valdžios aparato formavimo, partinių varžybų dėl valdžios metai. Tuo metu buvo daug padaryta: paruošta Lietuvos Konstitucija, pravesta žemės reforma, prijungtas Klaipėdos kraštas, įsteigta Bažnytinė Lietuvos Provincija, įvestas privalomas mokslas, padėtas tvirtas pagrindas savai valiutai, atgautas Klaipėdos Kraštas. Tai milžiniški darbai ir laimėjimai. Jauna demokratinė Lietuvos respublika sparčiais žingsniais vijosi šimtmečiais laisvai gyvenusias tautas. Bet, neilgai. Juodi debesys jau kaupėsi virš Europos. Vėl tie patys kaimynai, kurie 1920 metais iškilmingai pasirašė Taikos sutartis — komunistinė Rusija, Lenkija ir hitlerinė Vokietija — ruošėsi užgrobti atstatytą ir klestinčią Lietuvos valstybę.

Vos dvidešimts dvejus metus laisvai pagyvenusi Lietuva, pateko į komunistinės Rusijos grobuoniškus nasrus. Lietuva jiems buvo Mažoji Amerika, kapitalistų ir buožių kraštas, kurio lentynos buvo pilnos įvairiausių prekių, maisto produktų didžiausias pasirinkimas... Greit ištuštėjo lentynos, greit ašarose ir dejonėse paskendo Lietuva...

Tačiau, nors neilgai džiaugėmės laisve, nors Nepriklausomybės Akto signatarai viens po kito iškeliavo amžinybėn, nors jau senai nebeskamba Laisvės Varpas, nors vis retėja ir retėja savanorių - kūrėjų ir laisvės kovotojų eilės, nors gražiausių Lietuvos sūnų ir dukrų partizanų lavonais nuklota Lietuva, nors esame išsiblaškę visuose Pasaulio kraštuose, laisvės sėklos tebėra gyvos mūsų širdyse ir po virš keturiasdešimties Lietuvos okupacijos metų. Jos gyvos tėvynėj likusių širdyse, gyvos plačiosios Rusijos plotuose, gyvos visur kur tik randasi lietuvių.

Visur laisvuose kraštuose, kur tik yra lietuvių, Vasario Šešioliktoji iškilmingai švenčiama. Minė-

*Aš pavargau klajodamas po svetimas sodybas,
Ieškodamas lakštingalos dainų nakčia.
Ant kryžkelių asfalto karšto kalnai lediniai kyla—
Sapnų sapnais ateina ir netirpsta čia...*

*Tėvynel! Esi tu man dangus žvaigždėtas
Myliu tėvų kapus, rūtas, žalius pušynus,
O tėviškės takai nešios per amžius įmintas kraujo
pėdas
Berželių verkainčias šakas segu prie savos
krūtinės...*

*Gėlių darželiai — tvora baltai dažyta—
Mergaičių rūtos puošia didžius žalius eglynus—
Ten ilsisi jaunų bernelių atžalynai...*

*Nešiosiu juos, kaip krauju rašytą Šventą Raštą
Nupinsiu jį iš ziedlapių baltų radastų
Kad širdis atrastų savas gražias sodybas ir
gėlynus...*

jimų metu karščiau suliepsnoja Lietuvos meilės ugnis, sutvirtėja mūsų tikėjimas ir viltis, kad greit, greit Lietuva bus laisva. Mes visi privalome nuolat skiepyti į mūsų mažųjų ir jaunimo širdis laisvos Lietuvos idėją, turime kurstyti juose meilę prabočių žemei prie Baltijos, ten kur šimtmečiais gyveno aisčių giminės laisvos, darbščios, taikios ir kūrybingos. Lietuvis nori ir privalo būti šeiminku savo protėvių žemių, ne maskolis ar lenkas, nei vokiečiai, tik laisvas lietuvis, kuris apsugojo Europą nuo mongolų veržimosi, kuris sutriuškino Kryžiuočių Ordino galybę. Mes nenorime nei rusų, nei lenkų, nei vokiečių žemių, bet mes turime teisę reikalauti tų žemių, kurios aplaistytos mūsų bočių aisčių krauju ir prakaitu, mes galime reikalauti Laisvos Etnografinės Lietuvos. Mūsų ginklai — karšta besąlyginė meilė savam kraštui, tvirtas Tikėjimas savo reikalavimų teisėtumu ir Viltis, kad Tautų Viešpats išgirs mūsų šauksmą, šių dienų kankinių kančias ir atsidavimą Jo valiai, ir tars Jis: "Gana — tebūnie laisva Lietuva".

Vilniaus Universiteto Didysis kiemas

MININT PAVERGTĄ VILNIŲ

(Paskaita skaityta Melbourne spalio 9 d. 1983 m.)

K. PRAŠMUTAS

1920 m. Lenkija sugalvojo Vilniaus užgrobi-
mo avantiūrą. Maršalas J. Pilsudskis pasikvietė
kelis generolus pasitarimui. Jų tarpe buvo ir
gen. Želigovskis, kilęs iš Vilniaus krašto. Pilsuds-
kis siūlė jam tariamai sukilti, užimti Vilnių
ir po to — visą Lietuvą, prijungti ją prie Lenki-
jos kaip provinciją, gal su tam tikra autonomi-
ja. Gen. Želigovskiui atsisakinėjant, nes Lenkija
spalio 7 d. buvo pasirašiusi su Lietuva sutartį,
kurioje Vilnius buvo pripažintas Lietuvai, nei vie-
nam generolui nesiimant to darbo, J. Pilsuds-
kis davė įsakymą gen. Želigovskiui imtis to žygio.
Sutikęs vadovauti, gen. Želigovskis susidūrė su
štabo opozicija. Gen. Želigovskis kreipėsi į vy-
riausią štabą. Penktos armijos vadas gen. Sikors-
kis davė įsakymą, taip vadinamai, Benekaičių
grupei žygiuoti į Vilnių. Gen. Želigovskis puolė
Vilnių su 4-iomis pėstininkų divizijomis ir dviem
kavalerijos brigadom. Lietuvos pajėgos buvo daug
mažesnės. Reikėjo kovoti ne tik jėga, bet ir gud-
rumu. Lietuvos tuometinis karo ministeris K. Žu-
kas davė įsakymą leitenantui Balnui su batalio-
nu vyrų naktį prasivežti į lenkų užnugarį. Lie-
tuvų batalionas, tamsioje netikėtai susidūręs su
Želigovskio štabu, sukėlė tokią paniką, kad gen.
Želigovskis davė įsakymą visai jo vadovaujamai
kariuomenei trauktis. Ir jis pats tik spėjo pa-

sprukti. Lietuvių gen. Žukauskas įsakė priešą vyti.
Puolimas vyko Giedraičių ir Širvintų apylinkėse.
Lenkai bėgo neorganizuotai. Mūsų nelaimei įsi-
kiško santarvininkų komisija ir lietuvių žygis į Vil-
nių buvo sustabdytas. Dėl santarvininkų komisi-
jos įsikišimo Lietuva nustojo Vilniaus.

Lenkams užėmus Vilnių ir Vilniaus kraštą, pra-
sidėjo lietuvių persekiojimas. Lenkų valdžia, o ypa-
tingai Vilniaus vaivada Bocianskis uždarė visas
lietuvių mokyklas. Už mažus nusikaltimus baudė
didelėmis administracinėmis baudomis. Lukiškių
kalėjimė be teismo laikydavo ilgus mėnesius tar-
dydami, neleido lietuviams pirkti nekilojamą
turtą, o bažnytinė hierarchija trukdė lietuviškai
melstis. Pav. Adučiškio bažnyčioje lietuviškai gie-
dant, žirkklėmis sukarpdavo moterų sukneles, bet
pasiskundus policija nereaguodavo. Apie lenkų te-
rorą tektų ilgai kalbėti, nes Vilniaus krašto lietu-
viai buvo kankinami, laikomi kalėjimuose. Dabar
noriu duoti keletą pavyzdžių apie lenkus ir jų
laikyseną tremtyje Vilniaus ir Lvovo klausimu.
1945 m. gegužės mėn. Churchillis kalbėdamas į
anglų tautą tarp kitko pasakė: "Lenkai ir iš šio
karo nieko neišmoko, nei visų savo blogų meto-
dų, nei įpročių nepamiršo." JAV., Čikagoje, 1953
m. gegužės 3 d. lenkai nešiojo didžiulį plakatą,
vaizduojantį būsimąją Lenkiją su Vilniumi, Lvovu
ir Rytprūsiais. Dabartinė Lenkijos vyriausybė
pripažįsta Vilnių Lietuvai, tačiau ar tas pripaži-
nimas galiotų, kai Lenkija pasijustų laisva?

Dabar pažvelkime į buvusius lenkų avantiū-
ristus, vadus, kokio likimo jie susilaukė. Pilsuds-

GINKLŲ DIRBTUVĖS LINKAIČIUOSE

JURGIS MIKAILA

(Pradžia KARIO 1 Nr.)

G a m y b a

Linkaičių Ginklų Dirbtuvėse buvo gaminami šie ginklavimui reikalingi produktai: šautuvų ir kulkosvaidžių vamzdžiai, šautuvams ir kulkosvaidžiams šoviniai, 20 mm šoviniai, artilerijos sviediniai, rankinės granatos, prieštankinės minos, dujokaukės, aktyvioji anglis, sprogstamosios medžiagos, įrankiai ir patikrintojai minėtiems produktams gaminti.

Sekantieji produktai buvo tik gamybos paruošimo (bandymo) būklėje: Brandto 81 mm minos (minosvaidžiams sviediniai), 105 mm sviediniams degtuvai, 75 mm artilerijos sviediniai ir plieno liejykla.

Šautuvų ir kulkosvaidžių vamzdžiai. Šautuvams ir kulkosvaidžiams gaminti mašinos buvo perkeltos iš Penkto forto į G. D. Linkaičiuose 1937 metais. Tai buvo pirmieji gaminiai ir nuo to laiko pradėjo veikti dirbtuvės. Vamzdžiams medžiagą, kaip darbininkai vadino "balvankas", pirkto Austrijoje, firmoje Boeler. Tai buvo kalto plieno gabalai, kurie turėjo būti nustatytos cheminės sudėties ir tam tikrų mechaninių savybių. "Balvankos" išvaizda kiek storesnė ir ilgesnė, nei pagamintas vamzdis. Vamzdžių gamyba, nesileidžiant į detales, turėjo sekančią eigą: pirmiausia, vamzdį centruodavo, t.y. abiejuose galuose įgręždavo skylutes. Ant centrų įstatę į tekinimo mašiną, dviejose vietose nutekindavo siaurą ruožą, kurį naudojo tolimesnei gamybai. Sekančios operacijos buvo: skylės gręžimas išilgai vamzdžio, įgrąžų skutimas, išorinės formos nutekimas, grūdinimas ir atleidimas, vamzdžio poliravimas ir tiesinimas. Pastaroji operacija buvo atliekama prityrusių amatininkų žiūrint per šautuvo vamzdį. Paskutinioji operacija buvo parkerizavimas, t.y. paviršiaus cheminis apdirbimas, kad nerūdytų. Vamzdžiai buvo gaminami

grupėmis po 5000 vienetų. Vamzdžiam gaminti mašinos buvo pirktos Berlyne, firmoje Fr. Werner. Gamybos metu, vamzdžiai, kaip ir visi kiti gaminiai, buvo nuolatos tikrinami. Iš kiekvienos grupės vamzdžių kontrolė paėmavo nustatytą skaičių vienetų ir, įmontavę į šautuvus ar kulkosvaidžius, šaudykloje išbandydavo.

Pėstijos šovinių 7.62 milimetro gamyba. Šoviny susideda iš sekančių dalių: tūtelė, kulka, kapsulė ir parakas. Visos dalys, išskyrus paraką, buvo gaminamos G. D. Linkaičiuose. Žaliavą pirkto Vakarų Europos firmose. Paraką pirkto Vokietijoje, firmoje Rotveil, o mašinas — automatus pagamino prancūzų firma Manurep, Miulhausene, Elzase. Mašinų gamybą, užsitęsusių daugiau nei metus, prižiūrėjo lt. inžinieriai Jakaitis, Marcinkus, Norkus, Brundza. Jakaitis buvo tūtelių gamybos, o Brundza kulku gamybos skyrių vedėjas.

Šoviniai yra precizinės gamybos produktas. Išorinės išmieros turi būti šimtosios milimetro tikslumo. Kulkos ir parako svoris gali svyruoti tik kelios šimtinės gramo tikslumu. Tūtelėms medžiaga buvo apskritas žalvario strypas apie 12 milimetrų diametro ir apie 3 metrų ilgio. Įkišus į automata, mašina sukapoja strypą atitinkamo ilgio gabalais ir sekančiose operacijose presuoja ir tempia per matricas, kaip vamzdelį su uždaru galu. Formuojant ir tempiant, metalas sukietėja. Tuomet tūtelių pusiau fabrikatas eina pro dujomis kaitinamus degiklius ir atgauna plastiškumą. Po to, jos vėl formuojamos iki galutinės formos. Su pusės milimetro grąžteliu išgręžiamos gale skylutės, išpiaunamas griovelis, nupiaunamas kakliuko galas, įstatoma kapsulė, užlakuojama ir tūtelė baigta. Labai svarbus tūtelių atkaitinimo procesas. Jei tūtelės kakliukas per kietas, tai šaudant gali sprogti ir parako dėmai apgadina vamzdžio angą, jei per minkštas, tūtelė išsiplečia ir sunku ją ištraukti. Vienu ir antru atveju ginklas neveiks.

Panašiu būdu gaminamos ir kulkos, formuojant iš skardos juostos iškirstus mažus skritulius. Į užbaigtą kulkos kevalą buvo pilamas skystas švinas. Šoviniai buvo sumontuojami irgi automatinėmis mašinomis. Tikslios svarstyklės atsverdavo ir įpil-

kiui mirus patys lenkai išėmė jo širdį, jis pats palaidotas kaip beširdis maršalas. Tokio atsitikimo istorijoje nėra buvę. Gen. Sikorskis II Pas. karo pabaigoje žuvo malūnsparnio avarijoje virš Gibraltaro. Gen. Želigovskis už grobuonišką darbą gavo Turgelių dvarą prie Mockūnų ir ten medžiojo zūkius. Prasidėjus vokiečių-lenkų karui paliko dvarą. Prisiartinęs prie Lietuvos sienos norėjo pereiti į

Lietuvą, bet pagalvojęs, kad Lietuvą jį gali areštuoti ir perduoti teismui pasukęs atgal ir per Rumuniją pabėgo į Angliją ir ten 1946 m. mirė.

Šiandien Lenkija, kaip Ukraina ir Lietuva yra trypiama to paties rusiško bato. Tikime, kad vieną dieną žlugs ir rusiškasis agresorius ir Lietuva prisikels laisva.

□

davo paraką, sekantis automato veiksmas įspausdavo kulką ir apspausdavo tūtelės kakliuką. Baigtas šovinys krisdavo į dėžę, kurią siūsdavo į pakavimo skyrių. Pakuodavo į kartono dėžutes moterys, apsimovusios rankas zamšinėmis pirštinėmis. Kartono dėžutes dėdavo į medines dėžes, kurių vidaus paviršius buvo išklotas plona skarda. Pri-pildžius dėžę, užcinuodavo ir po to uždarydavo dangčiu, ant kurio buvo užspausta šovinių metrika. Šoviniams gaminti užsakymus gaudavo iš Kariuomenės Štabo, po 20 milijonų šovinių iš karto. Viso buvo pagaminta apie 50 milijonų šovinių, kartais dirbant dviem pamainomis.

1936 metais Lietuvos Vyriausybė pardavė Ispanijai, pilietinio karo metu, senas patrankas, sviedinius ir kitus senus ginklus. Tuo tarpu užsakė Prancūzijoje, firmoje Šneider ir Krezo, septyniadešimt 105 milimetrų patrankų ir nedidelį kiekį sviedinių. Kitus sviedinius nutarė gaminti G.D. Linkaičiuose. Plk. St. Birutis pavedė sviedinių gamybą suorganizuoti dpl. inž. Jurgiui Mikailai. Iš firmos, kurioje pirko patrankas, gavo braižinius.

Sviedinio pagrindiniai elementai yra kevalas, degtuvas, detonatorius ir sprogtamoji medžiaga. Kevalams gaminti mašinos buvo užsakytos keliose valstybėse. Presai su hidrauline pompa buvo užsakyti Danijoje, Atlas firmoje. Du iš jų vertikaliniai (600 ir 450 tonų spaudimo), ir vienas horizontalinis 400 tonų presas. Kaitinimo, grūdinimo ir atleidimo krosnys buvo pirktos Prancūzijoje, Jean Aube firmoje. Krosnių termostatai su termo-grafikom buvo gaminti JAV, Filadelfijoje, Pa. Tekinimo staklės buvo pirktos Škotijoje ir Belgijoje; vienas komplektas pas John Long, arti Glasgovo, o kiti komplektai Briuselyje, Progres Industriel ir Atelie Demur firmose. Prieš II Pasaulinio karo pradžią buvo užsakytos dar vienos tekinimo staklės toje pačioje firmoje Škotijoje, ir buvo įmokėta apie 4000 litų. Karui prasidėjus, firma mašinos nepristatė, ir pinigai žuvo. Kevalo sriegiui piau-ti, moderni, hidrauliniai valdoma mašina buvo pir-kta Vokietijoje, Heler firmoje. Iš jų patentą pirko John Long firma Škotijoje. Ji pasamdė ir Heler firmos inžinierių-konstruktorių, su kuriuo autoriui teko bendradarbiauti priimant tekinimo mašinas. Vario žiedams apspausti ir hidraulinio bandymo presai buvo pirkti Prancūzijoje.

Mašinoms pirkti Ginklavimo Valdybos vadovybė nustatė tokią tvarką, kad inžinieriai ir meisteriai gerai susipažintų su mašinos konstrukcija, išmokytų ją valdyti ir, reikalui esant, pataisyti. Be to, prieš išsiunčiant mašiną į Lietuvą, ji turėjo būti vietoje išbandyta, kad veiktų be priekaištų. Tam tikslui važiavom su meisteriu Kriščiukaičiu

į Angliją ir Belgiją. Šneider kompanijoje buvo užsakyta 50 sviedinių kevalų pusiau fabrikatų, kuriuos pristatė firmai John Long. Ten mudu su Kriščiukaičiu juos nutekinom. Bedirbant paaiškėjo mašinos silpnybės ir trūkumai. Firma viską pataisė, padarė kai kuriuos pakeitimus ir, pasirašius priėmimo protokolą, mašinas išsiuntė į Lietuvą.

Kiti firmos Šneider pusiau fabrikatai buvo pasiūsti į Briuselį. Čia ėjo panaši procedūra, kaip Škotijoje. Kaip taisyklė, visados demonstruojant mašinas, jos genda, firmos inžinieriai nervuojasi, nori greičiau atsikratyti ir gauti pinigų. Pagaliau viską sutvarko, pasirašomas priėmimo protokolas ir gali mašinas išsiųsti užsakovui. Visų mašinų, kurios buvo Linkaičiuose, instrukcijos ir kiti ant mašinų užrašai buvo lietuvių kalba.

105 milimetrų sviedinių kevalų gamyba

Trumpai sutraukus, sviedinių kevalų gamybos procesas buvo toks: Specialaus plieno sija, 135 milimetrų diametro ir apie 4 metrų ilgio, buvo pagrindinė kevalo žaliava. Sijos ilgis turėjo būti toks, kad supiausčius nustatyto storio piūklų, pas-kutinis gabalas būtų tokio pat ilgio, kaip ir kiti prieš jį nupiautieji. Plienas, supiaustytas apie 180 milimetrų ilgio gabalais būdavo kraunamas į durpių dujomis kaitinamą krosnį, iš kurios, iki šviesiai vyšninės spalvos įkaitinti gabalai nuriedėdavo prie preso. Du darbininkai replėmis įdėdavo tuos gaba-lus į matricą, patalpintą vertikaliniame prese, kurio viršuje buvo įdėtas specialaus plieno, vandeniū aušinamas, maždaug 80 milimetrų diametro vir-balas. Tas virbalas 600 tonų svoriu įspausdavo įkaitintame pliene gilią duobę. Iš ten išimtas gabalas tuoj pat buvo maunamas ant horizonta-liame prese įdėto virbalo ir tempiamas per žiedo for-mos matricą. Betempiant sienelės suplonėdavo ir vi-sas gabalas pailgėdavo iki 450 mm, pavirsdavmas į tuščiavidurį cilinderį su vienu uždaru galu. Toks pusiau fabrikatas būdavo dedamas į rūgšties vonią, kad būtų nuėstos sudegusio metalo dalys (zind-ros), iš ten į šarmą, kad būtų išvengta rūdy-jimo, o po to į plovyklą galutinam nuvalymui.

Iš ten kevalai būdavo siunčiami į tekinimo skyrių. Po pirmo tekinimo gaminiai eidavo į kitą kaitinimo krosnį, kurioje būdavo įkaitinamos tik viršutinės kevalų pusės. Iš krosnies išimti kevalai tuojau būdavo dedami į smailinimo presą, kur iš viršaus užspausta kūginės formos matrica, padary-davo kevalą panašų į sviedinį. Iki proceso pabaig-os kevalai turėdavo pereiti dar per eilę kitų operacijų; jie vėl būdavo kraunami į kaitinimo krosnį, kurios temperatūrą tiksliai kontroliuodavo termostatas. Iš krosnies kevalas riedėdavo į vandens

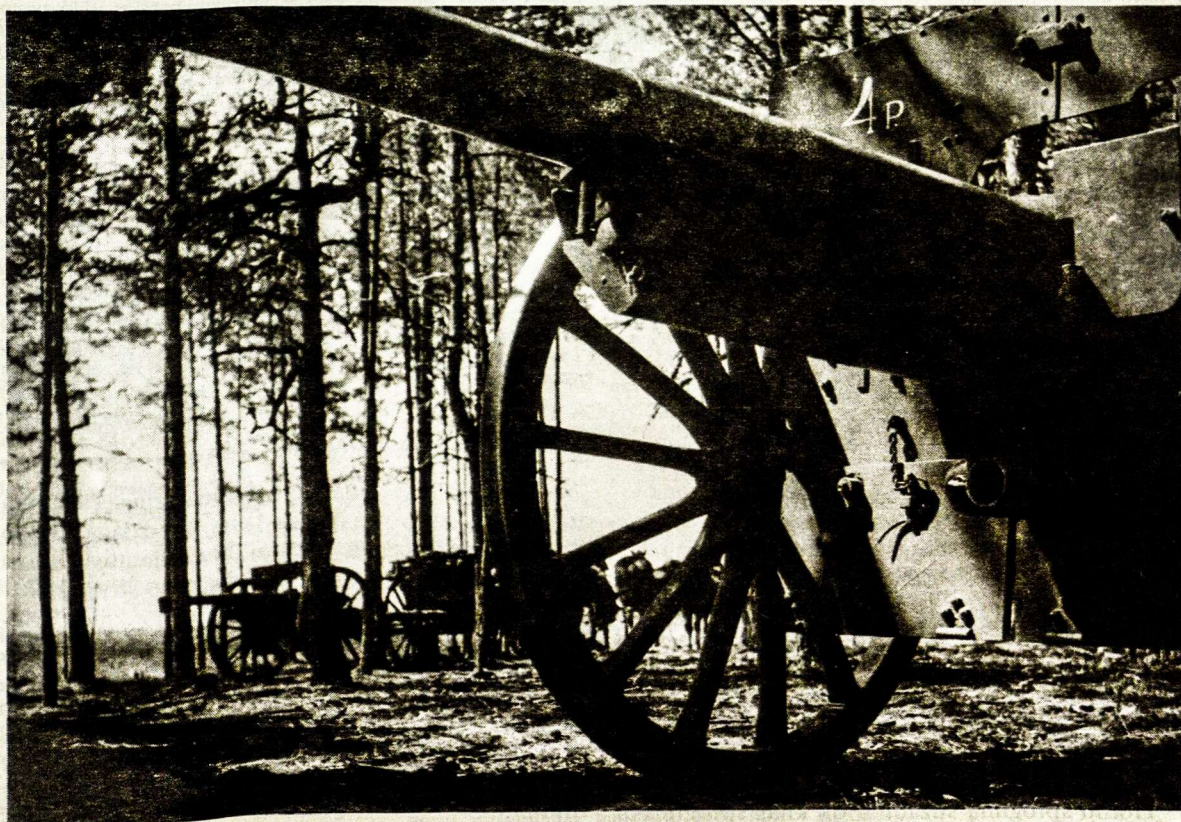
voniją, kurioje jis būdavo užgrūdinamas. Užgrūdin-tas kevalas yra per kietas tolimesniam tekinimui: reikėtų sunaudoti daug brangių tekinimo peilių, todėl yra atkaitinamas kitoje krosnyje, ir sumažinamas jo kietumas. Grūdinimas reikalingas tam, kad sviedinys sprogdamas duotų daug skeveldrų. Atkaitintas kevalas būdavo siunčiamas į kitas tekinimo stakles, kuriose paskutinį kartą nutekindavo ir išpiaudavo vario žiedui giovelį. Iš ten kevalas buvo perkeliamas į automatinę frezavimo mašiną, kuri atlikdavo paskutinę operaciją, išpiaudavo deg-tuvui įsukti sriegį.

Tokiame stovyje kevalai būdavo atiduodami kontrolės skyriui, kur jie būdavo tikrinami aukštu vandens spaudimu (virš 1000 atmosferų) žiūrint, ar nėra sienelėse plyšių, o taip pat būdavo apžiūrimi išoriniai jų paviršiai. Perėjęs kontrolę kevalas vėl būdavo siunčiamas į tekinimo skyrių, kur būdavo užspaudžiamas ir nutekinamas vario žiedas. Tuo mechaninis apdirbimas ir pasibaigdavo. Tuomet trichloretilenu būdavo nuvalomi nuo kevalo riebalai, o vidus būdavo išlakuojamas. Perėję ga-lutinę kontrolę, baigti kevalai būdavo perveža-mi į užtaisymo skyrių, kitoje rajono pusėje.

Pagal sutartį, krosnys ir presai turėjo būti išbandyti ir priimti Linkaičiuose. Su krosnimis bėdos nebuvo, reikėjo tik įdėti didesnio diametro degiklius, pritaikytus durpių dujoms. Su presų priėmimu buvo blogiau. Kevalams smailinti vieną įrankių komplektą Atlas firma patiekė kartu su presais, bet sviedinių smailinimas firmai buvo dar naujas procesas, kuriam jie nebuvo turėję prakti-kos, todėl negalėjo nusmailinti kevalą, kaip buvo nurodyta brėžinyje. Kevalo vidaus radius neatitiko nurodytiems matams, ir jų sienelės buvo nevie-nodo storumo. Tokių presų priimti negalėjome, bet buvo rasta kita išeitis: straipsnio autorius, su pre-sų skyriaus meistru Vasiliūnu, danų firmos in-žinieriui nežinant, patys pasidarė įrankius, ir po kelių bandymų, buvo gauti geri rezultatai. To pasėkoje, netinkami įrankiai ir už juos neapmokėta sąskaita buvo grąžinta firmai, o presai buvo priimti.

Artilerijos sviedinių kevalai užtaisymo skyriuje būdavo pripilami sprogstama medžiaga vadinama trotilu (TNT), kurio chemiškas vardas yra trini-troluenas. Trotilas yra didelio galingumo ir gamy-boje patogi sprogstamoji medžiaga, kadangi ji ne-sprogsta nei nuo dūžio, nei nuo karščio. Trotilą

Artilerijos pabūklai pastovyje. V. Augustino nuotr.

1983 m. sausio 16 d. Klaipėdos Krašto atvadavimo minėjimas prie Laisvės Kovų paminklo Jaunimo Centre, Čikagoje. "Klaipėda" j. š. kuopos nariai, iš k.: A. Skopas, S. Pranckevičius, G. Bernatavičius, J. Dekeris, A. Ašoklis ir jūros šaulių vadovas E. Vengianskas. Nuotr. P. Malėtos

PAS CICERO ŠAULIUS

Kai prieš kelis metus Cicero jūrų šaulių kuopa "Klaipėda" išleidome kun. dr. J. Prunskio parašytą knygą "Lietuva Sovietų Okupacijoje" gavome daug raginimų šią knygą išversti ir išleisti anglų kalba. Sumokėjom 1000 dol. vertėjai, o kai knyga buvo atspausdinta, apie 100 egz. išsiuntinėjom nemokamai spaudai, amerikiečių mokslo įstaigoms, diplomatams ir k. Nors knygos buvo atspausdinta tik 500 egz., bet dalis vis dar guli sandėly, o tai puiki dovana amerikiečius supažindinti su komunizmu. Knyga gaunama pas kuopos valdybos vicepirm. Augustiną Ašoklį 1829 So. 49 Court, Cicero, Ill. 60650.

Šios knygos anglų kalba vienas egz. mums kainavo 10 dol. 50 c., o mes ją pardavinėjame po 8 dol.

Nors šios knygos išleidimas gerokai ištuštino mūsų kuopos kasą, bet visas gautas pelnas iš 1983 m. "Švyturio" baliaus buvo nutarta išdalinti labiau reikalingiems. Pirmiausia, 250 dol. buvo pa-

skirta Šv. Antano parapijos Ciceroje pastatų remontui, paskui 100 dol. — įamžinti a.a. sesę Pranutę Dvyliaitienę Tautos Fonde, 100 dol. paskirta Lietuvių Teisėms Ginti Komitetui, už 50 dol. nupirkta dovana vienai sergančiai sesei, 50 dol. parama Lietuvos Bažnyčios Kronikoms leisti, su 50 dol. paremtas Čikagos Jaunimo Centras, 30 dol. BALFui, po 25 dol. penkiems lietuvių laikraščiams, visoms trims Čikagos lietuvių radio vandenėlėms ir ALTai.

Kaip ir kasmet, Vasario 16 proga, jūrų šauliai vasario 11 d. 12 val. prie Cicero miesto valdybos iškels mūs tautinę vėliavą, kuri plėvesuos ten visą savaitę, o vasario 12 d. dalyvaus Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo minėjime bažnyčioje ir parapijos salėje.

Visuotinis metinis kuopos narių susirinkimas įvyks kovo 11 d. 12 val. Šv. Antano parapijos salėje.

Metinis kuopos "Švyturio" balius įvyks spalio 6 d. Šaulių namuose Čikagoje. Meninę programą atliks Kazio Skaisgiri

vadovaujamos "Dainuojančios Žemaitės".

Esame kviečiami dalyvauti JAV karo veteranų — VFW veikloje. Prie buvusių pirmininkų, Stasio Bernatavičiaus, paskui, a.a. Kazio Klinausko, mūsų santykiai su jais buvo labai geri, bet paskui jie kaip ir nutrūko, nors jų 9115 posto vyrai ir moterys dalyvauja Vasario 16 iškeliant Lietuvos vėliavą, paskui — minėjime bažnyčioje ir salėje, o taip pat ir Birželio mėn. Sovietų Rusijos daromam Lietuvių Tautos naikinimo minėjime.

S. Paulauskas

LIETUVIŠKOS EGLUTĖS KLEVELANDO TEISINGUMO CENTRE

Artėjant šventoms Kalėdoms Klevelando miesto vadovybė kreipėsi į Klevelando "Žalgirio" kuopą, prašydama papuošti keturias eglutes lietuviškais šiaudinukais Justice centre. Kadangi "Žalgirio" šaulių kuopos sesės šaulės jau keleri metai puošia Klevelando įvairiose miesto įstai-

pirkdavo Vokietijoje, Rotveil firmoje. Jis būdavo pristatomas statinėse dripsnių formoje, o vėliau tirpinamas garu kaitinamuose katiluose. Ištirpintas trotilas yra medaus tūsumo ir spalvos, o supiltas į sviedinio kevalą atvėsta ir sukietėja. Tokius kevalus uždėjus ant specialių staklių, sukietėjusiam trotilui būdavo išgręžiamas detonatoriaus lizdas, nuvalomas degtuvui įsukti sriegis ir išorė, ir kepuraitė uždengiamas galas. Tuo artilerijos sviedinio gamyba ir baigdavosi. Iki sovietų invazijos buvo pagaminta 30 tūkstančių sviedinių.

Trotilo sproginimą sužadina tik kitas sproginimas.

Todėl sviedinyje įstatomas detonatorius, kuris yra užtaisytas jautresne sprogstama medžiaga, švino azidu. Detonatoriaus kevalas buvo gaminamas su Index automatais iš apskrito žalvarinio strypo.

Šneider bendrovės 105 mm patrankoms sviediniai buvo be titelių, nes juos buvo brangios, o pigesnis jų pakaitalas buvo šilko maišeliai, pripildyti paraku. Dviejų rūšių parakas — lėto ir greito degimo buvo supilamas į atskirus maišelius ir abu maišeliai būdavo susiuvami į vieną. Maišeliai su paraku buvo laikomi dėžėse šalia sviedinių.

(Bus daugiau)

“Žalgirio” šaulių kuopos sesės, Elena Šarkauskienė ir Lilė Čeplickienė, Klevelando Teisingumo rūmuose prie šiaudinukais papuoštų lietuviškų eglučių. Nuotr. J. Velykio

gose lietuviškas eglutes, neatsisakė ir šiemet.

Gruodžio 7 d. sesės Elena Šarkauskienė ir Lilė Čeplickienė, talkinamos brolių Igno Muliolio, Albino Karsoko ir Edvardo Pranckaus, pastatė ir labai gražias šiaudelių ornamentais papuošę keturias eglutes. Pro eglutes kasdien praeis ir jomis gėrėsis tūkstančiai lankytojų. Tai puiki lietuvių vardo išgarsinimo priemonė.

Lietuviškais šiaudinukais eglučių puošimas prasidėjo prieš kelerius metus, kada amerikiečių jaunų moterų lyga, norėdama sukelti lėšų Klevelando miesto pagražinimui, pakvietė “Žalgirio” šaulių kuopą dalyvauti tarptautiniame eglučių festivalyje Klevelando valstybinio teatro patalpose. Lietuviška eglutė, iš penkiasdešimties papuoštų eglučių, laimėjo pirmą vietą ir miesto lėšomis buvo perkelta ir pastatyta Klevelando tarptautiniame Hopkins aerouoste, kur kreipė dėmesį tūkstančių praeivių.

Šis gražus “Žalgirio” šaulių moterų darbas su entuziazmu tęsiamas toliau. Pastatyti ir šiaudinukais papuošti ne vieną, bet net keturias eglutes, reikalauja darbo ir pasiruošimo. Kasmet reikia šiaudinukus atnaujinti, padaryti naujų, įvairnesnių. Padėka energingosios sesėms. Linkime nepavargti ir dar ilgus metus taip gražiai garsinti Lietuvos vardą tarp kitataučių.

Jūrų “Švyturio” Šaulių Kuopos Suroštos BENDROS KŪČIOS

Švento Antano parapijos jaucios salės gale stovėjo gražiai papuošta Kalėdų eglutė, stalai padengti baltomis staltiesėmis, ant kurių stovėjo įmerkotos į stiklines gėlių puokštės, o iš rekorderio sklido muzikos ir kalėdinių giesmių garsai.

Prieš Kūčias, atstojimu ir tylos minute, buvo pagerbtas tą rytą t.y. Kūčių dieną, gruodžio 24 d., Romoje miręs Lietuvos ministeris ir Diplomatinijos Šefas Stasys Lozoraitis.

Kūčios pradėtos Jūrų “Švyturio” šaulių kuopos pirmininko pasveikinimu ir tartu žodžiu, kurį aš čia cituoju: — Sveikinu Jūrų “Švyturio” šaulių kuopos vardu atvykusius į šias tradicines šaulių kuopos rengiamas Kūčias. Šiandien mes susirinkome tolimosios mūsų tėvynės Lietuvos broliai ir seserys praleisti šias mums visiems prisimintinas Lietuvoje švenčiamas Kūčias. Mums lietuviams Kūčios yra tradicinė šeimos šventė, todėl ir Jūs čia susirinkę jauskitės esą mūsų šauliškos lietuviškos šeimos nariai. Mūsų šeimos yra išblaškytos po visą pasaulį, bet mūsų visų mintys skrieja į mielą tėvynę Lietuvą, kurioje mūsų broliai ir seserys vargsta nešdami okupacijos naštą, o išblaškyti po visą pasaulį tremtiniai šią naktį šluosto ašaras.

Nors jau storu dulkių sluoksniu šie mūsų atsiminimai padengti, mes nors

mintimis nuklyskime į mielą tėviškę, kur pirmajai žvaigždei pasirodžius, tėvelis dėdavo šieną ant stalo, mamytė jį padengdavo balta staltiese ir apkraudavo Kūčių valgiais. Į šią tradicinę Kūčių šventę visi kur jie bebūtų, stengdavosi parvykti namo ir kartu su tėvais ją praleisti.

Taręs žodį pakvietė kuopos kapelioną kun. Kazimierą Simaitį ir “St. Butkaus” šaulių kuopos pirmininką Vincą Tamošiūną uždegti dvi žvakutes. Viena žvakutė uždegtą už žvuzius Lietuvoje kūrėjus-savanorius, partizanus, kurie savo gyvybe atkovojo Lietuvai laisvę. Antra žvakutė buvo uždegtą už tuos, kurie dabar kovoja dėl Lietuvos laisvės, kenčia koncentracijos stovyklose ir kankinami psichiatrinėse ligoninėse.

Sukalbėjus kun. K. Simaičiui malda, plotkelių laužymu pradėjome Kūčių vakarienę. Kun. K. Simaitis, išdalinęs plotkeles, ėjo ir pats su kiekvienu laužė plotkelį ir linkėjo linksmy švenčių. Laužėme plotkeles ir vienas su kitu ir linkėjome vienas kitam linksmy švenčių. Kūčios savo maisto patiekalais buvo laušios ir susidėjo daugiausia iš tokių produktų, kaip kad Lietuvoje buvo vartojami. Nors ten buvo viskas skanus ir gardus, bet parengimo vadovas Petras Bukšnis pavaišino dar ir skaniu vynu. (kaip teko girdėti, tai buvo Antano Vaitėno namų gaminy).

Kuopos kapelionas kun. K. Simaitis Kūčių vakarienes metu nukėlė mus į Kristaus gimimo laikotarpį ir papasakojo tos dienos (Kristaus gimimo) įvykius, kur beveik prieš du tūkstančius metų gimęs berniukas šiandien yra prisimenamas ir garbinamas.

“St. Butkaus” šaulių kuopos pirmininkas Vincas Tamošiūnas visus pasveikino su šventėmis ir papasakojo apie švenčiamas Kūčias Lietuvoje, Aukštaitijoje su jų pasirodymu ir atliekamais jose įvairiais burtais.

Su šventėmis sveikino Šv. Antano parapijos aukų rinkėjų komiteto pirmininkas Juozas Kinčius ir kuopos šaulys Klemensas Urbšaitis.

Kuopos moterų sekcijos vadovė Angelė Bukšniėnė padėkojo kun. K. Simaičiui, savo padėjėjoms Stefanijai Paulikienei, Sofijai Sirutienei ir talkininkėms Graciei Valiukėnienei, Agotai Brazaitienei, Marijai Kinčienei ir Onai Kašelienei, kurios padėjo jai Kūčias paruošti ir visiems ir visoms į Kūčias atsilankusiems. Prisiminė mirusius, Petrą Bliūdžių ir Adolfą Armalį, kurie buvo nuolatiniai rengiamų Kūčių lankytojai. Palinkėjusi linksmų švenčių, paskaitė šventėms pritaikintą Maironio eilėraščių.

Kuopos pirmininkas Br. Valiukėnas padėkojo už Kūčių paruošimą moterų sekcijos vadovei, jos padėjėjoms ir talkininkėms, o šauliams ir svečiams už atsilankymą. Palinkėjo linksmų Kalėdų švenčių ir Laimingų Naujųjų 1984 metų!

Bernelių mišios

12:00 val. parapijos klebonas kun. Alfonsas Babonas ir kun. Kazimieras Simaitis pašventino prakartėlę. Prakartėlė ir gelėmis papuošta bažnyčia darė gražų vaizdą. Po pašventinimo prakartėlės parapijiečių intencija koncelebravo šv. mišias. Mišių metu kalėdines giesmes giedojo parapijos choras vadovaujamas muz. St. Šližio. Esant dideliems šalčiams ir sliediems keliams į Bernelių mišias atsilankusiųjų skaičius nebuvo per daug didelis. Klebonas kun. Alfonsas Babonas padėkojo už jam prisiūstus sveikinimus ir dovanas ir visiems palinkėjo linksmų Kalėdų švenčių. Mišių metu ir mes vieni kitiems linkėjome linksmų švenčių.

Antanas Grinius

PAGERBTAS JŪRŲ “ŠVYTURIO” ŠAULIŲ KUOPOS KULTŪROS VADOVAS MUZ. ST. ŠLIŽYS

Gruodžio 4 d. parapijos salėje buvo suruoštas parapijos vargonininkui ir choro vadovui Stasiui Šližiui pagerbimas — vaisės dvigubos sukakties proga — 33 metų veiklos ir 65 metų gimimo. Programą pravedė mokytoja Stefanija Kau-

nelienė. Ji paskaitė solenizantui poetės Marijos specialiai parašytą eilėraščių ir pasveikino “St. Butkaus” šaulių kuopos vardu.

Jaunos choristės, Vytė ir Rūta Šnapštytės, St. Šližiui ir jo žmonai Natalijai prisegė po gėlę. Stefanijai Kaunelienei vadovaujant buvo sugiedota “Valio, Valio” ir vėliau — “Ilgiausių Metų”.

Solenizantą žodžiu sveikino: Šv. Antano parapijos klebonas kun. Alfonsas Babonas ir įteikė dovaną. Buvusio birutiečių jaunimo choro vardu sveikino Kristina Daugvydienė, o Emilija Kutkienė apjuosė solenizantą gražia juosta. Parapijos choro seniūnai, Petras Bukšnis ir Valentina Osteikienė, įteikė jam parapijos choro dovaną. Buvusio choro vardu sveikino Viktoras Veselka, Parapijos Tarybos vardu — Albertas Misiūnas, Savanorių-Kūrėjų ir Detroito Lietuvių Organizacijų centro vardu — Stasys Šimoliūnas, Lietuvių Fondo — Vytautas Kutkus, Dariaus ir Girėno klubo ir Lietuvių Namų d-jos vardu — Edvardas Milkauškas, Jūrų “Švyturio” šaulių kuopos pirmininkas Bronius Valiukėnas, o vicepim. Mykolas Abarius įteikė gražų visų dalyvių pasirašytą adresą. Raštu sveikino Detroito Lietuvių Kultūros klubo pirmininkas Antanas Musteikis.

Stasys Šližys padėkojo parapijos choro choristams ir choristėms už pagerbimo surengimą, dovanas ir į pagerbimą atvykusiems.

Kun. Alfonsui Babonui sukalbėjus malda buvo pradėtos vaišės. Vaišės paruošė Angelė Bukšniėnė ir Sofija Sirutienė, joms talkininkavo ir stalus aptarnauti padėjo choristai ir choristės. Choristė Antanina Leparskienė visus vaišino iškeptu napoleonu. Dalyvavo netoli 100 žmonių. Vaisių metu skambėjo lietuviškos dainos ir kai kurioms net pats solenizantas akompanavo.

Muz. Stasys Šližys gimė 1918 m. lapkričio 20 d. Traupių miestelyje, Raguvos valsč. Panevėžio apskr., šešių vaikų šeimoje. Be Stasio ir du jo broliai buvo muzikai.

Muzikinį lavinimąsi pradėjo pas savo tėvą, Traupių parapijos vargonininką, Petrą Šližį, vėliau muzikos mokėsi pas Piešimą, M. Karką ir J. Motiekaitį. Baigęs Panevėžio vyrų gimnaziją ir švietimo ministerijos pedagoginius kursus, kurį laiką mokytojavo Ukmergės bei Panevėžio apskričių mokyklose. Mokytojaudamas, kūrė moksleivių chorus ir jiems vadovavo. Bet pastoviaj chorinę veiklą pradėjo 1950 metais, apsigyvenęs Detroito ir ėmęs mokytojauti liuanistinėje mokykloje. Šalia mažamečių moksleivių chorelių, po keletą metų vadovavo ir dirigavo keliems jo paties įsteigtiems chorams

bei mažiesiems vokaliniais vienetams: Mergaičių chorui, Mišriam Jaunimo chorui, Šv. Petro Lietuvių Parapijos chorui, Moterų dvigubam sekstetui ar oktetui, vėl Jaunimo chorui ir dabar Šv. Antano Lietuvių Parapijos chorui.

Muz. St. Šližys per 33 metus nėra buvęs be choro, kartais vadovavo dviem ar trim chorams, net pats dainuodamas amerikiečių choruose, kaip kad Detroito simfoninio orkestro ir Michigano operos teatro.

Muzikos mokslus St. Šližys baigė Detroito. Studijas pradėjo Wuertlitzerio vargonų kursuose, 1958 m. įstojo į Detroito muzikos konservatoriją, kur išėjo pilną pedagoginę programą ir 1967 m. gavo vokalines muzikos pedagogo diplomą. Kurį laiką muzikos studijas gilinio Michigano universitete. Taip pat Detroito universitete baigė sąskaitybės kursą ir to dėka Fordo automobilių koncerne gavo analistų darbą ir taip užsidirbo sau pragyvenimą.

Už Detroito ribų lietuvių muzikiniame gyvenime St. Šližiui irgi teko ne kartą pasireikšti:

diriguoti tautinių šokių šventėse, dalyvauti repertuaro komisijoje, rašyti spaudoje muzikinių renginių recenzijas. Kaip pedagogas, su keliais kitais, 1967 m. paruošė pratimus liuanistinių mokyklų vadoveliams. Domėdamasis amerikiečių muzikiniu gyvenimu, daugelį metų dalyvauja Muzikų konferencijose, Interlochen, Michigan. Šiuo metu yra: LŽS-gos Detroito skyriaus sekretorius, Jūrų “Švyturio” šaulių kuopos kultūros vadovas, atstovas Detroito Lietuvių Organizacijų centre, mokytojas Žiburio liuanistinėje mokykloje, vargonininkas ir choro vadovas Šv. Antano parapijoje.

Kaip kompozitorius, yra sukūręs daug dainų bei religinių giesmių. Štai jos: “Tėvynės varpai” (lit. m-lų moksleivių balsams, III Dainų šventės repertuare); “Tėvelių kraštas” (lit. m-lų mokiniams, IV Dainų šv. repertuare); “Gintaro kraštas” (lygiems balsams, išspausdintas leidinyje “Dainos chorams”). “Pakelsim vėliavas” ir “Dainavos tango” (abi jaunimo chorui); “Vasaros romantika” — lietuvių baladė.

Giesmės mišriam chorui: “Štai ateina prie altoriaus”, “Dvasia, Viešpatie ateik” (Veni Creator), “Viešpatie, pasigailėk” (Kirie), “Šventas” ir “Garbė Tau” (Sanctus ir Benedictus), “Dievo Avinėli” (Agnus Dei), “Auka pasiūsta” (Mišių pabaigai), “Išvargintos kartos giesmė”, “Mano Viešpatie, Dieve, Tiesos”, “Palaimink ir išlaisvink” (Kalėdų giesmė) ir “Kristus prisikėlė” (Velykų giesmė). “Išvaduo Viešpatie” (solo balsui), “Tokata ir fuga D minor” ir “Atlaidų finalas D. minor” (abi vargonams). “Kur sidabri-

Tiesioginis transliavimas
 1900 m. rugsėjo mėn.

Hamiltono, Kanadoje,
 "D.L.K. Algirdo" š.
 kp. vėliavos giedant
 himną. (Nuotr. šiame psl.
 Vlado Bacevičiaus)

niai ežerai". Be šių originalių kompozicijų, apie šimtą liaudies dainų bei kitų kompozicijų yra harmonizaves ir pritaikęs bažnytiniam chorui bei moterų ansambliui.

Muz. St. Šližio giesmių leidinėliui išleisti atsilankusieji suaukojo daugiau negu 200 dol. Aukojo: Čižauskai, Sukauskai, Ribinskai, Viršilai, Bulotienė ir Jocius.

A. Grinius

ŠAULIAI PAMINĖJO LIETUVOS KARIUOMENĘ ir "AUŠRĄ"

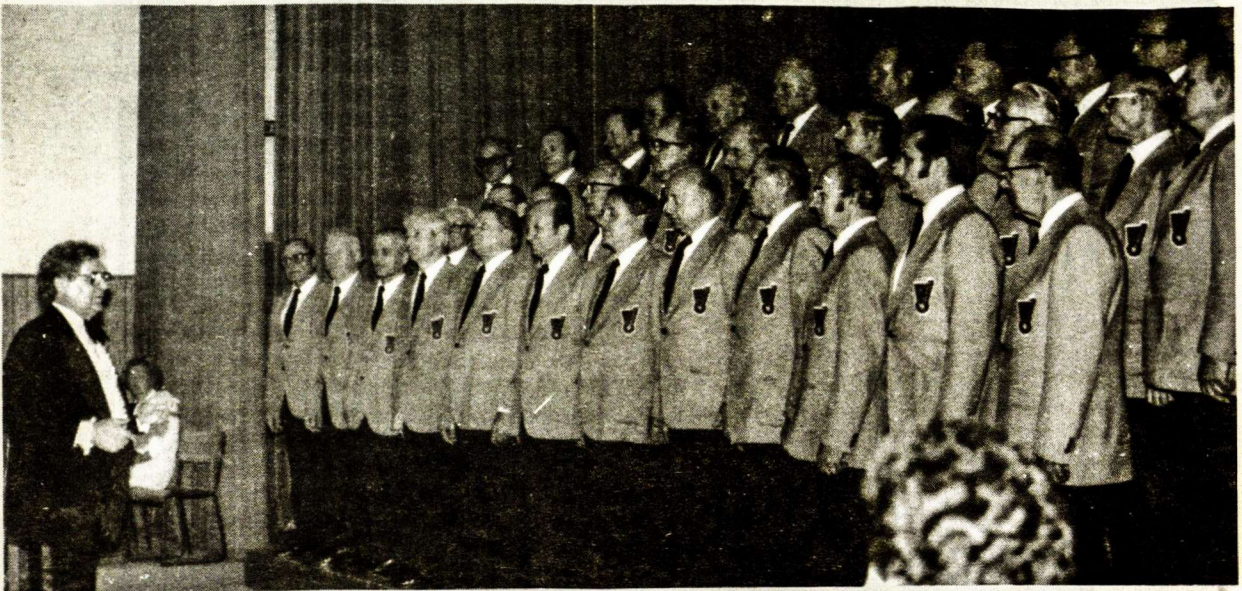
Hamiltono, Ont. "DLK Algirdo" šaulių kuopa vieno vakaro iškilme paminėjo Lietuvos kariuomenės atsteigimo 65 m. ir

"Aušros" 100 metų sukaktį. Į šį dvigubą minėjimą gruodžio 19 d. buvo priėjus pilna Jaunimo C. salė. Iškilmės prasidėjo vėliavų įnešimu, Kanados himnu, tylos minute pagerbiant žuvusius karius, ir "Aušros Vartų" parap. kleb. kun. J. Liaubos gilaus susimąstymo invokacija. Pirmoj to vakaro programos daly buvo prisiminta mūsų nepriklausomos Lietuvos kariuomenė. Apie ją gražiai savo atidaromajame žodyje pakalbėjo "DLK Algirdo" šaulių kuopos pirm. P. Kanopa, savo sveikinimo žodyje ją prisiminė KLB Hamiltono apyl. pirm. K. Deksnys ir svečias iš Toronto — "Vl. Pūtvio" šaulių kuopos pirm. ir dabartinis Pabaltiečių

Karių Veteranų Sąjungos pirm. St. Jokubaitis. Pastarasis savo ilgesniame žodyje taip pat priminė, kad pirmieji Lietuvos savanoriai- kūrėjai buvo pradžia atsikuriančios Lietuvos kariuomenės ir pradžia nepriklausomos mūsų valstybės.

Antrojo vakaro programos daly, minint "Aušros" šimtmečio sukaktį, kalbėjo laikraščio "Tėviškės Žiburiai" redaktorius kun. dr. Pr. Gaida. Jis savo gerai paruoštoj paskaitoj apžvelgė "Aušros" atsiradimą, jos paskirtį ir žvilgsnį į ateitį. Daugelis mūsų "Aušrą" esame laikę pačiu pirmuoju lietuvių laikraščiu. Dabar iš paskaitininko sužinome, kad prieš "Aušros" pasirodymą yra buvę leista net 10

Toronto vyrų choras "Aras", vadovaujamas V. Verikaičio

lietuviškų laikraščių. Bet jie visi buvo religiniai laikraščiai, leidžiami Prūsijoje bei Amerikoje. „Aušra“ gi buvo tas pirmasis lietuvių laikraštis pradėjęs skelbti kultūrinį lietuvių tautos atgimimą. To laiko romantizmo dvasiai viešpataujant, ten buvo skelbiama apie didingą Lietuvos praeitį, jos brangią kalbą, krašto grožį ir tautos tradicijas bei papročius. Aušrininkai taip pat matė ir išsilaisvinimo viziją. Toji vizija išsipildė 1918 m. vasario 16 d. nepriklausomos mūsų valstybės atkūrimu. Šiandien Lietuva vėl yra patekusi į panašią anų metų būklę. Bet jau šiandien lietuviams nebereikia skelbti apie tautinį susipratimą ir tautinę kultūrą. Mes tą jau turime. Dabar reikalas eina tik išlikti tą viską išlaikyti, išsaugoti ir perduoti ateinančiom lietuvių kartom. O tam prireikė vil naujos „Aušros“. Toji naujoji „Aušra“ okupuotoje tėvynėje Lietuvos „Aušra“ okupuotoje tėvynėje Lietuvos pogrindžio ir yra šiandien leidžiama. Jos paskiri numeriai kartais prasiveržia ir į laisvąjį pasaulį.

Meninę vakaro programą išpildė muz. V. Verikailio vedamas Toronto vyrų choras „Aras“. Jiems akomponavo muz. J. Govėdas. Šita graži dainininkų grupė padainavo net 10 gerai nuskambėjusių dainų. Tai jie atliko per du išėjimus. Pirmojoje dalyje buvo viena išsisa populiarių lietuvių dainų pynė. Antrojoje dalyje choras padainavo jau sudėtingesnės kompozicijos dainų. Jų tarpe buvo ir kariškų, labai tikusių šitokiam vakarui.

Minėjimas buvo tęsiamas ir sekandienį su iškilmingomis pamaldomis „Aušros Vartų“ šventovėje, kur vietos organi-

Hamiltono „DLK Algirdo“ šaulių kuopos pirm. Povilas Kanopa atidaro Lietuvos kariuomenės atkūrimo 65 m. ir „Aušros“ 100 m. sukakties minėjimą. Nuotr. M. Borusienės

zacijos dalyvavo su savo vėliavomis. Kleb. kun. J. Liauba čia pasakė patriotinį pamokslą, „Aušros Vartų“ parapijos choras su sol. A. Laugaliene pagiedojo šventei parinktų giesmių. Buvo vėl prisiminti laisvės kovose žuvusieji, prie altoriaus padedant gedulo vainiką.

Vietos šaulių kuopa, kuriai jau daugel metų vadovauja P. Kanopa, Hamiltone yra likusi pati veikliausia organizacija, surengianti gražius minėjimus ir visada aktyviai prisidedanti prie visų, kas ką beorganizuotų ar ruošų.

Kazys Mileris

Šaulys K. Prašmutas skaito Melbourne vietos šaulių suruoštame Vilniaus užgrobimo minėjime paskaitą.

Rugsėjo Aštuntosios minėjime Čikagoje šaulių namuose. Paskaitą skaito K. Rutkauskas. Prie stalo sėdi rinktinės pirmininkas Vl. Išganaitis. Toliau organizacijų vėliavos su palyda. Nuotr. P. Malėtos

“SIMO KUDIRKOS” ŠAULIŲ KUOPOS NEWYORKE METINIS SUSIRINKIMAS

“Simo Kudirkos” Šaulių Kuopa New Yorke, š.m. gruodžio mėn. 10 d. įvyksiamame metiniame narių susirinkime, tarp kitų svarstyty klausimų, išrinko ar papildė valdomuosius organus. Kuopos pirmi-

ninku perrinko Kęstutį Miklą, kiti valdybos nariai perrinkti: Vaclovas Butkys, Vladas Vasikauskas, Albinas Sakalas, Juozas ir Pranė Jurkuvėnai, Kazimieras Bačauskas; pririnktas, Jurgis Šližys. Pareigomis pasiskirstys artimiausiu laiku.

Į Kontrolės Komisiją perrinkti: Aloyzas Balsys, Antanas Pumputis, papildyta,

dail. Česlova Janušu.

Kuopos Garbės Teismas perrinktas: Petras Minkūnas, Bronius Bieliukas ir Juozas Vilpišauskas.

Kuopos Garbės nariais Valdybai kandidatus pasiūlius: Vaclovą Butkį, Kazimierą Bačauską, prašė susirinkimo juos patvirtinti kuopos Garbės nariais. Susirin-

“Vytauto Didžiojo” šaulių rinktinė Čikagoje Rugsėjo Aštuntosios, Tautos šventę, minėjo rugsėjo 4 dieną. Minėjimo proga garbės žymenimis buvo apdovanoti keli šauliai. Nuotraukoje iš kairės: rinktinės pirm. Vl. Išganaitis, Centro valdybos pirm. K. Milkovaitis. Toliau apdovanotieji — T. Serapinienė, N. Miliard, M. Džiuvienė, S. Stanaitis ir K. Povilaitis. Nuotr. P. Malėtos

“Simo Kudirkos” š. kp. New Yorke, sausio 23 d. suruošė Klaipėdos atvadavimo 60 m. sukakties minėjimą. Minėjimo dalyviai: iš k. kuopos pirm. K. Miklas, Lietuvos Generalinis Konsulas A. Simutis, ats. kpt. Petras Jurgėlas, dr. Kostas Jurgėla, dr. Julius Jurgėla, LB New Yorko Apygardos pirm. A. Vakselis; stovi iš k.: muz. V. Ralys, š. V. Vasikauskas, š. P. Jurkuvėnienė, sol. M. Razgaitis, š. V. Jankauskienė, ats. kpt. J. Jankus, š. A. Sakalas, K. Bačauskas, š. V. Butkys, š. J. Jurkuvėnas.
Nuotr. K. Miklo

Lietuvos Kariuomenės atkūrimo minėjimas Toronte 1983. lapkričio 27 d. “VI. Pūtvio” kp. šaulės, M. Jokubaitienė ir Z. Jonikienė, sega gėles kūrėjams - savanoriams: St. Baneliui, Vl. Kazlauskui, S. Paciūniui, A. Zubriui ir L. Vaštokui. Nuotr. St. Dabkaus

kimas vienbalsiai Valdybos pasiūlytus kandidatus patvirtino.

Kuopos Valdyba, paskutiniame savo posėdyje iš savo kuopos išdo kuklių pajamų, paskyrė spaudai ir parėmė kai kurias kultūrinės ir visuomeninės organizacijas: žurn. Karį, Darbininką, dvi radio valandėles, BALF-o 100-jo skyr. vaju, Batūną po 25 dol. ir žurn. Lituanus 10 dol. Viso 160 dol.

Anksčiau kuopa yra parėmus: Washington, atstovybės rūmų remontą 100 dol., L.B. New Yorko apygardos ruošiamų kas metai Vasario 16 Šventės proga parodų tautinei tematikai yra mecenatai ir jau bene penktai parodai paskiria po 100 dol. Remia ir kitus prasmingus kultūrinius visuomeninius renginius, jei į ją kas kreipiasi. Kaip tradicija, kuopai liko kas metai ruošti Klaipėdos Krašto prie Didž. Lietuvos prisijungimo minėjimą; Paminėta Dariaus ir Girėno tragiškos mirties 50 metų sukaktis. Mirus a.a. muzikai š. Alfonsui Mikulskiui, Laisvės Žiburio liet. radio valandėlė transliavo jo liaudies muziką ir atpasakojo jo nuopelnus liet. liaudies muzikai populiarinti; transliacijos išlaidas padengė kuopa. Kuopos šauliai aktyviai dalyvauja su savo kuopos vėliava visuose tautiniuose renginiuose uniformuoti, moterys tautiniais rūbais apsirengę. (škb)

ST. RADŽIŪNAS

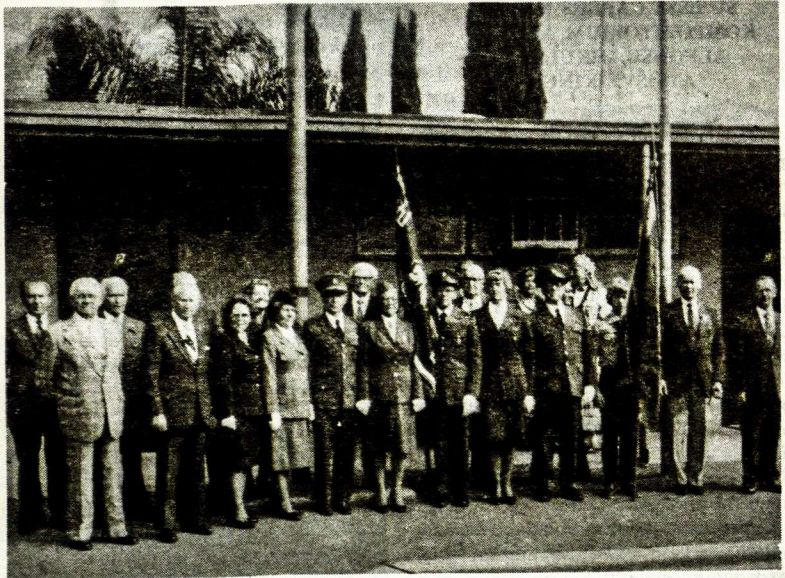
B E T

**Turtinga ši šalis, jos miestai,
Ir užplušta gūžta sava,
Bet atgalios šaukia
Mane Lietuva.**

**Jos vieškeliai platus ir tiesūs,
Ir lygūs — nukasti kalnai,
Bet prie jų nerymo
Smūtkeliai čionai.**

**Operų, kantatų klausausi,
Simfonijų ausiai mielių,
Bet po jų ilgiuosi
Dainos spragilų.**

**Soduose žaviuosi gėlynų
Užburiančiu grožiu gėlių,
Bet neregijuose
Aš rūtų žalių.
Čia gera šioj šaly turtingoj,
Jos laisvės kaitriuos spinduliuos,
Bet visvien tėvynė
Šaukia atgalios.**

“Juozo Daumanto” š. kp. dalis narių, kurie dalyvavo Lietuvos kariuomenės 65 metų atkūrimo šventėje 1983 m. lapkričio 20 dieną Šv. Kazimiero bažnyčioje ir akademiniam minėjimui parapijos salėje. Iš d. į k.: š. kp. pirm. J. Pažera, vicepirm. Vl. Šimoliūnas ir kiti. Nuotr. K. Kanto

“Romo Kalantos” ir “Palangos” jūrų šaulių kuopos iš St. Petersburgo, Fla., dalyvavo lapkričio 23 d. 1983 m. penkių metų “Aušros” šaulių kuopos minėjime Miami, Fla. Nuotraukoje iš kairės: Viera Budrikienė, Jonas Butkus, Aniceta Gedmintienė, Vladas Gedmintas, Viktoras Baranauskas, Mykolas Vitkus, Petras Šilas, Ona Semalevičienė, Antanas Grabauskas, Medelina Baranauskienė, Stepas Lungys. Nuotr. St. Lungio

SU LŠST GARBĖS NARIU,
KOMPOZITORIU, MUZIKU
ALFONSU MIKULSKIU
ATSIŠVEIKINUS.

E. Prancuskas

Gamtai ruošiantis ilgam žiemos poilsiui, spalio 14-os dienos rytą Klevelando lietuvių koloniją sukrėtė liūdna žinia — LŠST garbės narys, iškilusis muzikas, kompozitorius, "Čiurlionio Ansamblio" įkūrėjas ir vadovas bei dirigentas a.a. Alfonsas Mikulskis užmigo amžinu miegu, palikdamas giliame liūdesyje mylimą žmoną, LŠST garbės narę, muzikę Oną Mikulskienę ir savo gausybę vaikų čiurlioniečių.

Apie velionio a.a. Alfonso Mikulskio praeitį, nuveiktus darbus, manau nėra reikalo rašyti, nes jį pažino ne tik plati lietuvių visuomenė, bet ir kitataučiai. Noriu paminėti tik velionio gyvenimą ir jo veiklą Klevelande.

Velionis a.a. Alfonsas Mikulskis su žmona Ona ir keturiadsėdintis čiurlioniečių, po daugelio koncertų vakarų Vokietijoje ir Austrijoje, pagal Klevelando lietuvių organizacijų sudarytas garantijas, 1949 metais atvyko į Klevelandą ir apylinkės lietuviams suruošė pirmąjį koncertą. Velionis atvykęs į Ameriką Klevelande susirado darbą Worm and Gear kompanijoje, kur dirbo iki išėjo į užtarnautą poilsį — pensiją 1971 metais.

Velionio a.a. Alfonso Mikulskio gyvenimas Klevelande nebuvo lengvas, nes pragyvenimą sau ir žmonai reikėjo užsidirbti sunkiai ir ilgąs valandas dirbant fabrike, o vakarais su Čiurlionio ansambliu ruošti koncertams, harmonizuoti dainas, rašyti gaidas, komponuoti. Priklausė "Žalgirio" šaulių kuopai Klevelande, buvo jos pirmininku, išrinktas kuopos garbės šauliu, o 1982 metais per visuotinį šaulių suvažiavimą Čikagoje abu pakelti į S-gos garbės narius. Jis taip pat priklausė įvairiom lietuviškom organizacijom, joms vadovavo ir visados surasdavo laiko pabendrauti su broliais lietuviams (kaip jis sakydavo). Jį su žmona visuomet sutikdavai lietuviškuose renginiuose, gegužinėse, vaišėse. Buvo labai socialus ir įdomus pokalbiuose.

Atsišveikinimas su velioniu a.a. Alfonsu Mikulskiu įvyko spalio 17 d. 7 val. v. Dievo Motinos šventovėje, kur buvo atnaušajamos šv. mišios ir 7:30 v.v. Dievo Motinos parapijos auditorijoje. Prisirinkus pilnai parapijos auditorijai Klevelando ir iš kitų vietovių atvykusių lietuvių, stovint garbės sargyboje "Čiurlionio Ansamblio" moterims, "Žalgirio" ir "Kar. Juozapavičiaus" kuopos šauliams, Klevelando lietuviams veteranams "Ramovė", atsišveikinimą pravedė "Čiurlionio Ansamblio" pirmininkas p. Plečkaitis. Giedant "Čiurlionio Ansambliui" maldas sukalbėjo ir atsi-

sveikinimo žodžius tarė parapijos klebonas kun. G. Kijauskas SJ, svečias iš Vašingtono kun. tėvas T. Žitraitis ir "Tėvynės Garsų" radio vedėjas Juozas Stempuzis. Kad neapsilenktčiau rašydamas, kitų kalbėtojų visai neminėsiu, nes jų buvo labai daug iš įvairių vietovių ir organizacijų, taip pat labai daug buvo atsiųsta raštiškų atsišveikinimų, kuriuos keičiantis kalbėtojams perskaitė p. Plečkaitis.

Brangus Lietuvos mylėtoju, muzike, LŠST garbės nary, Alfonsai, tegul Tau Aukščiausias už atliktus Tavo darbus žemėje gausiai atlygina danguje, o Tavo kūnui tesuteikia amžiną ramybę šis sveitingas kraštas Amerika.

A.A. ŠAULYS STASYS JAGĖLA

š. P. G-kas

1983 m. spalio 21 d. širdies smūgio ištiktas Toronte, Kanadoje, mirė "VL. Pūtvio" kp. šaulys a.a. Stasys Jagėla.

Velionis buvo gimęs 1905 m. gruodžio 2 d. Meškalių km., Vieknųjų vlsč., Mažeikių apskr. Norėdamas būti naudingas Tėvynei, stojo į pasienio policiją. Tarnavo iki bolševikų buvo atleistas. Bolševikams pasitraukus vėl grįžo į pasienio policiją ir dirbo iki antrosios bolševikų okupacijos. Pasitraukęs į Vokietiją, kaip ir visi gyveno pabėgėlių stovyklose. 1948 metais pagal sutartį atvažiavo į Kanadą. Pasibaigus sutarčiai persikėlė į Torontą, kur gavo darbo toj pačioj Hydro kompanijoje, kurioje išdirbo iki pensijos.

Gyvendamas Toronte buvo plačiai įsijungęs į lietuviškos bendruomenės gyvenimą. Priklausė "VL. Pūtvio" šaulių kuopai, medžiotojų-žuvautojų klubui. Buvo Kanados Lietuvių Fondo ir Lietuvių Namų narys. Stasys buvo viengūnis. Tvaringai gyvendamas ir mokėdamas tvarkyti uždarbį, praturtėjo. Negailėjo pinigų lietuviškiems fondams, "Prisikėlimo" ir "Lietuvos Kankinių" parapijoms, lietuviškoms organizacijoms ir kitokiems lietuviškiems reikalams bei spaudai. Stambio-

mis sumomis ir siuntiniais rėmė Lietuvoje likusį brolių, gimines ir draugus. Velionis buvo linksmo būdo ir draugiškas. Turėjo daug nuoširdžių draugų. Buvo pareigingas kuopos šaulys ir rėmėjas.

A. a. Stasys Jagėla į šaulių eiles įstojo 1928 m. sausio 16 d. į Trakų rinktinės I būrį. Vėliau priklausė 10-tam Poniškio būriui.

Velionio palaikai buvo pašarvoti Turner-Porter laidotuvių koplyčioje. Dvi dienas buvo lankomas draugų ir Toronto lietuvių visuomenės. Vakaras prie karsto, pridengto tautine vėliava, už velionio sielą kun. L. Januška, O.F.M., kalbėjo rožinį. Laidotuvių koplyčioje vakarais, bažnyčioje pamaldų metu, prie karsto garbės sargyboje stovėjo ir karstą nešė "VL. Pūtvio" kuopos šauliai. "Prisikėlimo" parapijos šventovėje už velionį gedulingas šv. mišias atnaušavo klebonas kun. A. Simanavičius su dviem kunigais. Prasmingą pamokslą pasakė kun. dr. Jucevičius. Po pamaldų ilgos masinių vilkstinės palydėtas į lietuviškąsias šv. Jono kapines Mississaugoj. Kun. L. Januška atkalbėjęs maldas, visi sugiedojo Marija, Marija. Su velioniu atsišveikino ir broliui bei artimiesiems užuojautą pareiškė "VL. Pūtvio" šaulių kuopos p. St. Jokubaitis. Nuleidus karstą ir pirmininkui sukomandavus ramiai šauliai su savo broliu atsišveikino karišku saliu. Apeigos baigtos visiems giedant Lietuvos himną. Brolio šeima visus laidotuvių dalyvius pakvietė gedulingiems užkandžiams į "Lietuvos Kankinių" parapijos salę.

Lietuvių namuose daugelis draugų pagerbdami velionio atminimą, vietoj gėlių aukojo šv. mišioms ir Tautos Fondui.

Nuliūdime liko brolis Juozas, 88 metų, su žmona, brolio vaikai ir vaikaičiai. Lietuvoje brolis ir giminės.

Ilsėkis ramybėje, broli šauly!

ARĖJAS VITKAUSKAS

TRIMITAS

Manytum, kad tik vario šmotas
Bet garso jo — didelis plotas:
Šaukiant į kovą
Ar lydint valdovą.

Kaip Knygoj pasakyta:
Gabrieliaus trimitą
Visi mes išgirsim
Po to kai numirsim —

Kol gyvi, nesnauskim
Prie lūpų prispauskim
Tirimitą: težuva
Engėjai, ir Laisvė tebūna!

— „Pershing II” raketų išdėstymas Europoje sukėlė daug priešingų pareiškimų pasaulinėje spaudoje, diplomatu tarpe ir pačių amerikiečių tarpe, ypačingai tam priešinasi rusai, sudarydami šimtatūkstantines „demonstracijas” Maskvoje, nes branduoliniais užtaisais raketos bus vos 6-7 minučių atstume nuo rusų svarbių strateginių taikinių ir Rytų Europoje išdėstytų branduoliniais užtaisais raketų nukreiptų prieš Boną, Oslo, Paryžių, Briuselį, Londoną, Romą, Madridą... „Pershing II” raketų laikymą Europoje iššaukė sovietų daugiagalvės SS-20 raketos ir strateginiai bombonešiai Europoje sutelkti santykiu 6 prie 1, rusų naudai. Anksčiau kol branduolinių raketų santykis Europoje buvo mažesnis, europiečiai guodėsi amerikiečių strateginių bombonešių ir raketų priedanga, tačiau, paskutiniu laiku strateginių ginklų santykiui žymiai padidėjus, vakariečiai buvo priversti sustiprinti gynybą. Naujos „Pershing II” raketos, 1000 mylių tolinuolė, sistematingai pakeis esamas (apie 470) „Pershing I”, 400 mylių tolinuolė; naujos raketos yra apie dešimtį kartų tikslesnės už buvusias todėl ir yra daugiau atgrasinančios nuo rusų agresyvių užmojų.

— 1983 m. pabaigoje rusai nuleido į vandenį naujai paatytą „Kio” klasės naujo tipo diesel-elektrinį povandeninį laivą, apie 67 m. ilgio ir apie 9 m pločio, ginkluotą torpėdomis, su moderniais povandeniniais sekimo įrengimais, pritaikytais kovai prieš povandeninius laivus. Kadangi pasinėręs laivas varomas elektros baterijomis todėl yra tylus ir sonarais sunkiai susekamas. Naujasis povandeninis pakeis iki šiol naudotas mažesnius dieselinius ankstyvesnės statybos, tebenaudojamus pakrančių apsaugai.

— Vakarų Vokietija pagamino naujus radaru oro sekimo aparatus, siekiančius didesnius atstumus, tikslesnius, lengvesnius ir daug greičiau apskaičiuojančius trijų matavimų sekimo davinius (lėktuvo vietą, laiką, skridimo kryptį, aukštį ir greitį) už iki šiol naudotas. Gauti daviniai kompiuterių pagalba tuojau pat perduodami atitinkamai priešlėktuvinei apsaugai (taktinei, arba strateginei) su laiko apskaičiavimais ir atitinkamomis meteorologinėmis pataisomis. Tokie aparatai su laiku bus aprūpintos ir kitos NATO valstybės.

— Amerikiečiai pagamino pėstininkams 1.25 tonos „Hummer” įvairių paskirčių sunkvežimį, kuris gali būti naudojamas sanitarijos tikslams, motorizuotų pėstininkų kilnojimui, tiekimui, ginklų ir šaudmenų sandėliavimui judriose kautynėse ir ryšiu. Nuėmus apdangą, platforma gali būti naudojama prieštankinių „Tow”

raketų laidytojui. „Hummer” varomas keturiais ratais, 170 a.j. V-8 dieseliniu varikliu, gali važiuoti laukais ir klampiomis vietomis. „Hummer” pakeis iki šiol naudotas „Gama Goat” ir M-151 autovežimius.

— Belgai pagamino keturiasdešimties vamzdžių 70 mm raketų laidytoją „LAU91” vežiojamą „džypais”. „LAU91” įrengtas ant trikampio rėmo su dviem ratais ir įrengimu prikabinoti prie vilkiko. Su raketomis sveria apie 1,000 kg, horizontaliai sukiojamas 360°, vertikaliai nuo 0° iki 50° specialiai pritaikytu elektromotoru. Taikymo ir raketų laidymo įrengimai valdomi kompiuteriais. Raketos gali būti laidomos įvairių paskirčių prieštankinės, galingais užtaisais įtvirtinimų, arba kelių ardymui, dūminių uždangų, naktį lauko apšvietimui, dujinės, prieš gyvus taikinius ir kt. Raketos gali būti laidomos pavieniai, po kelias, arba visos iš karto. „LAU91” bus naudojamas kaip pėstininkų tiesioginės paramos ginklas.

— Karinės doktrinos ir ginklų sistemos tampriai rišasi planuojant tų sričių pakeitimus ateičiai; jų derinys ypačingai svarbus šiandieniniame dinamiškame technologijos ir socialinės santvarkos laikotarpyje. Žmonijos istorijoje pasikeitimai vyko visais laikais, tačiau vyksmo dinamika atitiko socialinės santvarkos ir civilizacijos tempui, be to viskas, palyginamai su šiuometiniais kompleksais, nebuvo taip sudėtinga, nors kas liečia pastangas, jų reikėjo gal net daugiau, nes turimoms idėjoms įgyvendinti trūko žinių kaip jas įgyvendinti, bene svarbiausia — trūko priemonių.

Nūdieniniame planavime, šalia eilės kitų, doktrinos ir ginklai užima svarbiausią vietą kautynių lauke; ginklas yra tarytum įrankis, kurį naudojame kuriam nors numatytam veiksmui — darbui (kas tuvas sukasti lysvę); doktrina tai nuostatai kaip kurį nors veiksmą atlikti (kurios nors krypties pažūrų visetas, — L.E. V tomus 99 pslp.); jų funkcijos kautynių lauke didele dalimi tarpusavyje yra priklausomos. Amerikiečių karinė doktrina

skirstosi į dvi pažiūras. Pirmoji nuodugniai išdėstyta statute FM 100-5, nusakanti intensyvaus priemonių ir veiksmų derinimo svarbą (procedūrą) strateginėje ir taktinėje apimtyje. Si pažiūra yra nustovėjusi ir yra daugelio nuomonių, kad jos nereikia keisti. Kita — manevro pažiūra — plačiai nagrinėjama ir diskutuojama karinėje amerikiečių spaudoje, kilusi iš priešingų valstybių nelygaus jėgų santykio ginklais ir gyvąja jėga. Išvadoje — išnaudojant vietos ir laiko aplinkybes, su mažiau apkrautais bet didelio galingumo ir lengvais ginklais, judriu manevru ir mažesnėmis jėgomis galima laimėti prieš gausesnį ir sunkiais ginklais ginkluotą priešą. Pastarosios pažiūros kritikai sako, kad manevras nėra vienintelis būdas laimėti mūšį nes jis yra priklausomas nuo vietovės, turimų jėgų padėties, tiekimo, ryšių, tinkamo vadovavimo, derinio su kaimyninėmis veikiančiomis jėgomis ir kt. (J. S. McKitick, „Comparative Strategy”).

Ginklai — vienu nuomone turi būti pagaminti išdavoje eilės patyrimų, kautynėse, vyraujančiai galingi, techniškai gerai išbandyti, kaip pav. amerikiečių sunkusis tankas M-1 („Abrams”), kurį pagaminti užtruko virš 10 metų, panaudojant visas žinomas paskutiniusias technologines priemones ir įrengimus atitinkamus numatomiesiems reikalavimams kautynių lauke. Priešingos nuomonės sako, kad ilgai užtrukęs vieno tipo pagaminimas, su jo pirmąja laida ginklavimanas yra naudingas tik trumpam laikui, nes technologija, taip pat kaip ir doktrinos nestovi vietoje, todėl tikslingiau daryti pagerinimus jau turimiems ginklams, kurie kuriuos nors būdu jau yra išbandyti ir juos gerinti pagal kintančius laiko reikalavimus, pridėdant naujus pagerinimus pagal esamo laiko sąlygas ir reikalavimus. Pavyzdžiui, rusai taip darė su tankais T-62, T-64, T-72, pereidami prie dabartinio T-80. Reikia pastebėti, kad panašiai amerikiečiai gerino serijinį M-60 į M-60 A1, 2, 3, lygiagrečiai gamindami M-1 ir turimų tankų gerinimui neskyrė didelio dėmesio bei daugiau

lėšų. Sunkūs ginklai turi didesnį galin- gumą ir ta prasme kautynių lauke "už- ima daugiau vietos" (savo galin- gumu), jų reikia mažiau. Manevro šalininkai linkę turėti daugiau ir lengvesnių gink- lų, mažiau kainuojančių, didesnio paslan- kumo, ugnies galin- gumą papildant šaud- menų tiekimu, tuo būdu nebūtų varžo- mas judrumas.

Planuotojų sprendimai, taikomi praktiš- kai kautynių lauke, dažnai būna pavėlin- ti, arba jie neatitinka tuolaikiniams reika- lavimams, todėl priemonių ir doktrinų gausumas (neprisirišant prie vienos) būtų idealu, nes būtų pasirinkimo galimybė, kad atsiradusiems neapmatytiems reika- lavimams būtų galima naudoti viena iš atitinkamų. Tačiau, praktiškai tai sunku įvykdyti, nes tam reikalinga didelis kraš- to ekonominis ir gamybos pajėgumas.

AFGANISTANAS

1983 m. birželio m. 18 d. "The Wash- ington Times" pasakymu — jei Afga- nistano laisvės kovotojai turėtų tinkamus priešlėktuvinius ir prieštankinius gink- lus "Afganistane karo vaizdas žymiai pasikeistų...", nes šiuo metu ten rusai išsilaiko tik lėktuvų ir helikopterių pa- gelba. Rusų žemės jėgos susidūrimuose su partizanais nuolatos turi žymių nuo- stolių... Kautynėse prie Gommal rusų 38-ta divizija buvo išblaškyta su dide- liais nuostoliais tokio laipsnio, kad ji

iki šiol niekur veiksmuose nepasirodė.

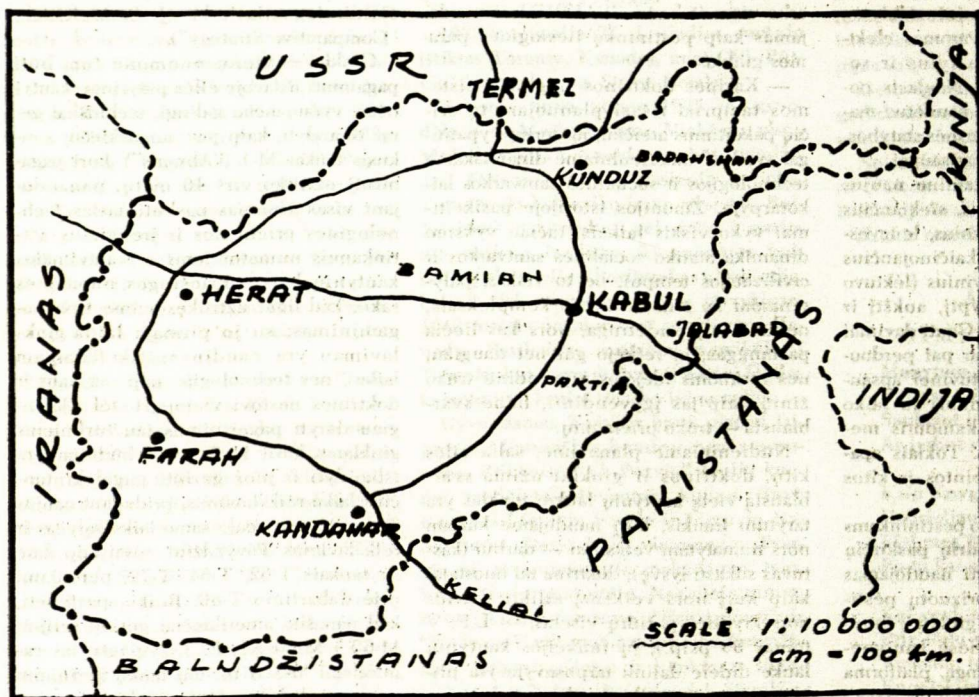
Iš Indijos diplomatų sužinota, kad tų pačių metų rudenį, septyniose Afganis- tano provincijose rusai stambiomis jėgo- mis penkias dienas vykdė karinius veiksmus; nukentėjo Istalifo miestas su 5000 gyventojų, kuriame buvo stambes- nė partizanų grupė. Pradžioje miestą už- ėmė rusų kariuomenės šarvuoti pėstinin- kai — po sunkių kovų, padarę rusams daug nuostolių, laisvės kovotojai iš Istali- fo pasitraukė; po to rusai plėšė gyven- tojus, degino namus ir šaudė pasitai- kiusius afganistaniečius. Kitas vietoves rusai pradžioje bombardavo, vėliau ap- šaudydavo artilerija, tada puolė šarvuoti pėstininkai, naikino išlikusius pastatus, šaudė gyventojus. Daugelyje vietų rusai sutikdavo rimtų pasipriešinimų. Pietinėje Afganistano dalyje, puolant Kolehbad kaimą rusai neteko septynių tankų ir didesnio kiekio žuvusių. Kitą dieną pa- pildomomis jėgomis rusai užėmė Koleh- bad kaimą, visus gyventojus suvarė į aikštę, vyrus sušaudė, o moteris ir vaikus išžudė durtuvais.

Londono dienraštis "Daily Express" rašė apie Afganistano laisvės kovotojų pasipriešinimus okupacijai ir rusų daro- mus neleistinus žiaurumus, kai moder- niais ginklais ir priemonėmis sunaikina afganistaniečių ištisus kaimus, gyventojus masiniai žudo, žūsta daug daugiau be- ginklių moterų ir vaikų, negu kovojančių partizanų. Nežiūrint to, pasipriešinimas

okupantui nuolatos didėja — pažymi dienraščio korespondentas, Afganistano laisvės kovotojų tarpe išbuvęs apie pus- antro mėnesio.

Jungtinių Tautų generalinis sekreto- rius Afganistano okupacijos klausimais bandė sudaryti pasitarimus tarp Afganis- tano ir Pakistano diplomatų su rusų, Irano ir J.A.V. diplomatais, manydamas priėti prie susitarimo sustabdyti Afga- nistane ginkluotas kovas ir Afganistaną padaryti nepriklausoma neutralia valstybe.

Paminėtina ir 1983 m. vasario m. 16 d. šešių Afganistano laisvės kovotojų at- stovų pasimatymas su prezidentu Reaga- nu, kurio metu afganistaniečiai nusi- skundė, kad rusai vartoja visas ginklavi- mo turimas priemones ir terorą, tikslu palaužti afganistaniečių pasipriešinimą okupacijai; naudoja geltoną lietu, pila žibala į vandens tiekimo sistemas, beato- dairiniai degina kaimus, pasėlius, pasė- lių laukuose dėsto minas, nuodija geriamą vandenį, be lyties ir amžiaus skirtu- mo žudo civilius gyventojus, bombarduo- ja raudonu kryžiumi pažymėtas ligonines, kryžiaus ženklą naudodami kaip taikymo tašką, žiauriai kankina pavienius žmones, pav. 22 metų amžiaus medicinos studen- tė Farida Achmedi buvo rusų įtarta turėjusi ryšius su partizanais, areštuota ir požemiuose kankinta keturis mėnesius, neleidžiant miegoti, bandant užmigti buvo mušama, naudojami elektros įlydžių

sukrėtimai. Afganistaniečiai prašė pagelbos medikamentais, ginklais ir maistu. Po šio susitikimo prez. Reaganas (U.S. News žiniomis) skambino Andropovui, ragindamas pakeisti rusų politiką Afganistano atžvilgiu, gi J.A.V. diplomatams įsakė Afganistano okupacinį karą laikyti pirmo svarbumo bet kokiuose pasitarimuose su rusais.

J.A.V. korespondentams afganistaniečiai pareiškė: "Afganistano gyventojai nuolatos kalba apie kovą už laisvę ir kasdiena už ją miršta... mūsų laisvė priklauso nuo laisvojo pasaulio paramos kovoje prieš rusų brutalią tironiją Afganistane..."

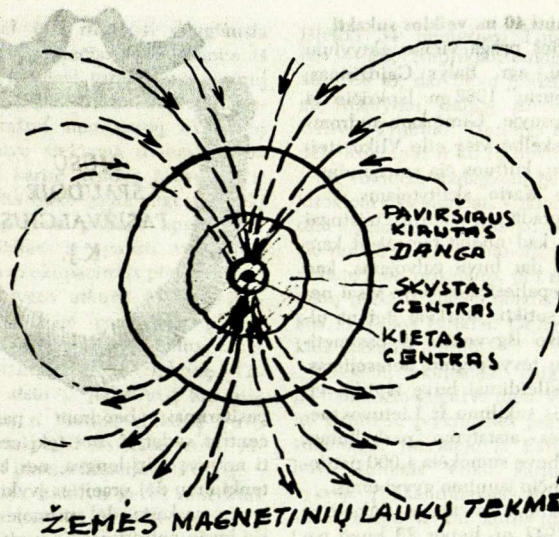
MOKSLAS IR TECHNIKA

Magnetizmas Visatoje

Nežiūrint dangaus kūnų masės sudėties ir jų formų panašumo, ne visi turi juos supančius magnetinius laukus, kurie paėina iš kūno dinaminio mechanizmo. Iš saulės sistemos planetų, Venera ir Marsas neturi magnetinių laukų (apie Uraną ir Neptūną bus tiksliai sužinota 1986 metais iš "Voyager II"). Žvaigždžių magnetinius laukus patikrinti tuo tarpu negalima, tačiau lyginant su saule (kuri yra taip pat žvaigždė) galima tvirtinti magnetinius laukus kitose žvaigždėse taip esant, įskaitant baltuosius nykštukus, pulsarus ir quasarus, o taip pat ir galaktikas, nors jų magnetinis stiprumas, palyginamai, yra labai mažas.

Dangaus kūnų magnetinis laukas paėina iš elektromagnetinių dinaminį reiškinį susidūrusių su elektromagnetizmu laidininkais, kurie Visatoje yra karštų jonizuotų dujų telkiniuose, gi planetų ir žvaigždžių viduje, dėl didelio slėgimo ir temperatūros, skystų metalų pavidale (ar net plazmos). Atsipalaidavusi energija iš planetų ar žvaigždžių vidaus (centrų, arba branduolio) pavidale elektromagnetinių ir gravitacinių jėgų, kurios sklisdamos sudaro judrius sukūrius, apkrautus magnetinėmis jėgomis. Minėti sukūriai susidurdami tarpusavyje dėl trinties magnetinius laukus sustiprina. Dangaus kūnai turėdami tokiam vyksmui sąlygas ir sukuria apie save magnetinius laukus. Tai yra sudėtingas vyksmas daugiau suprantamas tik fizikos žinovams.

Mūsų saulės sistemoje yra planeta Merkurus, maža, didelio masės tankumo, tris kartus mažesnio spindulio už Žemės, dideliu skysto metalo branduoliu (apie pusę Žemės branduolio), kuri dėl per daug lėto sukimosi — apie 60 kartų lėčiau už Žemę, savo magnetinio lauko neturi. Silpnas magnetinis laukas kurį 1973-75 metais atrado erdvėlaivis

"Mariner 10" yra tik tūkstantoji Žemės paviršiaus magnetizmo dalis (spėjamai yra saulės energijos veikimo išdava). Sekanti planeta Venera, kuri yra veik Žemės dydžio ir panašios vidaus struktūros, tačiau dėl ypatingai lėto sukimosi apie savo ašį (244 kartus lėčiau už Žemę) magnetinio lauko paviršiuje taip pat neturi. Kas yra Marso centre šiuo metu nevisai žinoma, tačiau masės tankumas yra mažas — viena dešimtoji Žemės (mažiausio tankumo visų saulės sistemos planetų), todėl spėjama, kad tos planetos centre nėra skysto metalo, nors apie savo ašį apsisuka laike 24 val. 37 min. tačiau magnetinio lauko savo paviršiuje neturi. Kitaip atrodo didžiausia saulės sistemos planeta Jupiteris, kurios masės tankumas 318 kartų didesnis už Žemės, didelio apsisukimų greičio (para yra 9 val. 50 min.), planetos paviršiuje siaučia, įvairiomis kryptimis, įvairaus tankumo dujų debesų audros, todėl Jupiterio ir magnetinis paviršiaus laukas yra labai stiprus. Saturno masė yra 95 kartus tankesnė už Žemės, vienas apsisukimas laike 10 val. 14 min., dydžiu, tai seknati planeta po Jupiterio; turi stiprų paviršiaus magnetinį lauką. Sekančių planetų — Urano masės tankumas 15, para 15 valandų; Neptūno masė 17, para 22 val.

Saulė savo struktūra panaši į futbolą — geometrinę formą sudaro išorės "lukštas", viduje suspaustos dujos ir skystas metalas centre plazmos branduolys. Saulės para — apie 30 dienų (nepastovi); dėl savo dydžio (skersmuo yra apie 1,392,700 km) paviršiaus judėsio greitis yra didelis (virš 1700 m/sec. prie pusiaujo; Žemės — apie 450 m/sec.); skersinio pūvio masėje, dėl aukštos temperatūros ir slėgimo, yra aibės srovių ir sukū-

rių judančių įvairiomis kryptimis, dėl trinties sudaro milžiniškus elektromagnetinius išlydžius; saulės paviršiuje judančios dėmės turi taip pat stiprius magnetinius laukus. Saulė yra didžiulis bipoliarinis magnetas, kaip ir žvaigždės turinčios tūkstančius kartų stipresnius magnetinius laukus.

Kosminių kūnų, galaktikų imtinai, poliarizacija yra nepastovi, tam tikrais astronominiais laikotarpiais ji keičiasi, priklausomai nuo daugelio aplinkybių. Pav. Žemės magnetiniai poliai nesutampa su geografiniais ir yra pastebimai nepastovūs. Galaktikose pasikeitimai vyksta iš kosminių jonizuotų debesų besiformuojant naujai žvaigdei, susidūrę debesų masės atpalaiduoja milžiniškus kiekius energijos elektromagnetinių ir gravitacinių jėgų formoje, kurios sukuria naujas magnetines sroves, padidina esamų magnetinių laukų dinamiką pakeisdamos magnetinių laukų polių padėtį. Panašiai atsitinka novų ir supernovų susidarymo atvejais, kai sudužę du (ar daugiau) dangaus kūnai atpalaiduoja turėtus (prigimtus) magnetinių laukų kiekius, kurie veikia į juos supančius esamus, taip pakeisdami pirmykštį charakterį.

Šiuo metu kosminis magnetizmas yra tik pradėtas tyrinėti, todėl dėl stokos duomenų yra daugelis prelaidų, duodančių kryptį naujiems atradimams. Magnetizmo, kaip elektros, visuotinės traukos ir kt. esmės yra spėliojamos, iš jų apraiškų darant palyginamas išvadas. Atradus kas tos apraiškos yra, įvyks technologijai ir žmogaus pasaulyje dideli pasikeitimai; tačiau tam reikia laiko ir priemonių.

(Pagal E.N. Parker "Magnetic Fields in Cosmos")

VLIKAS mini 40 m. veiklos sukaktį

Šios sukakties proga vienas aktyviųjų Vliko steigėjų, agr. Balys Gaidžiūnas, "Tėviškės Žiburių" 1982 m. lapkričio 24 numerio straipsnyje "Gimė karo audrosms siaučiant" paskelbė visą eilę Vliko steigimo užkulisių, kuriuos čia sutrumpintai ir perteikiame "Kario" skaitytojams.

Straipsnio pradžioje autorius teisingai nusiskundžia, kad nuolat tamsėjant karo debesims, vis dar buvo galvojama, kad karas mūsų nepaliesias, ir buvo visai nesirošama jį sutikti. Maskvai įteikus ultimatumą, buvo išgyventas ir pasimetimas ir pažadų tėvynę ginti netesėjimas. Bet kokie apsideidimai buvę išpirkti visuotiniu tautos sukilimu ir Lietuvos nepriklausomybės atstatymo paskelbimu. Tačiau už tai buvę sumokėta 4,000 patriotiškumu degančio jaunimo gyvybėmis.

Naujas okupantas tautos lūkesčius apvytlė, nes 1941 m. liepos 23 buvo paskelbtas potvarkis, įvedas vokiečių civilinę valdžią ir Lietuvą įjungias į Ostlando provinciją. Rugpiūčio 5 turėjo likviduoti laikinąją Lietuvos vyriausybę, o komisaras Renteln paskyrė generalinius tarėjus.

Tą patį mėnesį Kaune, Vilniuje ir Šiauliuose pasirodė pirmieji lapeliai, kviečiantieji gerai įvertinti vokiečių siekius ir raginantieji jiems priešintis. Tuo pat metu prasidėjo ir lietuvių tarpgrupiniai

pasitarimai bendram pasipriešinimo centrui sudaryti. Bet tokį centrą sudaryti nebuvę taip lengva, nes buvę nepasitenkinimų dėl praeities įvykių ir atsiradę naujų sąskaitų dėl pirmoje okupacijoje kai kurių nepriderančio pasirodymo.

Nuo 1927 m. Lietuvoje buvęs įvestas, vadinamasis, vadistinis režimas. Oficialiai partijos neveikė, bet jų centrai ir spauda gyvavo. Katalikiškasis sparnas taktikos sumetimais buvo pasiskirstęs į tris grupes: krikščionis demokratų, ūkininkų sąjungą ir darbo federaciją. Kairesnė liberalinė grupė buvo sudarę valstiečiai liaudininkai ir socialdemokratai, o į jų vidurį pretenduoją tautininkai dėl vidinių nesutarimų buvo suskilę į dvi dalis. Iš

seno dar buvo užsilikusi ūkininkų partija — vidury tarp liaudininkų ir tautininkų. Be šių dar buvo atsiradę ir naujų susigrupavimų: Lietuvių frontas, Laisvės kovotojai ir Vienybės sąjūdis. Tad kad nebūtų nepasitenkinimo, visus reikėjo susodinti prie vieno stalo. Tokį darbą bandė vykdyti Tadas Petkevičius ir Juozas Ambrzevičius-Brazaitis, bet abiem nepavyko dėl politinės aritmetikos: kiek kurie susigrupavimai dominuos ir turės įtakos į būsimus sprendimus.

Bandymams nepavykus, susidarė du centrai: Vyriausias Lietuvių Komitetas, kurį sudarė liaudininkai, socialdemokratai, tautininkai, nacionalistai ir Laisvės kovotojai; ir kitas — Tautos Taryba su visais katalikiškais susigrupavimais. Pirmajam vadovavęs Jonas Fledžinskis, o antrajam — Juozas Ambrzevičius.

Taip atėjo ir 1943 m. Vokiečiai, dėl pralaimėjimų frontuose, darėsi vis piktesni ir kovo 16 uždarė visas Lietuvos aukštąsias mokyklas, o kovo 16-17 suėmė įkaitais 49 lietuvių veikėjus ir išvežė į Stutthofo koncentracijos stovyklą. Šiais suėmimais nebuvę pakenkta nei vienam pasipriešinimo centrui.

Tokie įvykiai skatino abiejų centrų veikėjus sueiti į vieną centrą. Buvo sutarta, kad į tokį centrą iš VLK įeis 5 atstovai, o iš TT — 4. Mat, buvę

SOVIETŲ PASIRUOŠIMAS "ŽAIBO" KARUI

Pagal surinktus Anglijos kariuomenės vyriausios vadovybės duomenis, Sovietų S-ga jau nuo 1973 metų pradėjo intensyviai paruošti Varšuvos pakto ir kitų satelitinų kraštų kariuomenes naujiems planams. Kiek yra žinoma, minėtų kariuomenių aukštoji vadovybė yra perkelta iš Maskvos į Lvovą, kur yra paskelbta draudžiama zona ir stropiai prižiūrima, kad iš pašalinių asmenų niekas ten negalėtų lankytis. Amerikiečių satelitų pagalba yra nustatyta, kad toje zonoje, paskutinio dešimtmečio laikotarpy, buvo įrengta daug raketoms paleisti bunkerų. Vakarų diplomatų nuomone, dabartiniu metu Lvove esanti sovietų ir jų satelitų kariuomenės vyriausia vadovybė, prie esančių sąlygų, galėtų smogti labai stiprų smūgį panaudodama Lenkijos, Vengrijos, Čekoslovakijos ir Rumunijos kariuomenes. Tarp 1973 ir 1979 metų buvo su rengti dveji manevrai; tikslas — At-

lanto vandenyno krantai.

Sovietų "žaibo" karas planuojamas, pirmoje eilėje, taip kad nugalėtų Vakarų Vokietiją. Tuo tikslu, surinktomis žiniomis, pagal V. Vokietijos sieną yra sukoncentruota specialūs kariuomenės kautynių daliniai, tai 10 tankų divizijų, 10 motorizuotų pėstininkų divizijų, apginkluotu ir atominų užtaisų ginklais, 1 artilerijos divizija ir 4 brigados oro apsaugos. Puolimams iš oro Rytų Vokietijoje yra sutraukta gana didelis skaičius sunkiųjų bombonešių. Pagrindinės kariuomenės jėgos turės eiti per Austriją ir Jugoslaviją. Tam tikslui sovietų viena gvardijos divizija yra perkelta iš Slovakijos į pietų Vengriją ir paskirstyta netoli Seged miesto. Prieš Vakarų Vokietijos karinį pajėgumą bus sukoncentruota 150,000 karių. Rytų Vokietijos parašutistų daliniai paskirstyti prie salos Riugen, netoli Magdeburgo. Netikėtus oro desantas bus paskleistas prie Vakarų Vokietijos sienų, tikslu paruošti sovietų armijai kelią į Vakarų Vokietiją. Pagal pasaulio žymių strate-

gų nuomonę Trečiasis Pasaulinis karas vyktų pagal duotus nurodymus iš Lvovo.

Karo veiksmų būtų paliesta ir Amerikos Aliaskoje pramonė ir kariniai įrengimai, kurie daugiau, ar mažiau būtų sunaikinti. Bet, tuo pačiu, atsiranda nuomonių, kad Amerikos kariuomenė, ilgai nelaukiant, galėtų panaudoti visas turimas karines priemones, dargi atominis ginklus, kad priešui užkirtus kelią. Tai tokie, maždaug, apokaliptiniai išvedžiojimai ir būsimos pasekmės sovietų ruošiamam "žaibo" karo 1985 metais.

Kas liečia panaudojimą karo metu atominų ginklų, tai būtų atskira tema, bet nors trumpai šia proga tektų paminėti, kad tokie atominiai ginklai, kurių yra prigaminta begalybės, kol kas veikia, kaip grasinimo priemonė, gi panaudoti juos karo metu bus iki paskutinio vengiama, turint omenyje, kad tokius ginklus turi abi kariaujančios pusės. O pasekmės jų panaudojimo gali būti visai aiškios.

Saliėtis

sutarta, kad partijos, turėjusios Lietuvos seimuose savo atstovus, siunčia į centrą po vieną atstovą ir nauji susigrupavimai — taip pat po vieną atstovą, todėl centrą turėjo sudaryti 11 atstovų, bet abiem pusėm atrodė, kad toks didelis atstovų skaičius pagrindžio veiklai yra pavojingas, todėl Ūkininkų sąjunga iš TT ir Ūkininkų partija iš VLK atsisakė nuo teisės siųsti į centrą savo atstovus, todėl centrė sudarė tik devyni atstovai.

Pirmas tokio vieningo centro atstovų susitikimas įvyko 1943 m. lapkričio 25 d., 8 val. vak. Kaune, Parodos g-vėj 9 nr. agronomo Balio Gaidžiūno bute. Šiam posėdy dalyvavo: Steponas Kairys — socialdemokratų, Antanas Tumėnas — krikšč. demokratų, Juozas Audėnas — liaudininkų, Adolfas Damušis — Lietuvių fronto, Juozas Katilius-Vaitekūnas — Darbo federacijos, Klemensas Brunius — nacionalistų, Bronius Kazlauskas-Kaslas — Vienybės sąjūdžio ir Balys Gaidžiūnas — tautininkų (Laisvės kovotojų atstovas pirmam posėdy nedalyvavo, nes jų centre vyko persitvarkymai). Laikiniu pirmininku buvo išrinktas vyriausias amžiumi Steponas Kairys.

Vėliau tie patys atstovai naują centrą pavadino Vyriausiu Lietuvos Išlaisvinimo Komitetu ir išrinko trijų asmenų valdybą: pirmininku — Steponą Kairį, o vice-pirmininkais — Adolfą Damušį ir Balį Gaidžiūną. Vliko reikalų vedėju buvo sutartas ne Vliko narys Bronius Bieliukas.

Naujas centras dirbęs labai vieningai, visi nutarimai buvo priimami vienbalsiai, visi respекtavo kitų nuomones ir visi pasiimtus darbus stropiai vykdė. Buvo suđaryta eilė komisijų ir paskirstyti joms darbai. Deklaraciją tautai ruošė politinė komisija. Jos paruošimas užtruko ilgai, nes reikėję suderinti grupių pažiūras į atstautsimos Lietuvos konstitucinius reikalus.

Deklaraciją buvo norėta paskelbti kurią nors ryškesnę dieną. Kalėdom nebuvo suspėta, todėl buvo nuspręsta ją paskelbti 1944 m. vasario 16 per pagrindžio radiją, pagrindžio laikraščius ir specialius lapelius. (Jos tekstą žiūr. Lietuvių Enciklopedija, I t. 378 psl.).

Ją paskelbus, geštapo budrumas padidėjo, ir Vlikui paraližuoti buvo samdomi agentai net ir iš lietuvių tarpo.

Del Vliko įsteigimo dirbo daugelis žmonių, kaip: Ambrazevičius, Bielinis, Bieliukas, Drunga, Danta, Dirmeikis, Fledžinskis, Ivinskis, Keliuotis, Kardelis, Krupavičius, Krivickas, Kurkietis, Lušys, Mašalaitis, Maceina, Nemickas, Petkevičius, Paknys, Rastenis, Škipitis, Sidzikauskas, Virbickas, Vėbra, Žakevičius ir kt.

Vliko darbai buvo išskirstyti šioms komisijoms: politinei, informacijos, atstatymo, švietimo, finansų, karinių reikalų. Kariniai reikalai tuo metu buvo labai

jautrūs, todėl jais rūpinosi daugiausia valdyba. Mat, vokiečiams traukiantis iš rytų, buvo rūpintis turėti savo karinių pajėgų vis blogėjančiai vidaus tvarkai palaikyti ir kraštui nuo naujų okupantų ginti. To buvo siekiama dviem keliais — siunčiant karinį atstovą į Švediją ir Suomiją (iš čia buvo gauta sugestijų tokį atstovą atsiųsti su planais apginkluoti bent 3 divizijas) ir spausti vokiečius, kad baigtų savo okupacinius planus ir kad susidarytų sąlygos atkurti Lietuvos karines pajėgas. Šiam pastarajam planui buvo pasitelktas gen. Plechavičius, kuris sutiko organizuoti Vietinę rinktinę. Tačiau, karinis atstovas pakeliui į Suomiją buvo suimtas, o Vietinė rinktinė buvo vokiečių išdraskyta ir jos štabo nariai suminti ir išvežti į koncentracijos stovyklą.

Vlikui rūpėjo sudaryti gerus santykius su kaimynais. Latvija ir estai problemų nesudarė, bet su gudais ir ukrainiečiais, dėl galimų vokiečių provokacijų, reikėję atsargiau elgtis. Bet sunkiausia kalba buvusi su lenkais, nes ir vokiečių civilinė valdžia buvo suinteresuota, kad su jais vyktų piaučynės. Kai autorius vienam iš lenkų pastebėjęs, kad jie Vilnių ir Vilniaus krašte tebevykdą „želigovskijadą“, lenkas atsakęs, kad šiose srityse lenkai turi tokių pačių interesų kaip ir lietuviai. Jei karui pasibaigus Vilnius bus lenkų rankose, tai lietuviai kelsią tarptautines bylas, bet pralaimėsia. O jei karui baigiantis Vilnius būsiąs lietuvių rankose, tai lenkai visas bylas pralaimėsia, ir Vilnius liksiąs lietuviams.

Šiuos lenkų žodžius autorius siulo visada atsiminti, žiūrint į visą Rytų Lietuvą, o taip pat ir į Klaipėdą ir į Mažąją Lietuvą.

Vliko informacija turėjusi būti greitai ir teisingai tiek vidaus, tiek užsienio reikalais. Ji ėjusi raštu į Berlyną ir radijo bangomis į Švediją, o iš ten į Angliją, Ameriką ir kitur. Vidaus informacijai ėjo keletas pagrindžio laikraščiu: Į Laisvę

išleido 34 numerius, Laisvės Kovotojas — 26, Nepriklausomoji Lietuva — 40. Be to, dar buvo leidžiami: Apžvalga, Atžalynas, Baltija, Lietuva, Lietuvos Laisvės Trimitas, Vieninga Kova, Pogrindžio Kuntaplis ir kt. Jų buvo 16.

Su vokiečių užmačiom buvo kovojama kitokiomis priemonėmis. Vokiečiams išspausdinus gražius plakatus su negražia gobšio ranka, viską grobiančia, kad tik nieko neliktų karo reikalams, per naktį ant visų tokių plakatų gobšio rankos atsirado ryškūs svastikos ženklai. Geštapai teko tokius plakatus nuimti.

Vokiečių okupacijai baigiantis, 1944 m. balandžio-gegužės mėn. Vlikas išgyveno skaudžių įvykių, nes prasidėjo dideli suėmimai. Jie atėjo iš Estijos, kai ten buvo suimtas Vliko karinis atstovas, vyksta į Skandinaviją. Buvo suimti 6 Vliko nariai ir kai kurie jo bendradarbiai. Šis įvykis yra iki šiol neištirtas, nes vyksta karinis atstovas. Vliko narių pavardžių nežinojės.

Vykstant suėmimams, Vlikas greit persiorganizavo į trijų narių sudėtį. Jie buvo įpareigoti pasilikti Lietuvoje, bet karo aplinkybėse du atsidūrė Vokietijoje, o trečias iš Rytprūsijų dar galėjo sugrįžti į Kauną.

Iš pirmųjų Vliko narių jau keturi yra mirę: Steponas Kairys ir Juozas Audėnas Amerikoje, Antanas Tumėnas — Austrijoje ir Klemensas Brunius — Lietuvoje. Jis grįžo į Lietuvą, bet buvo suimtas, išvežtas į Sibirą ir vėl grįžo į Lietuvą, įsidarbino kaip statybos inžinierius Ištutės — Romintos rajone ir neišaiškintoms aplinkybėm mirė.

Autorius pabrėžia, kad esą daug duomenų teigti, kad Lietuva esanti ne tik Maskvos ir Berlyno, bet ir tuometinio JAV prezidento Roosevelto ir jo pasekėjų politikos aukos. Net ir pats Winston Churchill, puolamas dėl tokios karo pabaigos, yra atsikirtęs: „Taip paskerdėm, bet ne tą kaulę, kurią dėl pasaulinės tvarkos turėjom paskersti.“

(S. Lozoraičiui mirus... atkelta iš 59 psl.)

šefu. Joms kažin kaip susiplakė valstybės tęstinumas su režimu. Jos, bandydamos išgriauti režimo stulpus, žlugdė ir Lietuvos valstybės tęstinumą.

*Kybartų aktus prezidentas Antanas Smetona sudarė 1940 m. lapkričio Berne, Šveicarijoje. Tai buvo du aktai: vienu Antanas Merkys nuo 1940 m. birželio 15 d. atleidžiamas iš ministerio pirmininko pareigų ir antru — nuo tos pat dienos ministeriu pirmininku skiriamas Stasys Lozoraitis. Abu aktai datuoti atgaline data, t.y. 1940 m. birželio 15 d., daugiau negu keturiems mėnesiams praėjus nuo invazijos, ir sudaryti tik tariamai Kybartuose. Dėl to jiems ir prigijo „Kybartų aktų“ vardas.

Bendras salės vaizdas pradėdant kavutę. Priekyje Šaulių S-gos Tremtyje vadovai: iš kairės: "V. D." rinktinės vadas V. Išganaitis, Šaulių S-gos C. V-bos pirm. K. Milkovaitis, "Gen. Daumanto" jūros šaulių kp. pirm. Ed. Vengianskas ir šaulys Uta.

ŽURNALUI "KARYS" PAREMTI KAVUTĖ

Chicagoje žurnalui "Karys" paremti kavutę įvyko spalio mėn. 24 dieną, Šaulių Namuose. Kavutę rengė Ramovėnai, Šauliai ir p.p. Birutininkės. Laikas nebuvo labai palankus, nes prasidėję rudeniniai pokyčiai ir kitokie subuvimai labai išsklaidė žmones ir kavutė svečiais nebuvo gausi. Nežiūrint to, atsilankiusieji nebuvo šykštūs nes aukojo, galima sakyti, perviršydami visus rengėjų lūkesčius; ačiū jiems.

Trečią valandą, savo trumpu žodžiu, kavutę atidarė ir pravedė žurn. "Karys" atstovas Chicagoje, K. Juškaitis.

Po kalbos ir pranešimo apie "Kario" finansinę padėtį, svečiai buvo pakviesti pasivaišinti vaišėmis, kurias paruošė p.p. Šaulės ir p.p. Birutininkės, vadovaujant p. Janušauskienei.

Kiek užkandus, vyko loterija, platinami bilietėliai. Loteriją labai sklandžiai pravedė šaulys p. Uta.

Nors buvo numatyta ir meninė programa, bet neįvyko, nes "Vytauto Didžiojo" Rinktinės šokėjų ansamblis negalėjo dalyvauti dėl nenumatytų skubių kitų įsipareigojimų.

Tačiau įvyko staigmena, kai šaulys p. J. Šiugzdinis su armonika

pagrojo keletą linksmy polkučių, tuo pilnai kompensuodamas neįvykusią meninę programą. O mėgėjai apsiukti tikrai turėjo gražią progą.

Pagarba ir padėka "Vytauto Didžiojo" Rinktinės vadui p. Išganaičiui, kuris nemokamai leido pasinaudoti Šaulių sale.

Stambesnėmis aukomis žurn. "Kari" parėmė: J. J. Petrauskas — 50.00, "Vytauto Didžiojo" Rinktinė, per pirm. p. Išganaitį, — 30.00 dol., P. Diminskienė — 25.00, p. Gradinskas — 25.00, p. J. Švedas — 25.00 ir "Gen. Daukanto" jūrų šaulių kp., per pirm. P. Ed. Vengianską, — 25.00 dol. Savo ir "Kario" Štabo vardu visiems aukojusiems nuoširdi padėka.

K. Juškaitis

"KARIO" ATSTOVO, K. JUŠKAIČIO ŽODIS

"Ši vakarą mūsų suėjimo tikslas yra visiems aiškus ir žinomas. Mus čia suvedė meilė svo spaudai, meilė savo laisvam žodžiui, meilė savo idealams. Visa tai kas brangu būvusiam kariui, šauliui ar susipratusiam lietuviui, visa tai mums suteikia žurnalas "Karys". Visa ką mes randame skaitydami ir vartydami žurn. "Kari" mus nukelia į tuos laikus, kai Lietuva bus laisva, į kvėpiančius ir žydinčius slėnius ir lan-

kas, kai jautėmės tvirtai įaugę į šventą savo žemę, kurios ilgimės ir pasigendame šiandien.

Žurn. "Karys" yra tas šaltinis, kurį mes skaitydami, nepastebimai įsijaučiame, išgyvename patrijotizmo nuotaiką, nes "Karyje" randame labai įvairių straipsnių: iš Lietuvos istorijos, mūsų veteranų kovotojų atsiminimų, grožinės literatūros ir poezijos. Visa tai dvelkia lietuviška dvasia, kuri stiprina tautiškai, skatina pasitikėjimą, meilę savo kraštui ir žadina Tėvų žemės ilgesį...

Žurn. "Karys" yra nesenstantis žurnalas. Ir seniausi žurnalo numeriai taip pat, jei ne labiau, įdomūs ir skaitytini. Mūsų vyresniųjų generacijai, kuri savo gražiausias gyvenimo dienas praleidom savo gimtuosiuose namuose ir mažiausia smulkmena iš to laikotarpio yra brangi ir miela. Kiekvienam tėviškės prisiminimas paliko giliai širdyje visam gyvenimui. Nes žmogus, kaip medelis, kur įleidžia pirmas šaknis, ten augis ir bujos, bet persodintas į nemiela aplinką — nyks. Taip ir žmogus, išvytas iš savo namų, svetimoj šaly neris motiniško, šilto sutikimo, kurį teikia gimtinės aplinka.

Žurn. "Karys" nėra metamas į šiukšlyną, bet saugomas archyvuose ir bibliotekose. "Karyje" atsispindi visa mūsų šio meto veikla, mūsų dar-

Žodį taria KARIO atstovas K. Juškaitis. Dešinėje — pasiruošimas loterijai, vadovauja šaulys Utara.

bai, mūsų užmojai bei rūpesčiai. Todėl žurn. "Karys" skaitys ir studijuos ateinančios generacijos, nes jame yra sukaupta daug istorinės ir šio laikotarpio medžiagos. Ateinančios kartos semsis stiprybės, tėvynės meilės, kovos dvasios, lygiai taip kaip mes, kad šiandieną skaitydami didžiųjų mūsų protėvių žygdarbiais, jų didvyriškumu ir semiamės stiprybės dabarties varguose, kartais beviltiš-

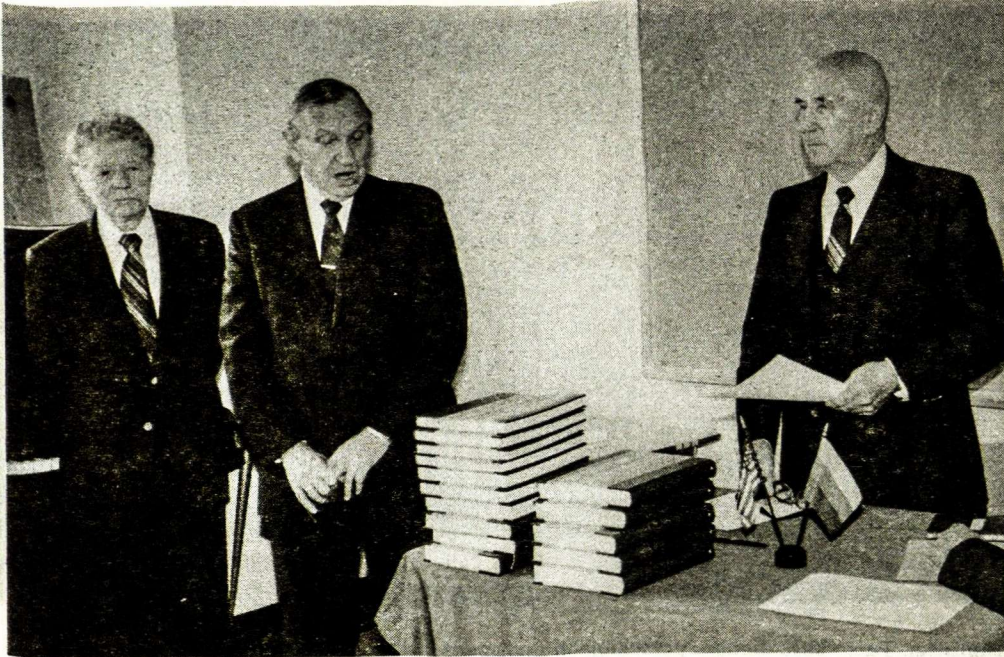
kose dieneose persekiojami nuožmaus priešo.

Istorijos uždėta atsakomybė už savo kartą mus įpareigoja neatitrūkti nuo šios dienos įvykių ir nuo atsakomybės prieš ateinančias kartas, kad nebūtume kaltinami nesugebėjimu ar stoka patrijotizmo atlikti tą ką gyvenamasis dabarties momentas įpareigoja. Todėl mums šiandien "Karys" yra brangus ir mielas, kas

mėnesį laukiamas, kaip brangus svečias. Darykime, kad žurn. "Karys" būtų malonus skaityti ir įdomus mūsų ateinančioms kartoms, kad ir jie mūsų kilniuose darbuose ir pasišventime atiduotų savo įnašą kojoje dėl laisvės, kad žurn., "Karys" žadintų kovos dvasią. O tai liudys mūsų šios dienos darbai, mūsų pastangos išlikti lietuviais, išlaikyti savo kalbą, išauklėti savo vaikus,

Šaulės ir Birutietės paruošia KARIO kavutei vaises. Visos nuotraukos P. Malėtos

Ramovėnas
J. Stankūnas (vid.)
įteikia įrišto
KARIO
15 knygų
Laisvės Kovų
Muziejui,
Chicagos sk.
susirinkimo metu.

Deš. susirinkimui
pirmininkavęs
Albertas
Tamošiūnas
Nuotr. P. Malėtos

savo vaikaičius sąmoningais lietuviams. Tik tuo mes pradžiuginsim ir užsitarnausim meilę ir pagarbą ateinančių generacijų čia ir kovojančioje Lietuvoje.

K. Juškaitis

“Kario” atstovas Chicagoje

CHICAGOS RAMOVĖNŲ SUSIRINKIMAS

Chicagos ramovėnų susirinkimas įvyko lapkričio mėn. 6 d. J. Centre. Susirinkime dalyvavo nemažas skaičius narių. Susirinkimą atidarė Skyr. pirm. K. Juškaitis, perskaitė Tėvynės prisiminimą. Atsistojimu buvo pagerbti mirusieji nariai. Pristatyti naujai įstojusieji nariai: Stasys Paulauskas ir R. Mišauskas. Prezidiuman pakviesti col. Alb. Tamošiūnas ir Apol. Skopas. Susirinkimas buvo daugiau informacinio pobūdžio: todėl darbotvarkėje — supažindinimas su Centro V-bos aplinkraščiais ir su Atstovų suvažiavimo protokolu. C. V-bos Aplinkraščius perskaitė ir paaiškinimus davė Skyr. pirm. K. Juškaitis. Su Suvažiavimo protokolu supažindino Ed. Vengianskas.

Toliau sekė col. Jurgio Stankūno ir K. Leknicko įrištų penkiolika knygų “Karys” komplektų įteikimas Laisvės Kovų Muziejui. Visą įrišimo darbą jis atliko savo lėšomis ir savo rankomis. Tai gražus ir vertingas, ilgam išliekantis atliktas darbas. Anot, J. Stankūno žodžių: “Pa-

vieniai numeriai supliš, išsimėtys ir sunyks, bet surišti knygomis, nors būtų ir išmesti, kas nors radęs, susidomės kas per knyga, pakels ir paskaitęs, gal ją išsaugos”. Iš viso tai girtinas ir puikus sumanymas. Žurn. “Karys” savo turiniu labai puiki knyga jaunimui, kurioje randama daug auklėjamos lietuviškos dvasios pasiskaitymų. Turint daugiau “Kario” įrištų komplektų galima įteikti mokyklų knygynėliams ar bibliotekoms.

Sekantis klausimas buvo Kariuomenės atkūrimo minėjimas, kurį paaiškino Skyr. pirm. K. Juškaitis. Šventė numatyta lapkričio 20 dieną. Pamaldos J. Centro-koplyčioje, apeigos prie Laisvės Kovų paminklo ir salėje, kur numatyta sveikinimai, trumpos kalbos, vaišės ir meninė dalis. Į minėjimą bus kviečiamos organizacijos su vėliavomis dalyvauti minėjime.

Susirinkime buvo iškelta mintis skirti auką OSI užpultųjų gynimo fondui. Visiems pritariant, čia pat susirinkime surinkta 150 dol. ir iš Skyriaus kasos paskirta 50 dol. Tokiu būdu OSI užpultųjų gynimo fondui pasiūsta 200 dol. Reikia pasidžiaugti, kad šį kartą susirinkimas vyko ypatingai jaukio draugiškoje ir darbingoje nuotaikoje.

KJ

DAR APIE PRIEŠLĒKTUVINĖS APSAUGOS RINKTINĖ

Beskaitant užtiktus rašinius apie Priešlėktuvinės Apsaugos Rinktinę, susidaro įspūdis, kad apie ją rašo tie, kurie tik kažkur girdėjo kad tokia buvo

Apie jos pradžią čia nerašau, nes yra atspausdinta “Karyje” Nr. 8 pusl., 314-1974. Čia tik noriu pataisyti, kas kitur netaip parašyta, o svarbiausia, kas visai pamiršta.

Lietuvių Enciklopedijos XV-tame tome, pusl. 116 parašyta: “Šios grupės vado valdžioje vėliau suorganizuota priešlėktuvinės apsaugos rinktinė”. Kai plk. Povilas Alanta-Babickas organizavo Priešlėktuvinės Apsaugos Rinktinę, tai jis jau nebuvo Ątskiros Artilerijos grupės vadas. Jis jau tada buvo Priešlėktuvinės Apsaugos Viršininkas, kuri apėmė visą Lietuvą, jis kartu buvo Priešlėktuvinės Apsaugos Rinktinės vadas.

Toliau tame pačiame puslapyje rašoma: ... “Joje buvo 1 grupė trijų baterijų ir 20 mm priešlėktuvinių automatinųjų “BW” pabūklų daliniai, visi motorizuoti. Vadovavo: plk. P. Babickas (Alanta), gen. št. plk. lt. A. Sidabras ir plk. lt. J. Lavinskas”. J. Lavinskas buvo majoras ir tik padėjėjas, tiems buv. vadams.

Gen. št. plk. A. Sidabrui perėmus vadovauti P.A.R. plk. Alanta-Babickas turėjo likti tik Priešl. Aps. V-kas, bet to tvirtinti negaliu. Kas nors geriau žino.

Čia rašoma apie kažkokius “BW” dalinius. Būnant ten nuo pradžios, tokių

dalinių neteko matyti.

Ten buvo: trys Zenitinės baterijos 75 mm su priedais — tolimaisiais, prediktoriais, elektros generatoriais ir kitkuo. Automatinių pabūklų — Oerlikonai 20 mm, Kulkosvaidžių, Prožektorių, Pasyvinė ir Mokomoji kuopos. Taip pat ir ūkio dalinys.

Pasyvinė kuopa turėjo dujų ir nuo jų saugotis priemonių pavyzdžius. Kai ką savo dirbtuvėje bandė daryti. Kartais pakviestas šaulius ir kitus supažindindavo su dujomis ir apsauga nuo jų.

Mokomoje kuopoje buvo zenitinių, oerlikonistų ir kulkosvaidininkų klasės. Prieš pat okupaciją buvo pradėta ir automobilistų klasė, paruošti šoferius, bet po mėnesio buvo viskas sugriauta.

Gavęs I Liet. Enc. tomą ir jame neradęs pulk. Povilo Alantos-Babicko, tai maniau, kad bus sekančiame Babickas, bet kai ir kitame tome neradau, tai tada rašiau jiems ir priminiau, kad P. Alanta turėtų būti L. Enc.-oje.

Žinoma, jokių atsiliepimo nesulaukiau, tai taip ir liko. Tik papildomame XXXVI L.E.-jos tome, pusl. 20 yra trumpai ir ne visai teisingai parašyta, pagal A. Alš. žinias.

Čia kaip tik ir trūksta, kad jis buvo Prieslėktuvinės Apsaugos Viršininkas ir kartu Prieslėktuvinės Apsaugos Rinktinės vadas.

Jam pakeitus pavardę į "Alanta", tai labai lengvai jį gali pavadinti "Alantas". Stasio Raštikio knygoje taip pat nevienodai rašoma: II tome, pusl. 99 — Alantas, III t., pusl. 87 — Alantas, 174 ir 600 pusl. — Alanta, IV t., pusl. 66, 78, 466 ir 761 — Alantas.

Kad plk. Alanta-Babickas buvo Prieslėktuvinės Apsaugos Viršininkas ir vienintelis kur apėmė visą Lietuvą: kaip užtemdymai, slėptuvės ir priešdujinė apsauga, tai gen. Stasio Raštikio rašiniuose niekur ne žodeliu neužsiminta, o jam tas turėjo būti žinoma.

Apie jo mirtį St. Raštikio parašyta II tome, 99 pusl.

B. Kviklys, "Mūsų Lietuva" II tomas, pusl. 297 irgi užkliuvo už prieslėktuvinės apsaugos rinktinės", tik niekaip nepriderinama prie to, kas ištikrųjų buvo.

Dar vienas kartus ir tragiškai pasibaigęs atsiminimas apie Prieš. Aps. R-nės vadą gen. št. plk. A. Sidabrą.

Jei jau yra užrašyta Kazio Musteikio "Prisiminimų Fragmentai", pusl. 105, kaip Bizauskas norėjo atsikratyti Smetonos režimo, tai vertėtų ir tai užrašyti. Taip pat žinoma jo tragiška pabaiga, kaip dingęs be žinios. L.E. III-59.

Kai okupuota Lietuva 1940 metais bu-

vo kryžiuojama okupantų ir jų pataikūnų, tai A. Sidabras, sėdint karininkų ramovės verandoje, o puskarininkui su kareiviais valant parką, rado reikalą užkalbinti jį (paprastai, nepasitaikydavo, kad vada su puskarininkiais ar panašiais turėtų kokių pasikalbėjimų). Bekalbant pareiškė: "Aš dalinai patenkintas, kas dabar darosi, nes pas mus per daug ta ponybė įsigalėjo".

Žinoma, tas puskarininkis ir mes liktiniai, be kelių išgamų, buvome labai nustebinti tokiu mūsų vado pareiškimu.

Kodėl jis tai pasakė, tai kiekvienas darykime savo išvada.

Vienok tas palankumas jiems nebuvo įvertintas ir kartu su kitais, artėjant vokiečiams prie Maskvos, jis buvo sušaudytas. Taip jau sutapo, kad A. Sidabras ir J. Lavinskas kartu žengė paskutinius gyvenimo žingsnius. Komandiriaus pareiškimu: "Kai iššaudys karininkus, tada šaudys puskarininkius". Kai kam pavyko išlikti.

Ūkio viršininkas mjr. Tomkūnas Vilniuje nusišovė, nepernešdamas to viso chaoso.

Tai būtų ir viskas, kas apie buv. Priešl. Aps. Rinktinę, suglaustai, galima pasakyti.

Apie ją perkeltą į Vilnių ir jos pabaigtą karui prasidėjus, turėtų kiti parašyti.

Yra dar gyvų tų buvusių baterijų, kuopų ir žemesnių vadų Amerikoje, ok. Lietuvoje, Kolumbijoje ir kitur. Jie galėtų pataisyti ar papildyti.

Kolumbijoje yra mjr. E. Vismantas-Vegneris ir ltn. K. Gabriūnas. Tai buvo, sakyčiau, tarp kitų, Rinktinės smegenys, nes nauji ginklai ir jų aprašymai buvo anglų, vokiečių, prancūzų, rusų ir kitomis kalbomis. Tai buvo didelis darbas viską išversti į lietuvių kalbą, o ypač nesant techninių pavadinimų, ir pritaikyti kareivių ir aukštesnių laipsnių apmokymui ir patiems mokytis.

* * *

Kai dabar Sovietai susprogdino Korėjos lėktuvą ir Zuvo 269 žmonės, tai prisiminti ir Lietuvoje buvęs atsitikimas, apie kurį niekas nei kalbėjo, nei rašė.

Rugsėjo mėn. 1939 metais, kai vyko mobilizacija, Priešl. Apsaugos R-nės, Kulkosvaidžių Kuopos likt. puskarininkis, su grupe kareivių, buvo paskirtas saugoti Jonavos geležinkelio tiltą.

Kas gyveno prie plento Kaunas - Zarazai, tai žino, kad lėktuvai Berlynas - Maskva skraidydavo prisilaikant to plento. Giedriomis dienomis skrisdavo aukščiau ir kiek šonais, o debesims esant žemai, skrisdavo vos virš paplėntės medžių.

Sargyvai būnant prie tilto, pamatė visai

netoli ir žemai atskrendantį juodą lėktuvą. Kol jie susigriebė ką daryti, tai lėktuvas praskrido. Su kulkosvaidžių jo nepavyso, kaip Korėjos lėktuvą su naikintuvu.

Čia ir yra tas. Jei jie būtų pareigas atlikę, šaudę į jį ir pataikę, kuomet viskas būtų pasibaigęs? Tur būt, nebūtų užtekę, tik "iešmininko" kaltės.

Tik vėliau sužinojo, kad jame skrido Ribbentropas. Tas turėjo būti rugsėjo mėn. 27-28 d., 1939 m., kai jis buvo Maskvoje. L.E. XXV t., 216 psl.

Kas nors, jei žinojo, tai turėjo įspėti juos, kad toks lėktuvas skris.

Būtų gerai, jei atsirastų, kas nors iš tų, kurie toje grupėje buvo ir daugiau žino, kaip ten viskas vyko.

Tas puskarininkis Petras Vainauskas mirė 1959 m. kovo mėn. 20 d. ir buvo palaidotas Detroite.

P.S. Prie progos turiu nubraukti tą neužtarnautą viršilos laipsnį, kuris per kieno tai klaidą, pateko prie mano pavardės. "Karys" Nr. 4, pusl. 153.

Cesys Šadeika

Tamsta Viršila!

KARIO štabo vieno nario, kuris tarnavo Prieslėktuvinėje Rinktinėje, Mokomoje Komandoje, pareiškimu, Tamsta ėjote viršilos pareigas nežiūrint turimo laipsnio, ir buvote šaunus viršila.

Viršilos pareigos vėliau buvo pakeistos į neįprastą "kuopininką". Tačiau mūsų karių kasdieninėje kalboje viršila ir liko viršila!

Red.

ARĖJAS VITKAUSKAS

"..Priešas buvo sumuštas."
iš miško:

Be tankų,
Per mišką tankų,
Kairiuoju flanku...

Prieš mišką:
Kai dešinys pulkas
Visas bėrė kulkas—
Neliko kad pult kas...

RAŠYMAI APIE TĖVYNĘ

Tėvynė — Brangus žodis,
(Brangesnis čia, už okeano),
Tai tegul jo nerodys
Joks raštas grafomano
Kuris eilėraščius renčia
Kur žodis tas nukentčia...

A.A. BRONIUS KRIŠČIŪNAS

Po ilgos ir sunkios ligos, 1983 m. rugsėjo mėn. 30 d., senelių prieglaudos namuose mirė Bronius Kriščiūnas. Velionis buvo gimęs 1897 m. lapkričio mėn. 17 d. Užvalkių kaime, Kedainių valsč. ir apskrityje.

1936 m. vasario mėn. 6 d. baigė Vytauto Didžiojo universitetą, Teisių fakulteto Ekonomijos skyrių. Velionis bestudijuodamas, pragyvenimą užsidirbo Ūkio banke, Kaune. Priklausė ateitininkams ir valdyboje ėjo įvairias pareigas. Įsigijęs diplomą, su keliais draugais įsteigė Merkinėje, Alytaus apskr., grybų ir uogų konservavimo fabrikėlį. Persikėlęs į Uteną, dirbo Lietuvos banke. Buvo keliamas į Klaipėdą taip pat į Lietuvos banką. Kaip darbštus ir sąžiningas tarnautojas, buvo skiriamas į Šakius Lietuvos banko direktoriumi. Priklausė šaulių sąjungai ir buvo Šakių Rinktinės Tarybos narys.

1938 m. rugsėjo mėn. 10 d. vedė ir su žmona Aniceta susilaukė sūnų Rimantą.

Antrą kartą raudonajai lavai artėjant į Lietuvą, paliko tėviškę ir 1944 m. spalio mėn., su šeima pasiekė Passau, pietų Vokietijoje. Buvo pakviestas į Miuncheną Raudonojo Kryžiaus buhalteriu.

1949 m. birželio 13 d. atvyko į JAV, pas gimines, į Amsterdamą, N.Y. Čia dirbo įvairius darbus, bet 1955 metais, darbams sumažėjus, persikėlė gyventi į Hartfordą, Conn., kur dirbo iki išėjo į pensiją. Gyvendamas Hartforde priklausė ateitininkams sendraugiams, Liet. bendruomenei, Balfui, LKVS Ramovei ir liet. Šv. Trejybės parapijai. Dirbo ramovėnų ir BALFo valdybose. Darbe buvo punktualus, darbštus, didelis tolerantas ir labai švel-

nus. Per visą savo gyvenimą niekam nėra pasakęs užgaunančio žodžio. Labai mylėjo savo šeimą. Nuliūdime liko žmona Aniceta ir sūnus Rimantas su šeima.

vn

A.A. VIRŠILA PETRAS BLIUDNIKAS

Šiomet, sausio mėn. 9 d., suėjo 25 metai, kada mirė Petras Bliudnikas, nepriklausomos Lietuvos kariuomenės viršila ir LŠS-gos narys, o Amerikoje, LKVS-gos narys ir aktyvus talkininkas kitose lietuviškose organizacijose. Palaidotas Rochester, NY.

Petras buvo gimęs Lietuvoje, Biržų apskr., Saločių valsčiuje, 1905 metais balandžio mėn. 22 d.

Lietuvos kariuomenėje tarnavo I div. štabe. Į viršilos laipsnį buvo pakeltas 1934 metais. 1939 metais, su pirmaisiais Lietuvos kariuomenės daliniais įvygiavo į Lietuvos sostinę Vilnių, kur tarnavo iki Lietuvos kariuomenės likvidacijos.

Į Ameriką atvyko 1949 metais ir assistojo Rochester, NY. Dirbo fabrike, kur darbas su chemikalais palaužė jo sveikatą ankstybam amžiuje.

Petro mirtis giliame liūdesyje paliko žmona Stefą, mažametį sūnų Ramūną, motiną, du brolius, seserį ir eilę bendradarbių bei draugų, pavergtoje Tėvynėje ir Amerikoje.

Po 25 metų, gyvieji iš jų, dar ir šandieną prisimena Petrą, kaip brangų šeimos narį, sąžiningą Lietuvos karį ir energingą talkininką visuomeniniame darbe.

A.A. LTN. PETRAS ŠEKAS

Po išsekusios sveikatos, 1983 m. rugsėjo mėn. 18 d., Melbourne, Australijoje, mirė 85 metų amžiaus Petras Šekas. Velionis buvo gimęs 1898 m. rugsėjo mėn. 21 d. Troškūnų miest., Panevėžio apskr., ūkininkų šeimoje. Pirmasis Pasaulinis karas jį užtiko Ukmergės gimnazijoje, iš kur, 1915 m. rusams iš Lietuvos traukiantis, atsidūrė Rusijoje tęsdamas mokslą Eka-terinoslavo gimnazijoje.

Grįžęs 1918 m. Lietuvon, Petras mokėsi Panevėžio gimnazijoje. Su broliu Jurgiu ir kitais vyresniųjų klasių mokiniais priklausė vaidintojų rateliui, suruošdavo vakarus su vaidinimais ne tik Panevėžyje, bet ir gimtajame Troškūnų mieste-lyje.

Panevėžyje neilgai teko mokyti, nes bolševikams 1918 m. gruodžio 22 d. su 20,000 kariuomene pradėjus grobiamą žygį į Lietuvą, užėmus be pasipriešinimo 2/3 Lietuvos teritorijos, Petro tėviškė ir Panevėžys po trijų savaitių jau buvo trypami rusų batų. Tad čia, savo sodybų nuo plėšikų ginti pradėjo organizuotis pirmieji Lietuvos partizanai.

1919 m. sausio - vasario mėnesiais stojant į Lietuvos atkuriamą kariuomenę Tėvynei ginti savanoriams, vadams paruošti, buvo įsteigta Kaune Karo Mokykla, į kurios pirmą laidą 1919.3.8 d. su savo klasės draugais įstojo ir Petras. 1919 m. liepos 6 d. sėkmingai baigęs, pakeltas į pirmą karininko laipsnį buvo paskirtas į naujai steigiamą Šiauliuose 3 pėst. pulką. Po mėnesio pulkas išvyko į Daugpilio frontą prieš bolševikus prie Dauguvos upės. Su trečiuoju pėst. pulku, Petras

1920 m. dalyvavo kovose su lenkais prie Suvalkų, Alytaus, Varėnos ir Vievio, kur kovoms pasibaigus pulkas paliktas saugoti demarkacijos liniją. 1924.1.1.d. išėjęs iš kariuomenės vyr. leitenanto laipsnyje, perėjo į Pasienio policijos Giedraičių rajono viršininko tarnybą. 1927.6.28 d. Petras Širvintuose vedė Janiną Jonukaitytę. Be savo tarnyboje eitų pareigų, Petras priklausė Liet. Šaulių Sąjungai ir ėjo būrio vado pareigas. Už nuopelnus Lietuvai buvo apdovanotas Gedimino ordinu, Šaulių Žvaigžde ir Laisvės medaliaimi. Prieš pasitraukiant į Vakarus, ėjo policijos vado pavaduotojo pareigas.

Iš Augsburgio D.P. stovyklos 1948 m. su šeima išsikėlė į Australiją apsigyvendamas Melbourne, kur per 15 metų bedirbdamas, gražiai senatvei įsikūrė, maoniai leido pensininko dienas saulėje Australijoje.

Rugsėjo 20 d. per rožinį, palydėdami į amžinybę, atsiveikimo žodį tarė LKVS "Ramovės" vardu V. Šalkūnas ir Lietuvių Klubo pirm. J. Petrašiūnas, išreikšdami gailėstį netekus savų organizacijų nario ir pareikšdami užuojautas našlei Janinai, sūnui Algiiui ir dukrai Meilutei su šeimom. Ant rytojaus, karstas apdengtas Trispalve, po šv. mišių palydėtas į Springvale kapines, kur paskutinės laidojimo apeigas atliko kun. Pr. Vaseris.

V.Š.

KARIUI AUKOJO:

\$705.67

Ramovėnai, Birutininkės, Šauliai Čikagoje iškilaus renginio proga KARIUI parenti per atstovą Kostą Juškaitį.

\$83.00

Leonas Pabrėža, IL

\$53.00

Kr. Lapienė, IL a.a. v. psk. Povilui Lapieniui atminti.

\$50.00

Č. Šadeika, MI

\$40.00

Ramovėnai, Waterbury, CT

\$30.00

A. Žumbakienė, N.Y.

\$25.00

Br. Bačiūnas, ONT
R. Kazakaitis, CT

\$23.00

Br. Galinis, MA

\$20.00

J. Andrašūnas, CA

A. Lizdas, NE
K. Šepetka, CT

\$18.00

M. Sayus, MI

\$16.00

Kun. J. N. Panavas, IN

\$13.00

J. Andrius, CA
K. Daunys, ONT

\$10.00

J. Byla, NJ
S. Ferro, IL
K. Kaulinis, PA
A. Kenstavičius, B.C.
P. Latauskas, ONT
J. Mackonis, IL
B. Poderys, OH
M. Puskarskis, IL
CW 4 A. Sparkevičius, N.M.
J. Vaičiūnas, ONT
Al. Valiušis, FL
O. Ūselis, IL
K. Zaromskis, OH

\$8.00

J. Andriukonis, CT
B. Aniulis, IL
L. Baltušis, IL
G. Biskis, IL

K. Bružas, IL
J. Bušauskas, ONT
P. Čerkauskas, IL
Pr. Eigelis, IL
DR. K. Eringis, IL
J. Dalbokas, CA
K. Griaudzė, IL
St. Griežė, MA
J. Gruodis, NY
A. Jablonskis, Australia
R. Juškaitė, MI
J. Karaliūnas, ONT
J. Kazitėnas, WI
L. Krajauskas, FL
A. Lukas, MI
M.L. Nemikas, CA
St. Neniškis, IL
Pr. Pakalniškis, CA
V. Pavilčius, IL
J. Paukštys, ONT
Alf. Pimpė, IL
Ig. Povilavičius, NY
V. Račius, CA
J. Ramas, N.J.
S. Ratas, Australia
J. Riauba, ONT
Br. Ščepanavičius, ONT
J. Šepetys, MI
J. Simanas, ONT
B. Stalioraitis, ONT
Z. Strazdas, FL
Alg. Uogintas, CT

\$6.00

A. Krinickas, NY

\$5.00

A. Elijošius, ONT
K. Kriaučiūnas, R.I.
J. Leščinskis, MI
J. Miglinas, OH
St. Mykolaitis, IL

\$4.00

V. Apanavičius, Anglija

\$3.00

A. Adomaitis, CT
V. Banevičius, PA
St. Bliudnikienė, NY
P. Bružas, Belgija
L. Dambrauskas, IN
J. Džiubinskas, MA
Pr. Gabrėnas, ONT
K. Gasparaitis, FL
V. Gintautas, CA
V. Gudaitis, ONT
J. Jasulevičius, WA
A. Jonaitis, OH
St. Jurgilas, IL
St. Jurkus, IL
K. Kamarauskas, Anglija
Pr. Karalius, OH
P. Koncė, MI

(Bus daugiau)

Ačiū! Tik Jūsų duosnumu išlaikome KARĮ!

REIKIA GINTI LIETUVIŲ TEISES

Panaudodama įtartinus iš okupantų bolševikų istaigų gaunamus dokumentus ir liudijimus, Specialių investigacijų įstaiga kelia bylas kaikiuriems lietuviams, jau JAV piliečiams, net siekdama juos deportuoti. Reikia ginti taip neleistinai užsipuolamus lietuvius, kuriems primetami nacių vykdyti nusikaltimai. Lietuvių teisėms ginti yra sudarytas specialus bendras ALTO LIET. BENDRUOMENĖS ir VLIKO komitetas. Tam reikalui suorganizuotas Lietuvių Teisėms Ginti Fondas, kuris šiam uždaviniui vykdyti reikalingas lėšų.

MINTYS IR INFORMACIJA ATSIŠAUKIMUI

KAS YRA OSI? — Office of Special Investigation yra skyrius JAV-ių Teisingumo Departamento. Jo tikslas: suieškoti JAV-se gyvenančius nacių kolaborantus ir juos patraukti į Amerikos teismus (a) pilietybės atėmimui, (b) deportacijai.

KOKIOS YRA PROBLEAMOS? — 1) Kadangi bylos yra civilinės, o ne kriminalinės, teismas nėra įpareigotas paskirti apkaltintam advokatą. To pasėkoje, išlaidos eina grynai iš apkaltinto asmeniškų santaupų, jei jis iš vis tokias turi. (2) Trūksta centralizuotos, dokumentinės, istorinės medžiagos, kuri tiksliai nušviestų Lietuvos tikrąją padėtį vokiečių okupacijos laikotarpyje.

KAS YRA LIETUVIŲ TEISĖMS GINTI KOMITETAS? 1) Gynybos fondas, kuris rems apkaltintuosius asmenis, padėdamas jiems apsiginti prieš OSI keliamus apkaltinimus. Teismuose teisiama ne tik tas asmuo, bet ir Lietuvos istorija. (2) Informacijos telkimo centras, į kurį kiekvienas apkaltintasis galės kreiptis pagalbos. KAI TU GALI PADĖTI? — Dabartinė krizė yra aiški. Reikia mums kiekvieno susipratusio lietuvių pagalbos ir paramos.

LIETUVIŲ TEISĖMS GINTI FONDAS

Aukas rašyti: American-Lithuanian Rights Fund, Inc. ir siųsti:

Lietuvių Teisėms Ginti Fondas
5620 South Claremont Avenue
Chicago, IL 60636

Maumedžiai Dubravos draustinyje (Kauno apskr.)

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę • KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją nemažiau dvi savaites prieš išleidimą. Rankraščiai redakcijoje nesaugomi • Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą • Cekius, arba "Money Order" adresuoti tik "KARYS" vardu, — ne "Warrior" ar kt.

90.735411